

LAISVĖ

ANTANAS RAMŪNAS:

Europos ir Amerikos
pedagoginiai idealai

JUOZAS NEMURA:

Lietuvos pilietybės prasmė

ZENONAS IVINSKIS:

Dešinėn ir kairėn
Demokratinėj Lietuvoj

KAZYS AMBROZAITIS:

Nuo 1941 sukilimo 15 metų

ANTANAS DUNDZILA:

Skauto įnašas kovoje

VACLOVAS SIDZIKAUSKAS:

Dėl seimo Strasbourgė

T u r i n y s

Psl.

Redakcija: Ugniniai stulpai	1
Juozas Nemura: Pilietyb s prasm	6
Antanas Ram nas: Europos ir Amerikos pedagoginiai idealai. Palyginamoji žvalga	11
Zenonas Ivinskis: Dešin n ir Kair n demokratin je Lietuvoje	10
Kazys Ambrozaitis: Kovos ir vilties dienos (žinomiems ir nežinomiems kovotojams prisiminti po 15 met)	25
Antanas V. Dundzila: Skauto našas	30
Darbai ir id jos: Anapus: Prekyba pagal plan (Eli), Visas jungin pre- kyba okupuotoje Lietuvoje (Eli), Baltijos respublikas pavers sateli- tais? Pasauly: Nuo Ženevos konferencijos iki Amerikos rinkim (J. B.), Pavergtieji kraštai, Europa ir mes (pasikalb jimas su V. Sidzikausku); Tremtyje: Pakantos ir geros valios kelyje, Naujas aktas Vliko-Lozorai io dialoge, Id jos spaudoje, Vardai vykiuose; Laiškai: V. Bridvai io V. Jonikui, T vo Bernatonio redakcijai, Re- dakcijos atsakymas	36-64

LAISV raš :

Dr. K. Ambrozaitis, kun. K. Bal ys, K. Brazauskas, J. Brazaitis, dr. Z. Brinkis, dr. A. Damušis, A. V. Dundzila, dr. J. Grinius, dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, dr. J. Kazickas, dr. A. Ku as, K. Kudžma, dr. A. Maceina, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. A. Ram nas, A. Sabaliauskas, V. Sidzikauskas, S. Sužied lis, A. Šal ius, R. Somkait , Ed. Turauskas, V. Vaitiek nas, J. Vidziris, V. Žvirzdys.

MIELI SKAITYTOJAI,

LAISV leid jai patik jo man atsakingas LAISV admi-
nistracijos pareigas. Atsakingos jos dviem atžvilgiais: ir skaitytoj
ir leid j . Skaitytojui svarbu gauti tvarkingai, teisingu adresu. Lei-
d jui svarbu laiku gauti prenumerata.

Nors kiekvienas LAISV numeris primena patikslinti adre-
sus, vis tik pasitaiko skaitytoj , kurie, pakeit savo adres , pamirš-
ta apie tai painformuoti. Labai maloniai prašau Mielus Skaitytojus
nesunkinti tuo Laisv kelio iki j s ir adreso pasikeitimus nedel-
siant man pranešti.

Daugumas skaitytoj ne tik pavyzdinai atsilygina, bet nema-
ža ir pasig r tinai dosniai paremia Laisv . Ta iau tvarking j
uolumas ir r m j dosnumas negali pateisinti kit abejingumo ar
"užsimiršimo"... B t maloni mano pareig pradžia, jei, š LAIS-
V nr. gav , skolingieji parodyt graž gest .

J s

Irena Mikulskyt ,
219 Montauk St., Brooklyn 8, N. Y.
Taylor 7-5041

Ugniniai stulpai

DVEJOPA REZISTENCIJA

Prieš akis dvi manifestacijos, tarp kuri yra penkiolikos metų tarpas. Aname jo gale—1941 sukilimas Lietuvoje, šiame gale — 1956 Kultūros kongresas tremtyje.

Sukilimas manifestavo viešumai rezistencijai, ilgai, tebetrunkančiai, prieš Lietuvos išorinį priešą, okupantą. Kultūros kongresas manifestuoja sukilusi tremtyje rezistencijai prieš naminius, vidaus priešus — kultūrinį abejingumą, vedant dvasin susinaikinimą.

Nebaigtos rezistencijos istorijoje Lietuvoje prirašyta daug aukos ir heroizmo paveikslai asmenims, kurie krito kovoje. Tai auka, kuri primena iurlionio paveikslo šviesius aukos dėjimus, pramušančius erdves ir pasiekiančius Viešpaties sostą. Tremties istorija turėtų užrašyti aukas su vidaus priešais. Deja, gdingas aukas, kurios kaip iurlionio paveikslo tamsūs dėjimai, sklaidosi pažemėje ir graužė akis gyviesiems. Tai tie lie-

tuviai, kurie narkotizavosi Vakarų gyvenimo patogumais, prarado domimą jimi kultūrinėmis vertybėmis ir ima skirti dvasinį nebūties letargiją... Kultūros kongresas turi virsti Jerihono trimitais, nuo kurių garso truputį apkalk jimas patogumais ir sutvirtintą valios likučių pasipriešinti ir atgyti, kaip tas Vaižganto Sviestavičius atgijo Napalio daininink koncerte.

Penkiolikos metų tarpas davė šiandien skirtingas sąlygas, kitą priešą, kitus kovos metodus. Bet rezistuojanti dvasia liko ta pati, nes ir ten ir čia reiškiasi pasipriešinimo kova, reikalaujanti eiti prieš srovę, tempti tam valios jėgas ir nevengti asmeninias aukas, nors ir nepalyginamo masto.

REZISTUOJANTI IR POLITIKUOJANTI DVASIA

Sukilimui 1941 paruošė ir vykdė jauni žmonės. Jaunos dvasios, o daugumas jauni ir savo metais — jaunieji karinin-

kai, studentai, vyresnieji gimnazistai, darbinink jaunimas. Rezistencijos vis praktin juod j darb ir paskesn se rezistencijose vokie i ar v l bolševik laikais neš ir tebeneša ant savo pe i ir v l jauni žmon s, vyrai ir moters. Su jais betgi žygiavo ir net j priekyje tokie žmon s kaip gen. Pe iu lionis, pulk. Kazimieraitis, kap. Gužaitis ir kt. kurie jau kapuose, kurie tur jo gausiai met , bet jaun dvasi .

Suprantama, kod l jie buvo rezistencin s kovos avangarde. Jauna dvasia gyvenim moka paži r ti kaip kovos lauk . Jauna dvasia savo j gas kovoje vertina daugiau, nei j turi, bet kaip tik d l to ji dr sta rizi kuoti.

Jauna dvasia pasiryžusi kovoti už idealus, j neišduodama.

Jauna dvasia pažangi ir veržli jieškotoja. Ji nesitenkina esamos pad ties išlaikymu, nes instinktyviai jau ia, kad tai reikš t gyvenimo sukalk jim . O ten, kur nori palaikyti gyvyb , ten turi reikštis jud jimas, jieškojimas nauj priemoni , tinkam naujam gyvenamam momentui.

Jauna dvasia pasiryžus už savo idealus pati aukotis. Ir d l to ji daro herojinius žygius. D l to ji švie ia pilkoje kas-

dienyb je tais ugnies stulpais, kuriuos primin kiekvienam lietuviui Bit Petkevi ait : "Jei mes neb sime m s tautai lyg s tiems ugniniams stulpams, kurie kadaise žyd tautai rod keli tyruose... k mes nuveiksime? ir kokia m s vert ?"

Jauna dvasia yra b tina rezistencijos kovotojui — ar jis kovot Lietuvos miškuose tiesiogine žodžio prasme, ar metaforine prasme tariant — tremties raistuose.

Šalia *rezistuojan ios* dvasios gyvenime reiškiasi ir kitokia, gal net dažnesn , paži rinti gyvenim kaip prekyviet , kurioje galima pirkti ir parduoti.

joje sutikt priešinink paži ri ne kaip prieš , bet kaip partner . Su juo reik s ne kovoti, bet der tis. Gal žiauriai der tis, tempus visas j gas ir apsukrum , kad pramatyt partnerio visas silpnybes ir j spaust savo ištverme ir psichologin mis staigmenomis.

Derybose vis tiek pagrindinis kelias klausimui spr sti lieka kompromisas, nuolaidos iš abiej pusi : šiandien didesn s mano nuolaidos, kad rytoj atsigrieb iau jo s skaita ar atvirkšiai.

Kompromisas gali nuvesti iki oportunisto, pasirinkimo tai,

kas šiuo metu bus rasta naudingiau; politikai sakyt, kas šiuo metu politiškai tikslingiau. Žmonės, kurie išpažsta principus, tokis oportunistas gali reikšti princip išdavim. Kad išvengt savo s žinje konflikto, jie pats save tikina, kad j augštasis tikslas pateisina priemones. Tikrasis oportunistas nesijaus išdav s joki princip, nes j neturi, ir d l to jis lengva širdim gal s b ti bolševik, paskui vokie i bendradarbis, tuojau demokratas ir v l totalistas.

Tai yra komercin dvasia, o jei tai lie ia politinio veikimo srit — ji gali b ti vadinama *politikuojanči dvasia*.

Anuo metu Lietuvoje, kada pasirod okupantas, pasireišk ir vienos ir antros dvasios žmoni s. Vieni m gino j ieškoti kontakto su okupantu ir kompromiso. Taikliai tai išreišk Ignas Šeinius, savo knygoje “Raudonasis Tvanas”, primindamas dienraš i pranešim, kad “liaudinink ir krikš ioni demokrat partij vadovyb s aplank naujosios vyriausyb s galv ir laikin j respublikos prezident, nor damos pareikšti jam savo lojalum ir pasitik jim ” (120 p.). T pavyzd gausino kiti... Birželio 18 Elta praneš : “Seimo prezidiumas in corpore prisistat Respublikos Preziden-

to pareigas einan iam (J. Paleckiui) su seimo pirmininku K. Šakeniu priešaky”. Birželio 19 Justui Paleckiui prisistat kariuomen s ir Šauli S jungos vadovyb, “kad vis Šauli ir kariuomen s vardu gal tume tamst nuoširdžiai pasveikinti... ir užtikrinti tamst, kad visi kariai ir šauliai drausmingai vykdys visas jiems dedamas pareigas”. Ta iau šitas politikavimas nedav laukiamo kompromiso. Sovietinis okupantas ne iš toki, su kuriais kompromisai buvo galimi. Jam galima tik arba bes lygiškai nusilenkti, arba su juo kovoti. Dalis žmoni nusi lenk ir bendradarbiavo su juo, kaip ir paskui su kitu okupantu, dalis nu jo pogrind kovoti.

Ta dvejopa dvasia reiškiasi ir tremtyje. Ji n ra sutapus su viena kuria grupe, bet su kiekvienu žmogum individualiai. Vieni j randa prasm s visas savo j gas skirti deryboms su kuo nors ir, siekdami sau palankesnio kompromiso, jei ne partnerio parklupdymo, sugeba pavartoti prieš partner visokias psichologinio spaudimo priemones. Jie tai daro su dideliu atsid jimu, išradingumu, kaip sportininkai, lyg sitikin, kad nuo j laim to kompromiso priklausys pa i brangiausi vertybi likimas. Tai politi-

kuojan ios dvasios veikej kryptis.

Rezintencin s dvasios žmon s reiškiasi kita kryptimi. Jie imasi praktinio „juodojo“ darbo — jei reikia, santykius su kitais megzti, informuoti; išimty s — net savo gyvyb rizikuoti; jie neša ant savo pe i organizacijas; jie prirašo žurnalus ir laikraš ius; jie moko šeštadienin se mokyklose; jie rengia visokius min jimus ir skaito paskaitas. Jei tam darbui vadovauja dabar bendruomen , tai jais remiasi ir bendruomen s veiki mas. Tyliai dirb savo darb kas sau, jie dabar Kult ros kongresu manifestavo savo šauksm už kult rini vertybi branginim ir j k rybos sustiprinim , už kult ringos dvasios palaikym santykiuose tarp pa i lietuvi .

Dvejopa dvasia, dvejopi ir veikimo plotai.

REZISTUOJAN IO VEIK JO KELIAS TREMTYJE

Literat ros lapuose dažnai eina dvi priešyb s drauge, kuri os viena kit papildyt , jeigu b t sutelktos vienam asmenyje — idealistas Donkichotas ir realistas San o Pansa, gaivališkas kult ros neš jas Šešiavilkis ir sistematingasis Vidman-

tas. Ta iau gyvenimo eigoje jie vienas kit nori išskirti. Politikuojan ios dvasios žmogus nori d tis rimtesn ir labiau pagarbos vert darb dirb s kaip rezistencinis veik jas. Arba atvirkš iai — kaip rezistuojan ios dvasios žmogus su apgail jimu ži ri deryb derybas, kov kovas d l raid s, taip politikuojan ios dvasios veik jas dažnai nevertina rezistencin s veiklos. Penkiolikai met pra jus nuo sukilimo prieš bolševikus antirezistenciniai balsai itin sustiprinti. Pats sukilimas buvo m ginamas nuvertinti iki nereikšmingo ir net žalingo vykio. Jo veik jai kovotojai buvo apšaukti kovotojais d l šilt viet . Tokis vertinimas visai suprantamas, nes vertintoj akyse šiltos vietos yra pati didžiausia vertyb . Ir net rezistuojan io krašto atsi sti atstovai bei j atgabenta medžiaga j akyse nesanti autentiška, vadinasi, nepatikima. Politikuojan ios dvasios žmon s nerado gero žodžio n bendruomenei, kam ji nor jo b ti savarankiška ir nepaklusti politini staig valiai, kam ji išgalvojusi naujus veikimo kelius ir nesitenkino jau esamomis organizacini mis formomis, o svarbiausia, kam ji iš viso egzistuoja.

B t didel klaida, jei rezistencin s dvasios žmon s atsi-

kirtin t priekaištus priekaištais. Kilusi polemika niekam nepasitarnaut, nes susipratimo nedidint, tik antagonizm, o j gas eikvot ir kovotojus demoralizuot. Tikrasis kelias — eiti pirmyn su savais konkreiais, pozityviais darbais ir su šypsniu. Ne kitam nuvertinti, bet savo paties kelio teisingumui pajusti, jie gali tik prisiminti, kad, sakysim, kun. Jutkeviiaus suorganizuoto vy i "Lietuvos reikalams komiteto" laiškelis kongresmanui, redaktoriui, ar motinos pasekta lietuviška pasak l einan iam gulti vaikui n ra menkesn s vert s už valandas ir dienas deryb d l kompetencijos, aritmetikos ir protest rašymo.

Sukilimo žmon s ar v liau kiti laisv s kov dalyviai savo gyvyb s kaina liudijo, kad yra dalyk , d l kuri verta net mirti. Rezistencijos žmon s tremtyje savo darbais taip pat rodo, kad yra dalyk , kurie paskati-

na žmog aukoti savo poilsio valandas ir likusi nuo duoninio darbo energij . Tie gyvojo darbo vaizdai patraukia naujus rezistencin s dvasios kadrus.

Šiomis eilut mis redakcija nori nup sti užmiršimo dulkes ir su visu šviesumu pagerbti tuos, kuri rezistencijai su išoriniu priešu su jo penkiolika met — 1941 sukilimo organizatorius ir dalyvius bei j likusius šeimos narius, Laikinosios Vyriausyb s narius, dabartinius laisv s kov s j džio dalyvius Lietuvoje ir Sibire; tuos, kurie laisvinimo darbe reiškiasi su rezistencine dvasia; pagerbti taip pat tuos, kurie tremtyje prieš vidaus prieš rezistuoja, kurie dabar savo užsimojimus manifestavo Kult ros kongrese — mokytojus, rašytojus, menininkus, bendruomen s organizatorius ir veik jus, jaunimo organizacij žmones, — jie visi, žuv ir gyvieji, yra anie ugniniai stulpai nakties tamsoje ...

----- PIRMIEJI PARTIZANO ŽINGSNIAI -----

Susiverž m diržus, prisitvirtindami prie j granatas bei šovini nes ir, suspaud rankose plieninius ginklus, pasiruoš m atsiveikinti su namiškiais.

Motinos skruostais ried jo ašaros. Pri j prie jos, abu priklaup m, laukdami palaiminimo. Ištiesusi savo grubias rankas, bet švelniais kaip motinos, priglaud prie sav s mudviej palenktas galvas ir tyliai laimino mudviej pasirinkt keli ...

"Viešpats tesaugo judviej žingsnius," buvo vieninteliai ir paskutiniai mamos žodžiai (Daumantas, Partizanai už geležin s uždangos).

PILIETYB S PRASM

K. M. NEMURA, Australija

Pra jus ruden New Yorke pos džiav s, Vlikas nusitar , kad grupi atstovais Vlike gali b ti ir ne Lietuvos pilie iai. Li-gi tolei Vliko statute buvo sak-miai pabr žta, kad Vlike atsto-vu b ti tegali Lietuvos pilietis. Kod l Vlikui prireik tokio ra-dikalaus pos kio Lietuvos vals-tybinio kontinuiteto atžvilgiu, oficiali pagrind neteko gir-d ti. O šiam Vliko pos kiui ne-oficialiai advokataujan i j pa-

sisakymuose aišk ja daugiau oport nistinis paviršutinišku-mas, kaip tikrov s pažinimas ir pa ios pilietyb s supratimas. Kadangi dabartin je tarptauti-n je Lietuvos pad tyje Lietuvos pilietybei tenka ypatingas vaid-muo kaip Lietuvos valstybinio kontinuiteto veiksniai, tod l ta-riuos pilietyb s klausim verta palukštenti grynai pa ios Lietu-vos reikalo prasme.

1. KAS GI YRA PILIETYB ?

N ra valstyb s, kurios *vīsi* gyventojai, neišskiriant n atsi-tiktini prašalai i , b t lygia-teisiai jos šeimininkai. Kiekvie-noje valstyb je šeimininkas yra tik tam tikra valstybin ben-druomen (“Staatsvolk”, “po-pulus”). Šiai valstybinei ben-druomenei priklauso ir valsty-b s suverenumas. Tik ji kompe-tinga nustatyti valstyb s val-džios vykdymo s rang . Tik ši valstybin bendruomen yra lyg ir valstyb s savinink , o ne visi valstyb s gyventojai. Kas iš valstyb s gyventoj yra ir kas gali b ti šios valstybin s bendruomen s (“Staatsvolko”)

nariu — nustato valstybes kons-titucija ir statymai.

Priklausymas šiai *valstybinei bendruomenei ir yra pilietyb .*

M s žodis “pilietyb ”, arba pranc z “nationalité”, arba angl “citizenship” pilietyb s prasm s taip vaizdžiai neišreišk-ia, kaip vokie i žodis “Staat-sangehörigkeit” — priklausymas valstybei. Ir ne betkoks priklausy-mas, o tik toks, kuris valsty-b s gyventoj padaro valstybi-n s bendruomen s nariu su ati-tinkamomis nario-pilie io teis -mis ir pareigomis.

Pilietyb tad yra valstybin s bendruomen s naryst . Pilietis yra tarsi valstyb s bendrasavi-

ninkas, pa ios valstybes miniatira. Tod l pilietyb s reikalams valstyb skiria labai daug d mesio. Pvz. Jungtini Valstybi prezidentu tegali b ti paiose Jungtin se Valstyb se gim s j pilietis. Ogi kit valstybi pilie i pri mimas Jungtini Valstybi pilieiais susij s su visa eile s lyg . Ir Lietuvos pilieiu nelietuvis gal jo b ti priimtas tik išgyven s Lietuvoje be pertraukos bent dešimt met , mok s žodžiu ir raštu lietuviškai, be to atitink s eil kit statymo reikalaujam s lyg . Ir lietuvis ne Lietuvos pilietis gal jo sipilietinti, tik Lietuvoje apsigvendamas.

Kai aš universitete iš Lietuvos konstitucin s teis s profesoriaus pirm syk išgirdau Lietuvos Valstyb s Konstitucijos žangos žodžius "*Lietuvos tauta*", man tatai skamb jo nesu s ipratimu. Aš žinojau tik *lietuvi taut* . Ir dabar dar man *Lietuvos* tauta skamba ne prastai. Ta iau konstitucijos redaktoriai, pasiaiškin ir su K. B ga ir su J. Jablonskiu, Lietuvos valstybinei bendruomenei pavadinti geresnio termino nesugalvojo. Tad ir turime *lietuvi taut* — tautie i visum , ir *Lietuvos taut* — Lietuvos pilie i visum . *Lietuvos valstyb s suverenumas priklauso Lietuvos tautai*. O Lietuvos pilie-

tis yra tarsi Lietuvos valstyb s bendrasavininkas, tarsi pa ios Lietuvos valstyb s miniati ra. Iš ia eina pilietyb s vaidmuo bei reikšm dabartin je tarptautin je Lietuvos pad tyje.

2. PILIETYB TEISINIU ATŽVILGIU

Lietuvos pilietyb tebeturi okupuotame krašte gyven jos tur tojai iš nepriklausomyb s laik , deportuotieji ir j abej palikuonys. Nepaisant Sov. S jungos neteis tai, laužant Haggos konvencij , užkartos okupuotiesiems Lietuvos pilieiams Sov. S jungos pilietyb s, kol Lietuva *de jure* egzistuoja, egzistuoja ir Lietuvos pilietyb . Okupuotasis Lietuvos pilietis, nors ir primestas Sov. S jungos pilietyb , nepaliauja buv s Lietuvos pilieiu ir, atsid r s laisvajame pasaulyje, sava Lietuvos pilietybe be joki sunkum gali naudotis.

Savo ruožtu, svetur atsid rusiam Lietuvos pilie iui savai pilietybei išlaikyti pagrindas — nenutr kti ryši su Lietuva. Esamomis s lygomis šis ryši su Lietuva nenutr kimas tegali reikštis pasir pinimu veikianiose Lietuvos pasiuntinyb se ar konsulatuose Lietuvos paso ar jo galiojimo prat simo. Abejingumas ar šykštumas ir šios r -

šies ryš su Lietuva palaikyti galima aiškinti ryšio su Lietuva nutraukimu ir Lietuvos pilietybės praradimu, svetimos pilietybės ne gyjant. Lietuvai išsilaisvinus, toks apsilaidimas Lietuvos pilietybės klausimu gali sudaryti nenumatyt sunkum .

Kadangi Lietuvos pilietybės gijimas atremtas vadinama *jus sanguinis* (kraujo teise, t. y. t - v pilietybe), tai ir svetur gimusieji Lietuvos pilieio vaikai turi Lietuvos pilietybę . Ir kadangi anglosaksin pilietybės teis atremta vadinama *jus soli* (gimimo teritorijos principu), tai Lietuvos pilieio Australijoje, Amerikoje, Kanadoje gimusieji vaikai turi dvigub pilietybę . Dvigubos pilietybės kolizijoms taikoma 1930 m. Hagos tarptautin konvencija.

Lietuvos pilietybės tvarkymo bendra taisyklė — pilietybės netenkama, pri mus svetimos valstybės pilietybės . Tik išimties keliu vidaus reikal ministeris tokiu atveju gali leisti pasilikti ir Lietuvos pilieio. Esamomis s lygomis ši išimties teis praktiškai neveiksminga, nes n ra kas j vykdo. Nei Jungtini Valstybi , nei kurio kito krašto lietuviams n ra joki pilietybės privilegij , išskyrus augšiau min t j pri mimo Lietuvos pilieio palengvinim , kad "Lie-

tuvis gali b ti b ti priimtas Lietuvos pilieio, jei jis apsigyvena Lietuvoje", atseit, neprivalo išgyventi be pertraukos dešimt met .

Kadangi pilietybės nuostatai lie ia Lietuvos tautos sud ties susidarym , kol Lietuvos valstybės suverenumo vykdymas okupacijos sukliudytas, vargiai yra kas kompetentingas tuos nuostatus keisti.

3. LIETUVOS PILIETYB S POLITINIS VAIDMUO BEI REIKŠME

Dabartin je Lietuvos valstybės pad tyje pirmiausia ji eina iš to, kad pa iu savo buvimu laisvajame pasaulyje Lietuvos pilietis valstybin Lietuvos egzistencij *de jure* bent kaikuriais atžvilgiais padaro ir jos egzistencija *de facto*. Tod l valstybinio kontinuiteto prasme neperd tai galima teigti Lietuvos pilieio reikšm esant vert "Lietuvos ambasadoriaus" vardo. Esamomis s lygomis Lietuvos pilietybės išlaikymas yra tolygus Lietuvos valstybiniam kontinuitetui *de jure* ir *de facto*.

Lig šiol n viena laisvojo pasaulio valstybės vyriausyb n ra dar Sov. S jungos agresijos veiksm prieš Lietuv teisinusi, ir tod l *de jure* Lietuvos vals-

tyb teb ra, šis tarptautin s bendruomen s politinio palankumo teisinis gestas okupuotajai Lietuvai betgi tik tada bus gyvai visur jau iamas, kai *de jure* gyva Lietuva per savo laisvajame pasaulyje esan ius pilieius bus gyva ir *de facto*. Italijos vyriausyb s sulyginimas Lietuvos pilie i traktavimo su kit valstybi pilie i traktavimu yra naujas Lietuvos gyvyb s *de jure* pabr žimas. Tai yra Lietuvai politinis laim jimas. Bet jam reikalingi Lietuvos pilie iai.

Kiekvienu atveju Lietuvos *de jure* angažuoja mus iš jo einanios Lietuvos pilietyb s kontinuiteto atžvilgiu. Tik pagalvokime, jei svetimos valstyb s, nepaisydamos kaikuri d l to nepatogum savo santykiams su Sov. S junga, visd lto Lietuvai *de jure* pripažinimo neatsako, kaip tad gal t pa ios Lietuvos savininkas — Lietuvos pilietis d l sav j patogum , prisiimdamas svetimos valstyb s pilietyb , tuo pa iu atsisakyt b ti Lietuvos valstybinio kontinuiteto eksponentu. Žinoma, kas savos profesijos ar pad ties veriamas prisiima nauj pilietyb , kad tuo b du paveikiau gal t tarnauti Lietuvai ir jos laisv s kovai, tas galima nuo pareigos Lietuvos valstybiniam kontinuitetui atleisti. Ta iau be b tino

reikalo Lietuvos pilietyb s iškeitimas nauja n ra Lietuvos interenas.

Be to, ir pa i Lietuvos diplomatiniai bei konsuliariniai misij gajumui bei paveikumui naudinga taip pat juo didesn Lietuvos pilie i apyvarta. Teisingai tautinink s skrydžio Washingtone organizatoriai pasisteng ta proga sutelkti daugiau jaunimo Lietuvos pasiuntinyb je, kuri apskritai gal ir perdaug atsiribojo nuo esan ios laisvajame pasaulyje gyvosios Lietuvos.

Ir juo yra reikšmingesnis Lietuvos pilietyb s kontinuitetas Lietuvos laisvinimo organizacijoje. ia jis reikšmingas pirmiausia jau tuo, kad *Lietuvos* tautai ("Staatsvolkui") organiškai atstovauti tegali *Lietuvos* tautos narys — Lietuvos pilietis, lygiai kaip lietuvi tautai organiškai atstovauti tegali lietuvis. (Tuo nemažinamas vaidmuo ne Lietuvos pilie i Lietuvos laisv s kovai. Bet j kitas titulas ir kitas pagrindas). Ir jei mes teisingai ir pagr stai piktinam s kokio sovietinio kvislingo pareiškimais Lietuvos vardu, ar kokio tautos apostato pareiškimais m s tautos vardu, mes lygiai turime suprasti, k reiškia ne Lietuvos pilie io titulas Lietuvos laisvinimo darbe, veikiant Lietuvos vardu. *Ne*

Lietuvos pilie i laisvinimo organas tuo pa iu yra ne Lietuvos organas, nes jam stigt Lietuvos organiško kontinuiteto. Toks organas netur t n organiško titulo Lietuvai atstovauti tarptautiniuose santykiuose, pvz. kad ir Bonnoje. Tokio organo santykiai su Lietuvos pasiuntinyb mis atsistot visai kitoj plotm j, negu kad organo su valstybinio kontinuitetu, tariant Lietuvos pilie i organo. Dar daugiau. Ne Lietuvos pilie i atsiradimas Lietuvos vardu veikian iame laisvinimo organe ne tik b t pažeidimas Lietuvos *de jure* pad iai. Tai b t tolygu pasik sinimui degraduoti Lietuv pad t prieš 1918 m. Vasario 16-sios akt , kai buvo nutr k s Lietuvos valstybinis kontinuitetas ir tegalima buvo reikštis lietuvi tautos vardu.

4. MORALINIU ATŽVILGIU

Lietuvos pilietybei tenka svarbus vaidmuo kaip valstybinio solidarumo išraiškai. Kaip per tautin solidarum visi lietuviai yra tarp sav s broliai, taip per Lietuvos pilietybe reiškiam valstybin solidarum visi Lietuvos pilie iai yra bendro valstybinio likimo dalininkai. Valstybinis solidarumas yra tos pat vert s valstybei, kaip tautinis solidarumas tautai. Ypatingai

svarbus valstybinio solidarumo kontinuitetas kaip jungtis tarp okupuotosios Lietuvos ir jos vardu laisvajame pasaulyje veikian i j veiksniai. Iš ia Lietuvos pilietyb s valstybinio solidarumo moralinis vaidmuo Lietuvos laisv s kovai.

Tik pagalvokime, kokio slegian io poveikio gal t tur ti pavergtojo krašto nuotaikoms žinios iš laisvojo pasaulio, kad ia jau stinga Lietuvos valstybinio kontinuiteto eksponent net Lietuvos vardu besireiškiantiems Lietuvos laisvinimo veiksniams, net Lietuvos politini partij vardais besireiškian i grupi centrams. Kai pvz., vietoje Lietuvos valstybinio kontinuiteto eksponento — Lietuvos pilie io Pajaujo Lietuvos valstie i liaudinink egzilin s grup s priešakyje atsiranda jau Amerikos pilietis Pajaujasis-Javis, — Lietuvos valstybinio kontinuiteto ir valstybinio solidarumo ryšys tarp lietuviio patrioto ir svetim j tautyb prisi musioj o jo brolio. Tik lig šiol kažkod l tautinio solidarumo vaidmen daugiau kreip me d mesio. Tuo tarpu Lietuvos pilietyb s valstybinio kontinuiteto ir valstybinio solidarumo vaidmeniui kažkod l m s abejingumas atrodo dažnam lyg savaime suprantamas dalykas. Lyg Lietuvos piliety-

EUROPOS IR AMERIKOS PEDAGOGINIAI IDEALAI

PALYGINAMOJI ŽVALGA

ANTANAS RAMNAS, Ottawa, Can.

Organizuojant Atlanto bendruomen ir besirpinant Vakar kine, kult rine, socialine, politine integracija, savaime iškilo Europos ir Amerikos (autorius ia turi galvoje vis pirma JAV ir Kanad) pedagogin s integracijos reikalas. Mums, lietuviams, tatau tur t labai r p ti, nes gal ir netolimas laikas, kada, atgav nepriklausomyb , tur sime iš pagrind reorganizuoti Lietuvos švietimo sistem , pasiimdami, kas yra geriausio Vakar Europoje ir Amerikoje. Štai kod l nuolat turime bud ti, gyvendami augšiausi lietuvi tautos pedagogini ir kult rini ideal vizija.

bet t panašios prasm s, kaip ant veido pudra, kuri nuprausei ir ženkle nebelieka, ir gali naujai pudruotis. Esm je tai yra ne tik teisinio ir politinio pilietyb s atžvilgio nesuvoikimas, bet ir jos moralinio vaidmens perlengvap diškas nuvertinimas.

Lietuva *de jure* teb ra gyva, ir Lietuvos pilietyb yra šios

Kai kas pasakys: "Amerikoje n ra nieko, kas b t verta mums pasisavinti ir prisitaikyti. Tad kreipkime savo akis Vakar Europ , vien Vakar Europ !" Kai 1946 m. "*Tremtini Mokykloj*" ir 1948 m. "*T vjn s Sarge*" ryškinau Naujojo Pasaulio globalin vaidmen ir kreipiau savo tautie i d mes Amerikos žymius pedagoginius laim jimus, kai kieno buvau pavadintas neišman liu ir ne-naud liu.

Laikas atsipalaiduoti mums nuo vis iš anksto sudaryt , kartais visai nepagr st , nusi-statym ! Laikas tur ti kiekvienam iš m s kiek galint pilnesn ir objektyv Europos ir Amerikos pedagogini ideal vaizd .

Patiko man prof. J. Brazai io straipsnis paskutiniame LAISV numeryje: "*Rytai ir Vakarai mumyse*", (1956 m. kovo m n., p. 1-5). Iš tikr j , kiekviename iš m s , daugiau ar

gyvyb s, lygiai kaip Lietuvos diplomatin s ar konsuliarin s misijos, regimas ženklas, Lietuvos valstybinio kontinuiteto išraiška. Kol bus ne tik atstovyb s, konsulatai, bet ir daugiau Lietuvos kontinuiteto tikr nešiotoj — Lietuvos pilie-i , tol bus ir stipresnis pagrindas kitoms valstyb ms palaikyti Lietuvos pripažinim .

mažiau, gyvena Rytai ir Vakarai, Europa ir Amerika: Rytai ir Vakarai, Europa ir Amerika žymi ne tik skirtingas geografines m s planetos sritis, bet taip pat skirtingas *žmogaus prigimties saviraiškos linkmes, skirtingus žmogaus prigimties polkius bei apraiškas*. Tad daug nuo m s pa i priklausom ir priklausys vairi dvasios pakraip suderinimas bei pusiausvyros atstatymas mumyse ir m s tautin j kult roj.

Europos pedagoginiai idealai yra iš esm s *kult ros* idealai.

Amerikos pedagoginiai idealai yra iš esm s *civilizacijos* idealai.

Kult ra, visu savo svoriu gravituojanti žmogaus vidaus, sielos, dvasios pasaul , žymi *vertikalin* gyvenimo linkm .

Civilizacija, visu savo svoriu gravituojanti gyvenimo išor , daiktyb s bei medžiagos pasaul , žymi *horizontalin* gyvenimo linkm .

Kult ra yra žmogaus viešpatavimas ant sav s paties, siekiant estetini , intelektualini norm , dvasini vertybi bei asmenin s tobulyb s idealo. Civilizacija yra žmogaus viešpatavimas ant gamtos bei išorinio pasaulio medžiaginio gyvenimo organizacijos, mašinos bei technologijos pagalba.

Kaip kad senov s At nai bei

Graikija, Europa buvo ir paliks humanizmo, mokslin s spekuliacijos, kult ros istorinis lopšys. Kaip kad senov s Roma, Amerika yra augštu civilizacijos idealu, yra naujos politin s bei teisin s santvarkos (išreikštos š kiu: *E' pluribus unum*) v liavneš .

Europietis — m s tytojas, amerikietis — veik jas.

Europietis nuolat išranda, amerikietis nuolat pritaiko.

Tiesa, kad visapasaulin s imperijos planas, jungiantis Rytus ir Vakarus, pirmiausia gim graik protuose, bet buvo rom nai, kurie t plan pavert tikrove. Daug graži , nuostabi pedagogini id j gim Europoje, bet savo pilnutin praktišk pritaikym jos rado tik Naujajame Pasaulyje.

Tautin rom n filosofija buvo *stoicizmas*, b tent vyksmo, tapsmo, veiksmo filosofija. Tautin amerikie i filosofija *pragmatizmas* (nuo gr. *pragma*-veikimas), kitaip dar vadinamas eksperimentalizmu, developmentalizmu, instrumentalizmu, yra, iš esm s imant, ne kas kita kaip *veiksmo, veiksmingumo* bei *produktingumo* filosofija. Yra didelis nesusipratimas ži r ti Amerik kaip materializmo krašt . Amerikie iai yra ne materialistai, o — *aktyvistai!*

Tai, kas pasakyta apie Euro-

p ir Amerik apskritai, pade-
da mums suprasti pedagogin
pad t šiapus ir anapus audrin-
gojo Atlanto vanden .

Yra, žinoma, neabejotina tie-
sa, kad Amerikos pedagogin s
id jos didžia savo dalimi yra
europin s kilm s. J. J. Rous-
seau, J. H. Pestalozzi, Ph. E.
Fellenberg, J. F. Herbartas, Fr.
Froebelis, C. Darwinas, H. Spen-
ceris, F. Galtonas, W. McDou-
gall, R. Baden-Powell, C. E.
Spearman, E. B. Titchener, I.
L. Kandel, W. Wundt, O. Kuel-
pe, G. E. Mueller, H. Muens-
terberg, W. Stern, M. Werthei-
mer, K. Koffka, W. Koehler,
K. Lewin, S. Freud, C. G. Jung,
A. Adler, F. Allers, I. P. Pav-
lov, P. Sorokin, V. Cousin, A.
Comte, P. Janet, A. Binet, J.
Piaget, etc. — štai tik keletas
iš t, kurie tiesioginiu ar ne-
tiesioginiu b du, formavo bei
formuoja Amerikos pedagogin
s mon . Savo pedagogini id -
j kilm s ir patys amerikie iai
neslepia. Taip, sakysime, gan
dažnai pabr žiama, jog John
Dewey savo mokslo pradmenis
pasisavino daugiausia iš Fr.
Froebelio. Ta iau neužmirština,
jog amerikie iai, sekdami Eu-
rop teorijoj, visu stropumu ir
akylumu vykd Europos peda-
gogini id j atrank . Ameri-
kie iai be niekur nieko atmet
europini d stymo metod per-

d t formalizm , “kalim ” (ku-
r jie pašiepiamai vadina “the
stuffing of skulls” — makau-
li prikimšimu) bei mechaniš-
kos atminties (rote memory)
vartojim , perd t tiek mokinio
tiek mokytojo suvaržym ir,
kas svarbiausia, pertempt švie-
timo organizacijos centralizaci-
j bei nelemt pedagogin eta-
tizm . Amerikie iai radikaliu
b du *demokratizavo* ugdym ir
tai ne vien tik pa ioj mokyk-
loj, bet ir už mokyklos rib ,
t. y. t v ir vaik , t v ir mo-
kytoj , t v ir mokyklos admi-
nistratori , mokytoj ir mokyk-
los administratori , t v ir vy-
riausy b s, mokytoj ir vyriau-
sy b s etc. santykiuose. ia de-
mokratija yra ne vien tik tam
tikra valdžios forma, bet ir tam
tikras gyvenimo stilius bei b -
das, atremtas *žmogiškojo as-
mens vert bei primat* . Per-
tempto etatizmo bei totalizmo
viet ia užima *personalizmas*
bei *pluralizmas*. Demokratišku-
mo dvasia ia siskverbus
kiekvien krašto užkamp . Ame-
rikie iai k r savo švietimo or-
ganizacij , vedami š kio: “Edu-
cation of the people, for the
people, by the people!” Taigi
*iniciatyva ia jo ne iš centri-
ni krašto organ , bet iš vietni
savivaldybini vienet , iš
pa i žmoni* . Tai politinis bei
pedagoginis anglosaks *empy-*

rizmas, giliai persunktas "common sense" dvasia ir nukreiptas visuotinis žmoni gerovės (prosperity) idealas. Žinomas prancūz istorikas A. C. de Tocqueville, atsilankęs JAV, negalėjo atsistebėti ir atsižavėti šio krašto savivaldybini vietinė veikla ir niekieno nevaržoma iniciatyva. Grįžęs Europon, jis buvo sukrastas, pamatęs ir palyginęs su tuo, ką patyrė Naujame Pasaulyje. Čia, Europoje, visur buvo galima pastebėti vietinės viešosios dvasios bei savivaldybi gyvenimo stok. Europa iki šiai dienai vis dar negali atsikratyti absoliutizmo, etatizmo, centralizmo bei biurokratijos liekanų. Europietis moka organizuoti gyvenimą *savyje*, bet, deja, nesugeba deramai organizuoti gyvenimo *aplink save*. Kaip jau sakytas anksčiau, jis — kultūrininkas, bet ne civilizatorius. Švietimo santvarkos ir aplamai viešojo gyvenimo organizacijos jis turi eiti mokytis pas anglosaksus. Taip, sakysime, kiekvienas iš mūsų turi žinoti, kas vyksta su *valstybinėmis mokyklomis — jėgomis*, kurio pradininkas yra Fridrichas Didysis, 1763 m. išleisdamas garsius mokyklinius potvarkius ir tuo pradamas naują mokyklų administracijos istoriją. Tai buvo pirmas lemtingas šuolis pedagogin

centralizm bei etatizm. Fridricho Didžiojo pavyzdys, t. y. mokyklinis centralizacijos kryptimi, tuoj pasuko Austrija, Rusija (Katarina Didžioji), o vėliau — Vakarų Europa. Pereito šimtmės pirmojo pradžioje valstybinė mokykla su jėga, kilusi Prūsijoje, pasiekė Ameriką. Pedagoginis etatizmas, prasiškojo absoliutizmo pagimdytas, kaip šilantė vėtra, praejo nuo Atlanto iki Pacifiko, bet sveiko politinio ir pedagoginio anglosaksų empyrizmo nesugebėjo veikti: tiek JAV, tiek Kanadoje švietimo sistema yra ne centralizuota, o, atvirkščiai, *decentralizuota*, ištiesai *sudemokratinta*. Šiuo požvilgiu Amerika yra šviesus pavyzdys visam pasauliui. Ateities Rytai, Šiaurės, Vidurio ir Pietų Europa, atsikračiusi bolševizmo jungo, turėtų padaryti gal absoliutizmo liekanoms!

1954 m. mane aplankė vienas Europos pedagogas, profesoriaujantis Sorbonoje, Paryžiuje. Kalbėjomės užkliuovom ant Naujojo Pasaulio. Susiraukė ir tarė: "Jūs vis dėlto manote, kad yra kažkas ir Amerikoje, ko mes turėtume mokytis?" Vietoj atsakymo padaviau jam rankas didžiuliu 879 pusl. knygų, klasišku būdu nagrinjančių *demokratinis* švietimo organizacijos pagrindus, principus bei

praktik . žymus profesorius prad jo gilintis. Nutilo. Parau do. Išsi m pieštuk , užsiraš tiksl knygos pavadinim ir su šuko: “Pagaliau, radau tai, ko taip seniai jieškojau!” Yra džiugu postatuoti, kad n n Amerika pamažu art ja prie Europos *pedagogin s teorijos* srityje ir, atvirkš iai, Europa pamažu art ja prie Amerikos *ugdymo organizacijos* srityje.

Pedagogin praraja, kuri sky r Amerik nuo Europos, yra, be abejo, *autoriteto* klausimas. Ir Senasis Pasaulis ir Naujasis Pasaulis ia nu jo kraštutinumus, b tent, kai kurie europie iai tiek pertemp autoriteto princip , jog faktiškai jie atstovauja pedagoginiam š kiui: *“Autoritetas be laisv s!”* Panašiu b du kai kurie amerikie iai tiek pertemp laisv s princip , jog faktiškai jie atstovauja pedagoginiam š kiui: *“Laisv be autoriteto!”* Tikrenyb je gi tiesa yra viduryje: *autoritetas ir laisv yra du grindžiamieji pilnutinio ugdymo principai*. Šit pamatin pedagogin d sn yra, pagaliau, ži r j s, pripažin s ir pasauliui iškilmingai, viešai deklarav s pats John Dewey, tuo b du nor damas padaryti gal sigalin iam mokykliniam chaosui.

Kai kas link s manyti, jog Amerika yra pernelyg neveikli

pedagogin s teorijos srityje. Reikt atsargumo, panašiai teigiant. Keturi pagrindiniai pedagoginiai XX a. s j džiai (ži r.: A. Ram nas, *Pedagogini moksl / kriz ir nauji keliai*, “Tremtini Mokykla” 1946 m.) yra rad Naujajame Pasulyje galing atgars ir suklest jim . Pedagoginio s j džio vaizdas Amerikoje yra nepaprastai gyvas ir vairus.

Jeigu kas klaust , kuris n - dienis s j dis Europoje yra pats dinamiškiausias ir atitinkantis m s epochos dvasi , reikt nieko neabejojant atsakyti: *“Federalizmas!”* Deja, daugelis dar n ra sigilin federalizmo esm , tur dami galvoje vien politin (ir tai dažniausiai tik tarpvalstybin!) jo aspekt ir visai užmiršdami jo kult rinius, kinius, socialinius, pedagoginius elementus. Federalizmas savo esm je yra ne kas kita kaip *vis gyvenimo sri i sudemokratinimo s j dis*, siekiantis decentralizacijos bei pilnutin s demokratijos ideal .

Švietimo organizacijos srityje federalizmas atstovauja koncepcijoms, kurios jau žymia dalimi ir seniai yra gyvendintos Amerikoje.

Taigi: ateitis priklauso ne Europai išimtinai ir ne Amerikai išimtinai, bet pastar j dviej laimingai sintezei.

DEŠINEN IR KAIR N DEMOKRATIN J LIETUVOJ

ZENONAS IVINSKIS, Roma

Lietuvi visuomenin dife-
renciacija, papras iau tariant,
susiskaidymas grup mis, yra te-
ma, kuri ne visi sutinka su tuo
pa iu jausmu. Vieniems ji do-
mi ir nuolat aktuali. Vieni joje
mato septyni dešimtme i Lie-
tuvos istorij . Kitiems ji nuo-
bodi. Kiti jau iasi pavarg nuo
nesibaigian io srovinio eiž jimo,
visuomenin s atomizacijos ir su
ja einan i politini gin .

Ta iau tiek vieniems, tiek ki-
tiems reikia skaitytis su faktu,
kad demokratin je valstyb je
visuomenin diferenciacija rei-
kalinga, kad joje savo funkcijas
atlieka pozicija ir opozicija. Tai
faktas, kur tenka priimti be
diskusijos. Kitas reikalas, kaip
toji visuomen yra susigrupa-
vusi, kiek tarp j reiškiasi po-
zityvus bendradarbiavimas. Tai
jau priklauso ir nuo susigrupa-
vimo pagrind ir nuo susigrupa-
pavimuose besireiškian i as-
men demokratinio susipratimo
bei kult ros lygio.

1. APSISPRENDIMAS UŽ DEŠIN IR KAIR

Lietuvoje buvo svetimas ang-
losaks diferenciacijos pavyz-
dys, kuriame grup s skiriasi sa-
vo socialiniais, kiniais, politi-

niais siekimais. Angliškasis so-
cializmas, kaip Attlee nekart
yra autoritetingai primin s, re-
miasi ne pasaul ži rine socia-
lizmo doktrina, t. y. dialektiniu
materializmu ar marksizmu bei
ateizmu, bet socialine, kine
praktine programa, pvz. kio
planavimu, visuomeninio pob -
džio turt suvalstybinimu ir t.t.
Kai kontinentin s partijos tiek
dažnai vartoja savo varduose
socializmo žod , anglai ir jo iš-
veng . Praktiškai darbo parti-
joje sutelpa ir anglikonas puri-
tonas ir katalikas.

Lietuviai prisi m kito pob -
džio partijas — pasaul ži riniu
pagrindu, kur visas Europos
kontinentas paveld jo iš Pran-
c zijos revoliucijos. M šiškiam
socialdemokratams pavyzdys
buvo lenk PPS (Polska Parti-
ja Socialistyczna), valstie iams
liaudininkams rus narodnin-
kai, krikš ionims demokratams
lenk analogiška partija. Ir tau-
tinis atgimimas lietuviuose m
tuojau reikštis per šitas pasau-
l ži rines sroves.

Apie 1890 jau išryšk jo, kad
vadinama tautin vienyb tarp
lietuvi kunig ir lietuvi pa-
saulie i , kuri buvo pasireišku-
si iš pradži "Aušroje", paskiau

dar "Šviesoje", yra nebegalima. Tautinis momentas nebebuvo pakankamai stiprus lankas, kuris gal t beišsiskirian ius, lyg statin s ūsus, stipriai apjuosti. Daugelis pasaulie i nu jo 1889 pasirodžius "Varp ", o Kauno kunig seminarijos aukl tiniai tuojau pat k r "Žemai i ir Lietuvos Apžvalg ", kuri 1896 užleido viet "T vyn s Sargui".

Šitas 1890 skilimas buvo pats lemtingiausias. Tiesa, dar band ne vienas lietuviškai nusiostat s kunigas tautin s vienyb s vardan eiti "Varp ". Dar daug kart ateityje buvo kalba apie vienyb . Ta iau griovis nebuvo užlygintas. Nuo "Šviesos" žlugimo lietuvi visuomen išsiskyr ties pasaul ži riniais klausimais ir nebesuaugo draug n ilgam ilgam. Tas išsiskyrimas buvo vadinamas populiariai "kaire" ir "dešine". Vienoje pus je stov jo paniekinama ar pasididžiuojama prasme sakomi 'pirmieviai", "cicilikai", antroje — 'atžagareiviai", "klierikalai". Vardai liko ilgam; net šiandien jie pavartojami senesn s kartos veik j l pose.

2. PENKI LAIPTAI KAIREN-DEŠIN N

Visuomeninio augimo "dešin n" ir "kair n" reikt skirti bent penkis laiko tarpus. Pra-

dži pradžioje stovi srovinis pabudimas (1883-1905), kuriam pirmieji susik r socialdemokratai, paskiau demokratai (busimieji liaudininkai) ir dar paskiau krikš ionys demokratai. Vilniaus seime srovinis susiskirstymas tur jo pirm prog viešai pasireikšti.

Antras laikotarpis yra jau pusiau viešas pasaul ži riškai susigrupavusi partij reiškimas su savo programomis. Jis truko iki nepriklausomos Lietuvos susidarymo pradžios, t.y. iki Lietuvos Tarybos išrinkimo (1917). Laikotarp charakterizuoja aštri pasaul ži rin kova.

Reikšmingiausias yra tre ias laiko tarpas — demokratinis dešimtmetis nepriklausomoje valstyb je iki autoritetinio režimo, kuris at jo netrukus po 1926 met gruodžio 17 perversmo. Šis tre ias laikas yra vienintelis, kada partijos laisvai reišk savo rol parlamente ir vyriausyb je.

Ketvirtas yra autoritetinis laikotarpis, kur m reikštis tik vienos partijos ir vieno tautos vado sistema. Jis prasid jo nuo 1927 balandžio 14 (iš vyriausy b s pasitrauk vieninteliai kitos partijos atstovai — dr. L. Bistras ir dr. P. Karvelis). Šitas laikotarpis reiškia partij pri-slopinim ir merd jim . Vals tie iai liaudininkai ir krikš io-

nys demokratai formaliai buvo uždaryti 1936. (Tik Darbo Federacijai, persiorganizavusiai Krikščionių Darbininkų Sąjungai, kaip veikiančiai prieš komunistines taktikas, buvo leista dar veikti).

Penktuoju laikotarpiu tenka skyriumi žymėti okupacijos laikus, kada tegalėjo veikti pagrindis prieš okupant. Tai pirmą kartą vienybės šūkiai sutraukė ir iš "kairės" ir iš "dešinės" veikėjus ir jokiam sparne nedalyvavusius patriotus Lietuvių Aktyvistų Frontą. Bet 1941 jis buvo uždarytas prievarta, ir ant jo griūsi pagrindyje išsilukšteno Lietuvių Frontas, Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, Nacionalistų Partija. O pradėjus organizuoti bendrą politinį viršininką buvo ryžtasi gaivinti ir buvusias demokratinio laikotarpio partijas, nors žymiai dalis ir visai neegzistavo. Ilgam užtrukusi ir tebetrunkanti rezistencija krašte vėl pasitraukė nuo partinės sistemos ir sukūrė bendrą rezistencinį Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjūdį. Tuo metu tremtyje visuomeninis judėjimas pasinėšė kitu keliu. Jam simbolingas yra politinis viršininkas pasiskelbimas, kad Lietuvai atkurti vadovausis 1922 metų konstitucija. Tai išreiškia jos tendenciją grąžinti demokratinio laikotar-

pio praeitį ir jo partinę sistemą tradicijas. Toji tendencija pagimdė tebetrunkantį partinį konfliktą su pagrindyje kilusiomis rezistencinėmis organizacijomis.

Vilniaus seime (1905), Petraipilio konferencijoje (1917) ar Vilniaus konferencijoje (1917), kur turėjo progą viešai susitikti politinės partijos, sunku buvo patikrinti visuomenės pasitikėjimą kiekvienai iš tų partijų. Tikrą visuotinį rinkimą nebuvo. Tik su Steigiamuoju seimu prasidėjo laikotarpis, kuriame balsavimai rodė, kiek tos partijos turi realaus užnugario visuomenėje. Prie jo ir tenka sustoti.

3. SVIRIMAS IŠ "DEŠINIS" "KAIRIS"

Laisvo partijų veikimo dešimtmetis parodė partijų visuomeniniam atramos stiprumą gana savotišką, užmenant ne vieną msl.

Pirmuose rinkimuose (Steigiamajame seime) 1922 m. rudenį krikščionys demokratai, rinkiminėje propagandoje jungė visus su moningus katalikus, kai kur aktyviai panaudoję takin-gas klebonijas, rinkimus laimėjo. Bet tik 6 atstovų persvara, t. y. iš 112 atstovų gavo tik 59. Tos absoliutinės daugumos

pakako, kad krikš ionys demokratai savais balsais (tada dar nebuvo kinink S jungos ir Darbo Federacijos) priimt Lietuvos konstitucij , žem s reformos ir kitus pagrindinius statymus. Bet kituose seimo rinkimuose krikš ionys demokratai jau niekada tokios persvaros negavo — arba vos laik si vandens paviršiuje arba ir pralaim jo. J stipriausias konkurentas buvo valstie iai liaudininkai, gausiausia iš “kairi j ” grupi .

Valstie iai liaudininkai, šitoji pozityvistinio liberalizmo srov , Steigiamojo seimo rinkimus iš jo trimis pagrindiniais s rašais — socialist liaudinink demokrat (taip jie vadinosi Rusijoje, trentyje, nuo 1917), Valstie i S jungos (žinomos nuo 1905) ir Socialistin s Tautos Laisv s Santaros (Petro Leono ir kit kairi j liberal intelektual grup , dabar jai atsako kinink Partija). Kai kuriose rinkim apygardose dar buvo “bepartyvi ” s rašas. Bepartyviais paprastai maskuojasi partiniai žmon s, ir jie praved du atstovu, tuo tarpu kad Santara negavo n vieno. Už tat viena Valstie i S junga gavo 23, o socialistai liaudininkai demokratai tik 6. Taigi visa liaudinink srov tur jo 31 atstov , kai socialdemokratai, se-

niausia partija ir daugiausia veikimo per t laik reiškusi, nesurinko n pus s to — 14.

Tokie balsavimo daviniai parod valstie iams liaudininkams, kad Lietuvoje socializmo vardas nepopuliarus. Jie pasidar iš to praktin išvad — 1922 socialistai liaudininkai demokratai jau susiliejo su Valstie i S junga, virsdami valstie iais liaudininkais ir atmesdami socializmo vard .

Per 1922 spalio rinkimus I- j seim reik jo išrinkti 76 atstovus. Krikš ioni demokrat blokas (jau veik ir kinink S junga bei Darbo Federacija) tegavo lygiai pus vis atstov — 38 (kr. dem. 14, S. 13, DF. 11). Socialdemokrat buvo taip pat 11, o valstie i liaudinink buvo v l stipriausia kairioji grup — 19. Tokis seimas negal jo b ti darbingas. Po eil s m ginim ir opozicijos obstrukcij buvo paleistas. Rinkimai II- j seim krikš ioni demokrat blokui iš 78 atstov jau dav 40 (kr. dem. 15, S. 13, DF. 12), o liaudininkai tegavo 16, socialdemokratai 9. III- j ir paskutin seim 1926 buvo renkami 85 atstovai, nes 6 prisid jo iš autonominio Klaip dos krašto. Po temptos agitacijos kr. dem. blokas gavo 30 (kr. dem. 15, S. 10, DF. 5), valstie iai liau-

dininkai surinko 22 atstovus ir tapo gausiausia seimo grupė. O socialdemokratai vieni gavo tiek, kiek kr. dem. — 15 atstovų. Paiebalai soc. demokratai gavo net daugiau — 175, 251 prieš 128,125 kr. dem. tekusius balsus.

Kaip matome, per 1926 seimo rinkimus Lietuva stipriai pasisuko "kairėn". Pirmu kartu atėjo ir 3 tautininkai, padedami valstieji liaudininkai, su kuriais jie buvo susiblokavę rinkimuose.

4. KOVA UŽ "SU BAŽNYIA" AR "BE BAŽNYIOS"

Per vis seim gyvavimą reiškesi trejopa dauguma: į sudarė krikšč. dem. ir valstieji liaud. koalicija, vieni krikščionys demokratai, paskiausia valst. liaud., socialdem. ir mažum koalicija, trukusi tik pusmetį.

Natūralu, kad tarp pozicijos ir opozicijos įkovo. Pažymėtina betgi, kad aštrūs susikirtimai ir koalicijos irimas vyko dėl pasauliui reikalingo, dėl bažnyios tokio gyvenimo. Savaimė supranta, kad socialdemokratai atėjo su tokio kovos nusistatymu — jie gi marksistai, materialistai ir logiškai ateistai. Tuo tarpu valstieji liaudininkai savęs nelai-

k marksistais. Jie tokie lyderiai kaip M. Sleževičius tvirtino tik Dievą. Pats M. Sleževičius buvo ir katalikiškai palaidotas. Ir tikrai jis niekad nebuvo nėsėlio sudaręs, kad galėtų būti artimas marksizmui. Tačiau savo praktika valstieji liaudininkai buvo artimi prancūzų radikalams su jų mantriu šikiu — "mangez le cur" — sėkite kleboną. Atgavus spaudvalstieji liaudininkai laikraščiuose sistemingai bėdavo puolamos klebonijos. Kur bėdavo puolami tik kunigai, tikriau keliamos į dydos, o kur iš esmės buvo kasamasi po bažnyios institucija ir jos autoritetu, šiandien, turėdami patys liaudininkai to nuoširdžiai negalėti atskirti. Tačiau gyvenimo praktikoje, kur tik organizuodavosi frontas prieš katalikus, ten bėdavo randami ir valstieji liaudininkai. Kur tik marksistai socialdemokratai (mes senieji socialdemokratai buvome tolimi nuo angliškojo tipo socialistai ir buvo tik marksistai ateistai) išėjo prieš krikščionių bloką pasauliui reikalingais, dažniausiai su savim turėjo ir valstiejius liaudininkus. Net ir tai neilgai trukusi koalicija tarp krikšč. dem. ir valst. liaud. išardė tikiybiniams reikalingais. Tuo tarpu dėl tokių socialinių klausimų kaip žemės reforma,

kiek palikti žemes, reform vykdant, buvo surastas vidurys, ir liaudinink sakmaus pasipriešinimo balsuojant nebuvo. Svarstant tokius politinius klausimus kaip prezidento galia buvo nuomoni skirtumas, bet nepalaikyta to skirtumo tokiu svarbiu, kad balsuot prieš konstitucij .

Galutin bendradarbiavimo ar kovos pasirinkim l m ne politiniai, socialiniai, kiniai interesai, bet "su bažny ia" ar "be bažny ios" klausimas.

Tokios pad ties akivaizdoje gali b ti m sl , kaip nutiko, kad vadinama katalikiška Lietuva toki stipri atram dav valstie iams liaudininkams. Ypaiai tas konservatyviausias ir katalikiškiausias elementas — kininkai.

5. AR VISUOMEN BUVO "BEDIEVIŠKA" ?

Jeigu katalikiškum vertintum pagal seimo balsavimo rezultatus ir laikytum katalikais tuos, kurie balsavo už kr. demokratų ir nekatalikais kitaip balsavusius, tai išeit , kad Lietuvoje buvo geriausiu atveju 52% katalik . Bet taip iš tikr j nebuvo. Patikimesn kita prielaida — kad Lietuvos kinink žymi dalis neži r jo valstie ius liaudininkus kaip

bažny ios priešus nei krikšionis demokratų kaip jos gyn jus. Rinkim metu metami š kiai, kad valstie iai liaudininkai kovoja prieš bažny i , ne visus kininkus bus veik , kaip lygiai nebus veik n argumentai, kad Petrapilio seime valstie iai liaudininkai pasisak prieš Lietuvos nepriklausomyb , ar kiti panaš s politinio pob džio argumentai. Jautresni kininkai buvo argumentams, kurie liet j profesij , j interesus atstovavim . Valstie iai liaudininkai ir jo kininkus su mitinginiais argumentais, kad es valdantysis blokas eikvoj s pinigų savo reikalams, didin s mokesius ir t.t. Panašiai ir Darbo Federacija paskutiniuose rinkimuose taip pralaim jo (iš 12 iki 5), reikia sp ti, d l to, kad, derindamasi su bloko linija, ji tur davo kartais susilaikyti nuo aiškaus darbinink interes gynimo. Susidar paradoksin pad tis: kai partij virš n s šipino kardus, kovodamos d l pasaul ži ros, apaiose stipriau buvo domimasi partijomis kaip didesniais ar mažesniais interes gyn jais.

O tam tikra kinink dalis tur jo pasitik ti liaudininkais daugiau nei krikšionimis demokratais, nes pirmieji anks iau buvo j j gyvenim ir užkariav j pasitik jim .

Lietuvos liberalai pozityvistai buvo susiorganizavę anksčiau už krikščionis demokratų. Galima dabar aiškinti, kad kr. demokrat partija ir jos programa siekia Strazdelio ir senesni laikai, tačiau lieka nepakeičiamas faktas, kad nei tarimieji 1904 metų programa nei anas kun. Bučio, Jakšto ir Maironio projektas, kuris 1907 buvo paskelbtas „Draugijoje“, gyvenime nevaicino dar jokios rolės. Krikščionys demokratai kaip politinį gyvenimą atėjo faktiškai tik 1917-19 metais, kai pozityvistai liberalai, laisvamaniai, populiarieji šaukiami „cicilikai“ buvo veržlesni ir pirmieji rodė iniciatyvą. Valstiečiai liaudininkai savo pirmine forma vadins Lietuvos Demokrat Partija, susiorganizavo Dabikinėje prie Akmenės jau 1902. Tiesa, jų programa, kaip ir paskiau minėta kr. demokrat programa, pasiliko bereikšmis dalykas. Ir partijos vadovybėje nebuvo jaunatviško polinkio, nes ligotais ir be iniciatyvos pirmininkas Povilas Višinskis pasirodė tik nerealaus idealistas. Tada veiklaus jaunimo dalis ir nuėjo pas socialdemokratų — marksistin materialistin lagerį, kuris buvo susiorganizavęs jau nuo 1896. Bet laikas dirbo demokrat naudai. 1905 revo-

liucijos laikas išjudino mases. Jose turėjo daugiausia pasisekimo E. Galvanausko, J. Gabrio suorganizuota Vilniaus seimo metu Valstiečių Sąjunga. Jimerdjaniečiai demokrat partijai davė naują kraują ir pasirodė gajausias pagrindas bsimai valstiečių liaudininkų sąjungai. Juk ne socialistai demokratai, bet Valstiečių Sąjunga daugiausia ir gavo pasitikėjimo Steigiamojo seimo ir pirmojo seimo rinkimuose.

Šitai ir buvo viena iš priežasčių, kodėl dalis Lietuvos kininkų, išėjusių iš bažnyčios, neš Valstiečių Sąjungos lapel rinkimams.

6. DEMOKRATIJA DEMAGOGIJOS NELAISVĖJE

Laimėjus valdžią pakyla entuziazmas. Tai visai žmoniška. Opozicijos grėsmė laimėjusi pozicijai grėžina prieš realybę ir nuolatinio budėjimo. Ilgesnis išsilaikymas valdžioje gali apsukti ir pozicijai galvą ir sukurstyti ją nesiskaityti su pozicija. Tokiu atveju ir opozicijai kyla atkaklumas kovoti su viskuo, kuo tik pozicija silo. Kovoti visomis priemonėmis. Laimėjus, jei politiniai asmenys yra augę kultūros. Jei politikoje sigali silpnėsi asmenys, politikai lengva nuslysti demagog rankas.

Jaunai Lietuvos demokratijai nepasisektos nelaimės išvengti. Iš karto k rybinis entuziazmas nustelb skirtumus ir sudar bendradarbiavimo tarp pozicijos ir opozicijos manom tilt . Laim jusioji kr. demokrata grup tur jo politinio instinkto nesiimti valdžios savo rankas, vyriausyb sudarydama ne iš savo partijos žmonei (E. Galvanauskas). Liaudinink pralaim jimas II-ojo seimo rinkimuose ir juos padar sukalbamesnius; jie dav si v l traukiami koalicij .

Taiau sprogdinanios j goss stiprjo, ir santykiai brutaljo. Kai krikš ionys demokratai I-me seime, tur dami pus seimo atstov , išrinko prezidentu A. Stulginsk , liaudininkai ir soc. demokratai vis laik jo nepripažino, aiškindami, kad reik jo jam absoliutin s seimo nari daugumos. Kai II-ojo seimo kadencija art jo pabaig ir reik jo rengtis kitiems rinkimams, seime buvo išvystyta stipri destruktivini akcija. 1925 pavasar svarstant savivaldybi statymo pakeitim , valstie iai liaudininkai ir socialdemokratai kl tokias obstrukcijas, kad seimo pos dži sal kelis kartus buvo iškviestas policijos rezervas, ir seimo nutarimo nevykdan ius atstovus ir neklausan ius pirmininko tur -

jo j ga iš sal s išvesti. Taip policija išved liaudininkus dr. K. Grini , Lapinsk , socialdemokratus K. Bielin , Purnie n ...

Už seimo sien mitinguose ir spaudoje šalia gr do teisyb s apie valdan i j partij , buvo pilami kalnai melo, iškraipym , pikt insinuacij . Liaudinink laikraštis "Lietuvos Žinios" nuo 1924 met antros pus s demagogij ir iš piršto laužtus dalykus skelb pirmame puslapyje r kian iomis antrašt mis. Iš valdan iosios pus s buvo atsakoma panašiu tonu.

Liaudinink žinomas žmogus pulk. K. Škirpa monografijoje apie M. Sleževiči apie tuos laikus rašo:

"... vidaus pad tims rinkim seim buvo labai sudemoralizuota, nes rinkimai vyko nesveikoje atmosferoje. Opozicijos grup s nesivarž žodžiais ir priekaištais tiems, kurie tuomet buvo valdžioje. O krikš ioniškoji trejul , prisibijodama, kad valdžia neišslyst iš rank , gyn si taip pat nesivaržydama žodžiais ir kaltinimais opozicijai bei medžiodama rinkikus nevykdomais pažadais" (p. 241).

Visa ta propaganda stipriai išjudino pasitik jim valdaniaisiais, ir opozicija laim jo. Bet jos laim jime gl d jo ir pralaim jimas, nes buvo išju-

dintas pasitik jimas paia demokratine sistema, kurioje rinkikams buvo sudarytas spdis, kad nra padoraus žmogaus nei pozicijoje nei opozicijoje.

*

Dešimties met laikotarpis parod dvejoj demokratin Lietuv — herojin, kuri padjo valstybei pagrindus. Tame tarpe n vienai srovei netenka prikaišioti patriotizmo stokes. Taiau ilgainiui šalia vadovujan i asmen, idealistiškai nusiteikusi, atsiranda arivistinio

elemento, pusinteligeni, kurie apgožia demokratin gyvenim kaip ramiai tekan ios up s pavirši maurai. Ir tuo metu kai virš n se partijos kovojo viena su kita aitrausiai d l pasaul ži rini princip, apaiose arivistai m savo rankas praktinio gyvenimo reikalus, keldami visuomen je nepasitik jim ir nusigr žim ...

Tai buvo antroji demokratinio laikotarpio dalis, pakliuvinimas demagogijos nelaisv, kuri prived prie demokratijos išvijimo iš valstyb s gyvenimo.

ATOMAS IR PARTIZANAI

1945 rugpj io 20 sutartu laiku pasiek m numatyt miške punkte, kur m s lauke partizanas V tra. Jis mus nuved miško gilum, kur tanki kr m apsupty žavioj aikstelj prie radijo aparato b riavosi Mykolas Jenas, Kardas, Žalgiris, Miškinis, Žuolas, Vilius, Plunksna ir dar keletas kovotoj. Ši diena partizanams buvo nepaprastai džiugi. Visi su dideliu domumu klaus si BBC radijo komentatoriaus pranešimo apie atomin s bombos j g, parodyt prieš kelet dien Japonijoje. Buvo tikima, kad su šiais naujais (moksliniais išradimais prasid s naujas tempas ir pasaulio politiniame gyvenime. Visus džiugino Amerikos prezidento žodžiai, liet vien pasaulio valstyb ir vien vyriausyb ...

ia pat ant kelmo pasid j s rašom j mašin l, žuolas kal matricas, o V tra jau ruoš rotatori. Už pusvalandžio Audron vikriai m iš rotatoriaus išspausdint ekstra "Laisv s žvalgo" laid, kurioje riebiomis raid mis buvo skelbiama džiugi m s tautai žinia apie suskaldyto atomo panaudojim ginklams prieš agresorius... Visi tryn rankas ir pakelta nuotaika dalinosi sp džiais, tik damiesi greitai baigti savo varganot partizano gyvenim ...

Žalgiris užsuko iš Varšuvos muzikos. Trys poros partizan susikibo ir polkut sud jo (Daumantas, Partizanai už geležin s uždangos).

AUKOS IR VILTIES DIENOS

ŽINOMIEMS IR NEŽINOMIEMS KOVOTOJAMS
PRISIMINTI PO 15 MET

KAZYS AMBROZAITIS,
Cleveland, Ohio

1940 ruden rus okupacija jau buvo sitvirtinusi daugelyje gyvenimo sri i . Su mimai dažn jo, teroras augo, komunistin propaganda vis labiau dar si kyri. Jaunimas pirmas viešai nepasitenkinim prad jo demonstruoti. Nei okupant , nei vyresni j persp jimai nuo to nesulaik . Jaunimo tarpe susiorganizavo b reliai, kurie prad jo platinti lapelius prieš okupantus. B reliai netur jo tarpusavio ryšio. Juos okupantams buvo lengva iššifruoti d l j neprityrimo. Tada "Laisvoji Lietuva" buvo vienas iš pirm j j pogrindžio periodini laikrašt li Kaune, davusi informacij ir instrukcij to meto rezistentams. J spausdinome r syje po viena pažny ia. Bspausdinant ketvirt j numer daugumas to kolektyvo nari buvo suimti. Ketvirtajame numeryje tur jo tilpti ir v lyv ruden per sien iš Vokietijos

pargabentas Laikinasis Lietuvi Aktyvist Fronto Statutas.

Greitu laiku LAF pavyko susirišti su pavien mis grup mis, jas sujungti ir perorganizuoti. Sumaž jo areštai, o bendras pasipriešinimas buvo organizuotas ir stiprus.

Okupacij metu b ti rezistentu reik jo išpildyti pirm s lyg : išsižad ti sav s. Jaunimas tada nesvyruodamas aukojosi ir buvo pilnas steb tino entuziazmo. Tod l ir LAF eiles jung si daugiausia jaunimas. Net pai vadovyb sudar jaunieji universiteto profesoriai, akademikai, studentai, buv karininkai. Universitetai ir kitos augštosios mokyklos virto pasipriešinimo centrais. Vienas iš gerai organizuot LAF vienet buvo Kauno veterinarijos akademija.

Veterinarijos akademija buvo nuošaliøj Vilijampol s vietoj, student skai iumi negausi, tod l ir mažiau kreip okupant d mes . Student kontaktas su V. D. universitetu buvo geras, nes pirmieji du kursai fizikumo dalykus klaus bendrai su medicinos studentais.

Pirmame kurse buvome trys: Vytautas, buv s karininkas, nepalaužiamo tiesaus b do, bet mandagus žemaitis. J pažinojau dar iš gimnazijos; Albinas, ambicingas, bet draugiškas suvalkietis, j pažinojau iš karo mokyklos laik . Aš buvau nepriimtas medicinos fakultet

d l politruko Sipavi iaus pasta-
bos ant prašymo kampo: "liau-
dies priešas". Mat, buvome iš
tos pa ios gimnazijos.

M s trejetukas buvo neper-
skiriamas, nors visi skirting
palinkim : vienas niekados ne-
s sdavo prie bokalo alaus, ki-
tas n jo šokti, o tre io nebuvo
galima nutempti pas fukses...
Vytautas palaik tiesiogin ryš
su LAF vadovybe ir VDU; Al-
binui buvo pavesta palaikyti ry-
š su Liet kiu, Maistu ir Valgiu,
ten sudaryti branduolius. Man
buvo pavesta suorganizuoti V.
akademij , o visi trys tur jome
paruošti planus Vilijampol s gy-
ventoj apsaugai sukilimo atve-
ju: užtikrinti maisto bent vie-
nai savaitei, fabrik ir vieš pa-
stat apsaug . V liau dar gavau
uždavin palaikyti ryš su trimis
Žemaitijos apskritimis.

Studentus suorganizuoti buvo
lengva. Tik keletas buvo raudo-
nai nusiteik , ir visiems jie bu-
vo žinomi. Per student rinki-
mus buvau išrinktas "profkomo"
vicepirmininku. V liau rei-
k jo eiti ir pirmininko pareigas.
Tai sustiprino pozicijas ir dav
daugiau prog pogrindžio veiki-
mui. Iš 5 profkomo nari tik
vienas buvo nevisai patikimas,
tod l jo dažnai ir pos džius
nekviesdavome. Profkomo visi
bijojo. Rektorius tvirtindavo
visk , k profkomas pasi lyda-

vo. Tai išnaudojome. Paskyr -
me stipendijas at-kams, neoli-
tuanams, karininkams ir net
buv. stambi žem s savinin-
k vaikams. Neleidome steigti
komjaunimo ir kit komunisti-
ni organizacij . Tai bus bene
vienintel Lietuvos augštoji mo-
kykla, kurioje nebuvo komunis-
tini organizacij .

Kiekviename kurse buvo su-
organizuotas b rys penketuko
sistema, palaik me ryš tik su
b rio vadovu. Vieno penketuko
nariai nežinojo kito penketuko.
Nors kai kurie penketukai atli-
ko ir labai pavojing uždavinai ,
ta iau per pirm j rus okupa-
cij n vienas akademijos stu-
dentas nebuvo susektas ar su-
imtas.

Visi lauk Vokie i -Rus ka-
ro, kaip vienintelio išsigelb ji-
mo. Vytautas pranešdavo, kad
vokie iai ragina sabotuoti, ruoš-
tis, numesi ginkl . Iš Berlyno
LAF organizatori ateidavo per-
sp jimai vokie i raginimus
ži r ti kritiškai. Ta iau ryšio
nebuvo galima nutraukti. Kovo
m n. gavau sakym nustatyti
vietas ginklams numesti ir at-
žym ti žem lapyje, nustatyti
ženklus eventualiam ryšiui su
l ktuvais. Po dviej savai i
viskas buvo atlikta, ir žem la-
p su atitinkamais ženklais per
žali sien pasiunt m Vokieti-
j LAF atstovams. Atžym jom

dvi vietas tarp Girkalnio ir Bettygalos ir vien Kauno priemiestyje ties Lapi kiu. Kadangi nebuvo duota datos, tai nustatytose vietose naktinis budjimas buvo vykdomas iki karo pradžios. Tik vliau paaiškjo, kad tai buvo vokie i apgaul .

Geguž s m nesio pradžioje jau turjome visus reikiamus planus ir buvome pilnai pasiruoš . Tr ko tik ginkl . Geguž s gale buvo susitarta, kad bet kuriuo laiku galim perimti Kauno senamiesio Liet kio sandli raktus, milt atsargos buvo išd stytos patikimose maisto krautuv se. Maisto konserv didel s atsargos buvo sukrautos dviej gastromijos krautuvi r syse Vilijampol j, sudaryti apsaugos b riai prie fabrik , numatyti patruliai, net pardavjai maisto krautuv se sukilimo metu, paruoštas planas išlaisvinti kalinius iš IX forto ir t.t. Ryšiui panaudodavom LR Kryžiaus mašinas, nes kai kurie šoferiai buvo m s žinioje, o t mašin paprastai rusai netikrindavo. Tuos planus patikrinom masini išvežim metu birželio m n. Visi b riai buvo parengtyje, ta iau buvo sakyta sunkvežimi neliesti.

Radio ryšys su Vokietija pasidar sunkus, nes rusai labai gaud ir greitai nustatydavo

si stuvo viet . Vien birželio vakar Vytautas papraš pasi si ti kelet žmoni si stuvo apsaugai transliacijos metu. Tada studentai technikai m gino susirišti su užsieniu iš Aleksoto. Pavyko. Duota suprasti, kad karas kiekvienu momentu gali prasid ti.

Nesulaukdami ginkl , turjome bent pradžiai patys j pasirinti. Tada jau buvome susiriš su milicija, nes pavyko surasti kelet patikim žmoni . Per savo ryšinink student V. paskyriau pasimatym su vienu milicininku. Pasimatymo vieton at jo skyriaus viršininko pavaduotojas. Patik ti juo buvo sunku, ta iau lengvab diškai pažadjo, kad kai duosime sakym , gal si s nuginkluoti vis skyri ir ginklus pristatyti, kur reikia.

Prasid jus vežimams, m s trejuk sik r vienoj skalbykloj Vilijampol s priemiesty, ten dažniausiai miegodavom. Sukilimo atveju LAF vadovyb numat su padaliniais palaikyti radio ryš . Kaip tik išvežim metu vienas grandietis mano kambaryje Mateikos gatv j reng radijo si stuv l . Paskutin mis dienomis buvo sužinota, kad centrinis paštas ir keletas kit pastat yra užminuoti. Pašto valdininkas . per Vytaut papraš viso b rio pad ti minas pašalinti. Pasiruoš m, ta iau

vykti nereik jo; jis daugum sprogstamos medžiagos pašalino savo b rio pagalba, kur tur - jo iš pašto tarnautoj .

*

Sekmadienis. Ilgos atminties sekmadienio rytas. Pirmosios bombos erodrome. Keista, jokios žinios iš centro. Be paraginimo visi b ri vadai susirenka akademijon. Vytautas susiriša su LAF štabu. Nieko, tik kad prasid jo, laukite, b kit pasiroš . Iššauk m Juoz Š. iš milicijos. Tas atvyko su dviem portfeliais. Pilni ginkl .

—Kaip pavyko juos surinkti?

— sakiau sunešti ginklus patikrinimui, surinkau, nagi t e b ir štai... — paaiškino su aiškiu keln i virp jimu. — Dabar kišk it maiš mane, negaliu gr žti senamiest , ten panika.

Šit jo žyg labai vertinome. Tai buvo gera pradžia. Didesn ginkl dal Vytautas perdav LAF štabui.

Rusai panikos negal jo pasl pti. Visi suprato, kad karas prasid jo, mat vokie i l ktuvus gr žtan ius iš medžiokl s. Art jo vakaras, pilnas nežinomyb s. Ar bus kautyn s d l Kauno? Ar LAF pasiryš sukilti? Mes pasireng betkam. Penketukai nerimsta, prašo uždavini . Nakt budžiu prie telefono ir radijo. Jau br kšta, o vis dar nieko iš štabo. Pagaliau te-

lefonas. Duslus Leono balsas: "Užimkite I nuovad ". Ir tik tiek. Keista, pasiroš veikti Vilijampol j, o dabar vykti Senamiest . Vykstam tik maža dalis, tik žvalgybai, nes pad tis neaiški, visur pilna besitraukian i rus kareivi . Per Ner persik l m valtimi. Albin palikome Vilijampol j. Vytautas nu jo tiesiai Augštai i gatv , štab . Su b reliu skubam paneriu link senamies io, o kišen s p pso nuo pistolet ir granat . Einame pro mases kareivi . Apsupam buv. I nuovados namus, einam vid su paruoštom granatom ir... M s nustebimui — ten jau tuš ia, net B, vienas iš štabo, atvyko pirmiau už mus. Iškr t m patalpas, užsibarikadavom, ir tai buvo pradžia Kauno senamiesio partizan štabo. Prasideda dienos, kada savisaug tik instinktas tvarko. Tai gražiausios valandos, kada su kovos draugais eini pro mirt ir jos visai nematai.

N ra prasm s kalb ti apie sekan i keli dien ir nakt vyki chronologij , tik reikt prisiminti kritusius šio b rio draugus. Laimei, j buvo ne daug. Iš 300 registruot partizan žuvo tik keletas. Ma iau juos su šypsena ir džiaugsmu priimant sakym ir pro kareivi mases besiskverbian ius su

tokiu entuziazmu, kad atrod , per vasaroj brenda. Deja, entuziazmas ne visada padaro k n neperveriam priešo kulkos.

Šiandien gr žus mintimis birželio 23 dienos Daugirdo gatv , net šiurpas nueina. Atvykus sekan iam b riui iš Vilijampol s tada iki piet net apie 15 šautuv grobio tur jom. O kaip? Išsid st m tarpduriuose, eina pavieniai kareiviai ir iumpi jo šautuv . Kol tas susiorientuoja, tai nei šautuvo, nei to, kuris at m .

Pradedam veikti: apsaugoti krautuves ir kit turt nuo pl šimo, gelb ti nuo kareivi užpuolim , gelb ti tiltus nuo susprogdinimo, m ginti paleisti kalinius — vis tai pirmieji uždaviniai. Ta iau ginkl organizavimas pirmoj vietoj. Vienas gana jaunas studentas nuo Birž net nemalonum tur jo, kuriuo teko visiems dalintis. Vis svajon buvo sigyti automatin pistolet . Jais daugiausia tik politrukai buvo ginkluoti, o tok užkabinti buvo pavojinga. Taciau ilgai laukti nereik jo. Pro šal nuovados dur eina pasimet s karininkas su automatu ant peties. Rokiškietis J. ir grie b už jo, ta iau diržas užsika-

bino, tai ir pat karinink trauk vid . Paleisti jo nebuvo galima, nes gal jo nukreipti kareivius m s nam . Uždarytas buvo provizoriškai paruošt dabokl su kitais suimtaisiais bepl šiant. Besidžiaugiant grobio karininkas išsoko pro lang ir pab go. Kelet valand teko išsiskirstyti ir laukti, kad neb tume išduoti. Tai pavyzdžiai ne darbams skai iuoti, kuri buvo padaryta tada nepaprast , bet tik prisiminimas to save užsimirštan io entuziazmo, kuris šiandien jau daugeliui sunkiai suprantamas...

Skambina Vytautas iš radijo stoties, tuoj prad si transliuoti, stotis esanti jau sukil li rankose. Ir man reiki skub ti štab , nes tr ksta žmoni . Einau iš Vilniaus gatv s Savanori prospekt . Kažkoks entuziastas, pastat s radij ant lango, leidžia visu smarkumu Lietuvos himn . Ir niekad jis taip mielai neskamb jo, kaip tada.

Jeigu šiandien kai kas pradedu užsiminti, kad neverta tada buvo sukilti, tai tik tokie, kurie atbuk anam tyram entuziazmui, arba tie, kurie anomis aukos ir vilties dienomis lind jo po šluota.

SKAUTO NAŠAS

A. V. DUNDZILA, Los Angeles,

Skautiškoji ideologija pilnutin asmenyb apsprendžia trijų vertybi — Dievo, t vynes, artimo — darna. Ši vertybis moninimo link skautyb veda vaik vienu iš nat raliausiai mažame iui pritaikom b d — žaidimu. Pa g jusiajam žaismo metod pakei ia s moningas vadovavimas, kuris betgi yra reiškiamas ne liepiam ja nuosaka: "eik, daryk", bet demokratinio sutarimo dvasia: "eikime, darykime". Amžius ir skautiškas subrendimas išleidžia skautus vy ius, akademikus skautus ir aktyvi vad — skautinink kadrus. Jie studijuoja gyvenimo, skautyb s, valstyb s ir kitas bendr sias laiko ir vietos keliamas problemas. Jie sudaro skautiškojo jaunimo aukl jimo bei vadovavimo aktyv j branduol visuomen je, mokykloje, pa iame skaut b kle, stovykloje, iškyloje. Šis skautiškojo brendimo ir veikimo ratas nuolat sukasi iš kartos kart . Kei iasi žmon s, bet skautiškoji mokykla visad ta pati.

Be abejojimo, ir skautyb s mokykl , kaip kad ir kiekvien kit mokykl , eidamas ar iš j s jaunuolis n ra garantuotas nuo

klystkeli . Ta iau kiekvienas skautas gauna tris aiškias gyvenimo gaires — Dievo, t vyn s ir artimo gaires. Pagal šias gaires orientuodamasis, skautas kuria ne tik savo asmenin gyvenim , bet pagal savo išgal s veikia ir savo aplink , atlieka savo pareigas savai tautai.

SKAUTAS PEREINA POGRIND

1940 m. Lietuv okupavus, lietuviškoji skautyb buvo tu tuojuau užgniaužta. Skaut organizacija oficialiai likviduota. 1940 m. liepos 25 d. "Vyriausyb s Žini " nr. 720, eil. 5749 buvo paskelbtas "Lietuvos skaut s jungos likvidavimo statymas", kuriame skaitome:

1. Lietuvos Skaut S junga su visais jos daliniais nuo 1940 m. liepos 18 dienos likviduojama.
2. Lietuvos Skaut S jungos likvidavimo ir turto perdavimo tvark nustato Švietimo Ministras.
3. Lietuvos Skaut S jungos statymas (V. Ž. Nr. 338, eil. 2321) ir Lietuvos Skaut S jungos statutas (V. Ž. Nr. 473, eil. 3324) panaikinami.
4. Šis statymas veikia nuo 1940 m. liepos 18 dienos.

J. Paleckis, E. Respublikos Prezidento p., Ministras Pirmininkas Prof. V. Kr v -Mickevi ius, Ministro Pirminin-

ko Pavaduotojas, Kaunas,
1940 m. liepos 20 d.”

Tačiau šiuo Maskvos kvailin-
ginio pobūdžio aktu anaipol
nebuvo likviduota okupuotoje
Lietuvoje pati skautiškoji dvasia.
Todėl, kai tik pradėjo reikš-
tis organizuota mas tautos rezis-
tencija okupantui, rezistencinio
pogrindžio veikėjuose sutinkame
labai daug skautų, kurie tuo keliu
ryžosi atlikti savo pareigas tvynėi.
Jie atsidėjimas pavojingam pogrindžio
veikimui, jie ryžtas, ištvėrim ir tik
jimas Lietuvos laisvė, jie nesvyruojanti
pasipriešinimo okupantui dvasia
stiprino ir visus kitus skautus. Tarp
partizanų, tarp gestapo ir NKVD
aukų okupuotoj Lietuvoj, naci
kacetuose ir Sibiro giriose rasi-
me labai daug ir skautiškosios
mokyklos auklėtinių. Skautyb-
b sujungusi tremties jaunimo
karta turi gausi gyvų lietuvių
skauto pasiryžimo, sumanumo,
drąsos ir pasiaukojimo tvynės
reikalams pavyzdži. Rezistent
skautų darbo, kovos bei aukos
pavyzdžiai kaip kokie švyturiai
kalne nuolat nušviečia tremties
skauto keli.

Dar neatėjus laikas viešumai
pateikti skautų rezistencijos
apyskaita. Tačiau ir esamomis
slygomis teisinga ir reikalinga
prisiminti “nežinomojo lie-
tuvio skauto” — laisvės kovo-

tojo naš Lietuvos laisvės kovo-
s j džiui.

Pirmosios rezistencinės ap-
raiškos skautuose pasirodė su
skautų organizacijos likvidavi-
mu. Sakymai atiduoti komjau-
nimui skautų turtas, išdavylas
buvo nepaisomi, delsiami. V-
liavos slepiamos. “VYTIES”
Korp. vliava, apsaugota nuo ar-
danio takas, tebelaukia saugioj
vietoj savo korporantų.

PRISITAIKYMAI PRIE POGRINDŽIO

Vokiečių okupacijos metais
buvo susiorganizavę skautų
pogrindis. 1941. 7. 2. pasirodė
pirmas pogrindžio skautų atsi-
šaukimas. Okupacijos slygomis
veikiant, susidarė bent keli po-
grindžio skautų vienetai. Juos
apjungė Lietuvos rezistencijos
skautų tarybos pirmija, brolija
ir seserija. Pogrindžio sly-
gomis buvo pritaikytas ir statu-
tas. Atsisakyta vietininkij. Vi-
sa pogrindžio skautų organiza-
cija atremta skiltis. Skautas
pažinojo tik skiltinink, skilti-
ninkas — drauginink, draugi-
ninkas — tuntinink, o pasta-
rasis — vadeiv. Skaut po-
grindis buvo sumezgęs ryšius net
su ekoslovakijos skautų po-
grindžiu. Pogrindžio skautų
veikla nesiribojė tik skautišk-
j idėj plotme. Buvo sitrauk-
ta praktiškai rezistencinė veik-

l : platinama pagrindžio spauda, stebimi okupanto veiksmai ir registruojami jo nusikaltimai, ruošiamasi sanitarijos tarnybai ir kitiems krašto gynybos pagalbiniam uždaviniams, talkinama kultūros uždavinius vykdančiam. Buvo organizuojami suvažiavimai, o Marijampolje suorganizuoti skiltininkų kursai. Ypač gyvai reišėsi pagrindinių akademikų. Iš pradžių tik negausi grupelės ir sąveikos pogrindžio sueigos viliu išaugo skautų pogrindžio skautų vienetų. Buvo nustatytas nuolatinis ryšys tarp Kauno ir Vilniaus. 1943 m. Klebonišky iškylos metu išrinktas korpų vadas, baigusieji mokslus užskaityti filisteriais, pravestas laužas. Sueigose buvo svarstomi aktualesi dienos klausimai. Buvo pradėtas organizuoti sukilimo metu žuvusio korpų pirmininko inž. Milvydo paminklo statybos fondas. Ant bolševikų nužudyto filisterio Namiko kapo korpų vardu buvo apdėtas vainikas su korpų spalvomis.

Suprantama, skautų pagrindis negalėjo sutelkti ir aktyvų skautavimą traukti vis skautų. Antra vertus, daug aktyvių pogrindžio skautų buvo sijaungę ir aktyviai dirbo bendrosiose rezistencijos organizacijose: Lietuvių Fronte, Laisvės Kovotojų Sąjunga, Laisvės Armijoje.

BENDRAMĖ REZISTENCIJOS TINKLĖ

1940 m. rudenį Vilniuje ir Kaune susidarius rezistencinio pogrindžio užuomazgams, jose randame ir žinomus skautų veikėjus. Žymus vaidmuo teko skautams ir organizuojant rezistencinio pogrindžio tinklą krašte, palaikant ryšį, organizuojant persekiojamiems slėptuves, organizuojant spausdinamas priemones ir spaudos platinimą, organizuojant tinklą "tiekimą". Daug prisidėjo skautai ir prie 1940 m. Vilių organizavimo Vilniaus Rasakapių se, kur iš anksto susitarusios grupės žmonės staiga atsiradavo prie didžiųjų Lietuvos patriotų kapų, uždegdavo žvakės, sugiedodavo Tautos himną ir vil pabirdavo, kad netrukus galėtų susitelkti prie kito kapo. Apie skautų vaidmenį bendram rezistenciniam pogrindžiui iliustracijai pacytuosiu iš A. Damašio rašinio "Pasiruošta ir vykdyta" (žr. "Laisvė" Nr. 3, psl. 4) apie VYTIKŲ korpų N. Ten rašoma:

— Negalima nepaminėti ir Vilniaus L. Aktyvistų Fronto štabo nario N., kuris buvo žinomas slaptazodžiu "Kumpis 24". Jis vyko Berlyną painformuoti apie pasirengimus sukilimui ir laikinajai vyriausybei susidaryti. Tai buvo 1941 m. n.

Atlik s uždavinio pirm j dal , N. gr žo, kad atlikt ir antr j , reikiamas žinias išmok s atmintinai. Laimingai per j s pasienio viel užtvaras, buvo pasteb tas pasienio sargybini , kurie prad jo šaudyti. Atsišaudydamos m gino gr žti atgal, bet iš ten jau sutiko taip pat š - vius. Vienos kulkos peršautas per kr tin , kitos per dešin koj , leidosi likusiomis j gomis gretim miškel . J prisivijusius pasienio sargybini šunis nušov s, jau buvo bepasieki s priešdang , kai gavo dar tre i kulk . Sukaup s likusias j gas, pasisl p miškeliu tankumyne. Tik rytojaus dien sargybiniai j ten rado be s mon s. Pristat Taurag s ligonin , kur bud jo kaip tik viena seseli , slapta aktyvist bendradarb . Kai N. trumpam laikui atgavo s mon , jis perdav seselei, k atmintinai buvo išmok s. Toji žinojo, kam informacijas reikia si sti toliau. Informacijos štabui leido orientuotis, kada gali prasid ti karo veiksmai. Tuo tarpu atsigav s sužeistasis N., iš Kauno gavus sakym , buvo mestas NKVD sunkvežim ir atgabentas Kauno sunki j darb kal jim . Laik j kal jimo ligonin je, kad sustiprin , gal t apklausinti. Jam šyptel jo laim , kad karui kilus bolševikai nesp jo jo paimti iš ligoni-

n s. Šiandien jis laisv je kaip gyvas liudininkas to heroizmo, kuris spind jo tarp Lietuvos jaunimo anais rezistencijos metais". Mano žiniomis rezistencinio pogrindžio štabas buvo suplanav s N. iš Taurag s ligonin s išvogti. Nelaimei ar laimei, dien prieš vagyst vykdanant, N. buvo iš Taurag s išgabentas Kauno SDK ligonin .

Tarp 1941 m. tautos sukilimo 4.000 sud t gyvyb s aukrandame ir Lietuvos skaut gaus naš su korp! VYTIS pirmininku sktn. inž. J. Milvydu priešakyje.

POGRINDY PRIEŠ NACIUS

Skaut atsid jimas vienam iš pagrindini rezistencin s kovos ginkl — spaudai — galima numanyti iš fakto, kad vokie i okupacijos metais jusios pogrindžio spaudos bene vienintelis laisvajame pasauly es s kompletas yra sktn. B. K. atsigabentas. Jis, traukdamasis nuo bolševik iš Lietuvos vakarus, pogrindžio spaudos komplet laik vertingiausia pasiimtina b gliui našta.

Rezistencinio pogrindžio veiklai išsišakojus trimis pagrindin mis šakomis — karinio pasirengimo, informacij rinkimo bei perteikimo ir tarporganizacinio bendradarbiavimo vieninagai politinei laikysenai nusta-

tyti — skaut dalyvavimas reikšmingas buvo visose tose šakose. Galima sakyti, j specialyb buvo apr pinti visus reikalingais kelion ms leidimais, taip pat užsienini žini rinkimas ir pagrindžio spaudos platinimas. Suprantama, d l to teko susidurti su visokiais sunkumais, nenumatytais kli timis ir okupanto persekiojimais. Tas pats augš iau min tas sktn. N., laimingai išveng s bolševik kilpos, d l savo v lesn s rezistencin s veiklos ko tik ne kliuvo geštapiui. B damas teis jas ir spr sdamas bylas, vien dien staiga gauna sp jim , kad teismo staig apsupo geštapas ir jieško teis jo N. Laimei byla tuoj baig si, ir teis jas N. pasak s: “Teismas skelbia pertrauk ”, nusi m teis jo ženkl . Ta iau, tik iš j s pro teismo sal s duris, akis akin susid r su geštapo agentu. “Kur ia pos džiauja teis jas N?” — paklaus s gestapininkas. “Antros durys po kair s”, — ramiai paaiškin s teis jas N. ir pro pirmas duris spruk s gatv ir daugiau teismo pos dži netur j s. Sktn. N. atvejis anaip tol n ra vienintelis.

Ir antrosios soviet okupacijos metais, Lietuvoje likusi skautija, ypa jau rezistenciniame pagrindyje užgr dintos j - gos, netruko tapti dalinink s

tragingai herojišk partizan kov ir aplamai laisv s kov s j džio, kad išlaikyt gyv tautos laisv s vilt ir sveik tautos dvasi , budin i ir laukian i valstybinei nepriklausomybei atstatyti tinkamo momento.

Drauge su visa m s tauta skaut rezistencija okupantui yra neišsemiama gaivos versm ir tremties lietuvi skautijai, dažnai slopinamai pilkos kasdienyb s ir patogumo pagund . Skaut rezistencija kaip koks skydas saugo tremties skaut nuo panašaus “egzistencializmo” dvasios, kaip ano amerikie io, kuris, televizijoje pamat s pranc z rezistencinio pagrindžio epizod , sujaudintas prisipažino:

Aš jau ver iau b iau priešo kolaborantas, bet nei iau rezistencin pagrind ; koks beb - t gyvenimas, vis tik yra gyvenimas, ir geriau negu mirtis.

Skaut rezistencija kaip tik nuteikia mus atvirkš iai. Jie veikiau skatina mus pasirinkti kito amerikie io kit filosofij , kuri sako:

“Is life so dear, or peace so sweet, as to be purchased at the price of chains and slavery? Forbid it, Almighty God! I know not what course others may take, but as for me, give me liberty, or give me death!” (Patrick Henry, 1775).

VIENA DIENA PARTIZAN ŠVENT JE

Po trumpos maldos prasidėjo vaišės, vairinamos partizaninio gyvenimo humoro ir gili s mojų . Vaišės pertrauk , pa m s žod , apygardos vadas, nušviesdamas dabarties politini vyki raid ... Išryškina s lietuvi tautos kov prasm , jis išreišk pad k visiems partizanams už bes lygin duotos priesaikos vykdym ...

– M s tautos kan ios ir toks gausus kovos broli pralietas ir dar liejamas kraujas testiprina m s kovos dvasi , kad ir tra-giškausioj klaikumoj nesukniubt m s v liavos prieš pralaim ji-m , – buvo paskutiniai jo kalbos žodžiai.

Po kalbos atsiradusi susim stymo tylą buvo pertraukta parti-zan m gstama daina:

Toli už giri leidosi saul .
Dainavo broliai ardami,
Dainavo t višk s artojai,
Arim juod versdami ...

Suskamb jo stipr s vyriški balsai:

Stov jai, mama, tu prie vart ,
Kalb jai – vakaras gražus ...
Ir per naktis tu nemiegojai,
Prie lopšio supdama vaikus ...

Dainavome toliau. Vis balsuos skend jo didelis gaudumas, dar daugiau ryškindamas jau ir taip gaudžius dainos žodžius:

Dabar ilgu žaliajam sodžiui
Toli išklydusi vaik .
Ir vakarai ia taip nuobod s,
Be jokio džiaugsmo, be dain .
Bet lauk, motule, aš sugr šiu,
Sugr šiu tav s išbu iuot...

Vis skamb jo dainos posmai, pildami gauduling skausm kiekvieno siel ir versdami nenoromis susim styti. Ypa steb jau mergait partizan , kurios akyse blizg jo stingstan ios ašaros, su kiekvienu žodžiu ketindamos prasiveržti, sis vakaras buvo daug li dnesnis, negu paprastai. Gal iš dalies veik šven i nuotaikos ir kažkur klaidžiojan i seim pasiilgimas.

Po to sugaud kita daina, grynai partizaniška:

Pražydo pirmos melsvos žibuokl s.
Paukšteli daina skriejo linksmai.
T vyn s ginti iš jo broliai,
Tyl s, bet nars s, kaip sakalai.
Lange parimo sena motul ,
Ir merguž l verk viena...
Jinai žinojo, kad v jai siuto,
Kad partizano sunki dalia...

Nuskamb jo paskutiniai žodžiai, palikdami trump tyl . Vis laik apygardos vadas pras d jo parim s ant automato vamzdžio, paskend s savo mintyse, tarsi b t sv r s sielos gilumoje kiekvie-n dainos žod (Daumantas, Partizanai...).

Prekyba pagal plan

Iš Maskvos ir iš satelit leidžia-
mas gandas, kad okupuotuose kra-
stuose bus duota daugiau teisinis ir
kinis laisvės. Tariame aktualu susi-
pažinti su viena to kinio gyvenimo
dalimi – prekyba, kaip ji dabar yra
priešta Maskvos.

*

Okupuotos Lietuvos prekyba, iš-
skyrus labai nereikšmingus smulki-
privačius prekybinius ir vadinamus
„juodjūninkais“, yra suvalstybinta. Pre-
kybinis staigos priklauso arba tie-
siai Sovietų Sąjungai, tai vadinamos
„visas junginys“, arba pačios okupuotos
Lietuvos valdžiai, tai vadinamos
„respublikinis“, arba dar Maskvos
priklausomoms vadinamoms „koope-
racijos“ ar arteliškiems jungoms.

Pagal prekiaujamus dalykus oku-
puotoje Lietuvoje yra trys rūšys pre-
kybinių staigų: 1) maisto dalykų
parduotuvės, 2) pramonės gaminių
parduotuvės ir 3) vadinamos viešojo
maitinimo staigos, t. y. valgyklos,
restoranai, kavinės, užkandinių ir pan.

Kadangi susovietinta prekyba turi
eiti pagal iš anksto priimtą smulk-
meniškią planą, kurio vyriausiasis
vykdytojas formaliai yra Sovietų Są-
jungos prekybos ministerija, o fak-
tiškai kompartija, tai ir prekybini-
s skyriai, kaip bolševikai sako, „apipre-
kinimas“, priklauso Maskvai. Maskva
„apiprekina“ ne tik Sovietų Sąjungos
parduotuves okupuotoje Lietuvoje,
bet ir „respublikines“. Okupuotos
Lietuvos vadinamos prekybos minis-
terijos atitinkami skyriai maisto da-
lykams, tekstilėi, avalynei, trikotažo
dirbiniams, naftai, benzinui, žibalui,
indams, baldams, dviračiams, laikro-
džiams ir kt. pramonės gaminiams

gauna leidimus iš Maskvos. Tuose
leidimuose nurodyta, kurios prekės ir
iš kurių sandėlių yra skirtos. Kad-
angi kasdieninio vartojimo prekės
Sovietų Sąjungoje vis dar tebestinga,
tai Maskvos atleidžiamoms prekėms
visada galioja taisyklė: pirmoje eil-
je ir geresnėmis prekėmis aprūpinti
vadinamas „visas jungines“ parduo-
tuves. Kadangi tik nežymi, palygin-
ti, dalį prekių „respublikiniai“ pre-
kybos skyriai gali savo nuožirai pa-
sirūpinti, tai prekybiniuose „respubli-
kinis“ parduotuvėse visada yra
prastesnės, kaip „visas junginys“.
Be abejo, tatau daroma su aiškiu
tikslu: nukreipti pirkėjus rusišk-
sias parduotuves.

„Respublikinis“ prekybinių skyrius, ga-
vas Maskvos leidimą, pagal Maskvos
patvirtintą planą atleistas prekes pa-
skirsto „respublikiniams“ parduotu-
vėms, valgykloms, restoranams ir t. t.
Kadangi prekyba eina pagal planą,
tai pvz. Kauno parduotuvėse Kauno
„Metalas“, „Veltinis“, „Trikotažas“,
„Apkaustas“ ir kt. fabrikai gaminti
negali gauti patalpas Kaune, o būtinai
turi tuos gaminius atsigabenti iš
tiekimo staigos sandėlių Vilniuje.
Mat, pagal planą dauguma Kauno
fabrikų savo gaminius būtinai turi
teikti tik „Sojuzoptmetizorg“ stai-
gai, kuri savo sandėlius turi Vilniuje.
Tai kas, kad dėl to susidaro ke-
leriopos transporto išlaidos: Kaune
iš fabriko stoties, iš Kauno Vilni-
aus geležinkelio, iš Vilniaus geležinkelio
stoties sandėlių ir paskum vėl iš Vil-
niaus sandėlių Kauną atgal. Tai pati
procedūra su maisto dalykais, r-
kalais ir kitomis prekėmis. Toks jau
susovietintos prekybos planas.

Nors kiekvieneriems metams „res-
publikiniai“ prekybos skyriai patei-

ID JOS

kia Maskvai iš anksto smulkius duomenis, kiek ateinaniais metais kuri prekė bus reikalinga, nors atitinkam plan, pati Maskva patvirtina, bet kai tenka užplanuoti šias prekes skirti, plano vykdymas dažnai eina velniop. Parduotuvės šaukiasi cukraus, o Maskva joms paskiria saldainių. Parduotuvės šaukiasi miltų, Maskva skiria sausainių. Parduotuvės reikalingos verdami puodai, Maskva paskiria kok vagon porcelaninius.

Okupuotoje Lietuvoje todėl apsirpinti kasdieninio vartojimo reikmenimis nėra lengva. Ypač nelengva viengungiams, nes paprastai po darbo parduotuvė lentynos jau būva tušios, jei tai dien ir buvo jos "apreikintos". Dėl preki stigliaus okupuotoje Lietuvoje yra prasta pirkti tai, kas parduotuvėje yra, nors tuo tarpu tatau ir nereikalinga; be to, pirkti ten ir tada, kur ir kada pasi-taiko užteikti parduodam preki, o ne ten, kur patogu ir ne tada, kada nori ir yra reikalas.

Okupuotos Lietuvos susovietinotoji prekyba faktiškai yra ne kas kita, kaip Maskvos priemoniu daugiau iš iulpti iš Lietuvos gyventojų pinigų ir juo daugiau iškišti jiems netinkam preki.

Eli

"Visas junginys" prekyba okupuotoje Lietuvoje

Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir kituose okupuotos Lietuvos didesniuose miestuose geriausiuose prekybos rajonuose, geriausiuose patalpose yra sitaisiusios rusiškosios, vadinamos

"visas junginys" prekybos staigos, bet ne lietuviškos, kaip bolševikai vadina, "respublikinis". "Osobgastronom", "Osobunivermag", "Glavtabak", "Glavvino", "Glavelektrosbyt", "Glavchimsbyt", "Teze", "Juvellirtorg", "Vojentorg", "ORS", "Dinamo", "Sojuzpieat" ir kitos Sov. S. - jungios prekybos staigos bei mon s yra užplėd Lietuv su savo skyriais, parduotuvėmis, kioskais ir t.t. Pvz. "Osobgastronom" turi Vilniuje vien Gedimino g-vyje dvi didžiules maisto dalyk parduotuves, Kaune vien Laisvės alijoje taip pat dvi didžiules parduotuves. O kiek dar toki "Osobgastronom" Vilniaus, Kauno kitose g-se, kiek dar Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje ir kituose didesniuose Lietuvos miestuose.

Viena iš stambiausių okupuotos Lietuvos pramonės gaminių parduotuvė yra Vilniuje buv. Karvelio prekybos namų patalpose "Univermago" parduotuvė. Kaune vien Laisvės alijoje toki rusišk "Univermag" yra keturi. Rusiškasis "Glavtabak" tabako gaminių ir rąkymo priemonių parduotuves ir kioskus taip pat turi didesniuose Lietuvos miestuose. Išimtinai armėnų aptarnaujamose rusiškosios vynu parduotuvės yra "Glavvino" žinioje. Visuose didesniuose Lietuvos miestuose "Glavelektrosbyt" turi elektros reikmenis, radijo aparat ir dali parduotuves, žaislus, bakalito, gumos dirbinius, cheminius medžiagų daugumą krautuvi priklauso rusiškajam "Glavchimsbyt". Leningrado kosmetikos gaminių fabrikas "Teze" didžiuosiuose Lietuvos miestuose turi savo gaminių parduotuves. Laikrodžiai, žiedai, sidabriniai bei auksiniai dalyk prekyba didžia dalimi rusiškojo "Juvellirtorg" rankose. Didelė dalis Lietuvos prekybos eina per "Vojentorg" krautuves, kioskus, valgyklas, siuivyklas, kirpyklas, šios, kariuomenės žinioje esančios, rusiškosios staigos galima užtikti kiekviename Lietuvos mieste. O geležinkelio ir upių laivininkystės darbininkų aptarnavimo vardu rusiškoji "ORS" turi savo maisto ir pramonės

gamini parduotuves, restoranus, užkandines, bufetus, kioskus ne tik geležinkelio stotyse, laivuose ar uostuose, bet ir dažname Lietuvos mieste, pvz. Kaune prie pašto r m ir Donelai io g-je. Sporto reikmen prekyb beveik yra monopolizav s rusiškasis "Dinamo". Ogi ne tik rusišk , bet ir lietuvišk , taigi "respublikin " ar net vietin laikrašt ar žurnal užsisakyti lietuviai tegali per rusišk j "Sojuzpie at." Prie kiekvieno pašto ar agent ros veikia "Sojuzpie at". Be to turi savo kioskus, kurie prekiauja ne tik laikrašiais, bet ir knygomis, vokais, atvirukais.

Koki žal šios rusiškiosios staigos daro Lietuvai?

Jos daro keleriop žal . Pirmiausia šios rusiškiosios staigos yra taršisov. S jungos siurbliai išpumpuoti Lietuvos gyventoj uždarbiui. Ši staig apyvarta priklauso betarpiai Maskvos. Lietuvos apyvartoje j pajamos nefig ruoja. Tuo b du Lietuvos gyventoj uždarbio žymi dalis patenka tiesiai Sov. S jungos biudžetan, j praturtindama, bet tiek pat nuskurdindama pa ios Lietuvos biudžet . Tuo b du Lietuvos kis tampa vis labiau Maskvos malones priklausomas. kiniu poži riu šios rusiškiosios staigos yra ne kas kita kaip sovietinio polipo iuptuvai pavergt j krašt ištekliai ulpti. Nuo to Sov. S junga tunka pavergtosios Lietuvos s skaita. Tai b dingas kolonizmo reiškinys. Tik kai Vakara kolonizmas savo dienas baigia, tai sovietinis lyg ty ia visu smarkumu engia pavergtuosius kraštus. Kaikuri rusišk j krautuvi m nesin apyvarta prašoka milijon rubli . Kiek tad Lietuvos žmon s milijon tuo b du sudeda Sov. S -jungai ?

Antra, šios rusiškiosios staigos daro žal Lietuvai kiui ir tuo b du, kad silpnina ar ir visai pakerta pa ios Lietuvos t pa i susovietint prekyb . Kadangi vyriausias visoms

prekybos staigoms preki paskirstytojas yra tam tikra staiga Maskvoje, tai pigu suprasti, kad pirmoje eil je prek mis apr pinamos savosios "visas jungin s" prekybos staigos, ir tik, kas nuo j atlieka, tenka "respublikin ms" staigoms. Tod l Lietuvos gyventojai dažnai yra priversti naudotis rusišk prekybos staig patarnavimais vien tod l, kad lietuviškiosiose reikiama dalyk visai negali gauti. Pvz. "Juvelirtorg" krautuvis se laikrodži "Zvezda" ar "Po bieda" visada galima gauti. Tuo tarpu "respublikin " Kauno prekyba trims m nesiams gauna tik 20 laikrodži , kuri per vien dien nelieka. Ir ne tik su laikrodžiais tokia pad tis. Tas pats ir su kasdieninio vartojimo prek mis, druska, cukrum, duona, miltai ir t.t.

Tre ia, rusiškiosios prekybos staigos kenkia Lietuvos kiui ir tuo b du, kad silpnina ir žlugdo pa ios Lietuvos gamyb . Pvz. "Teze" kosmetikos gaminiai labai neigiamai veikia Lietuvos kosmetikos pramon . Ir kitas savo prekes rusiškiosios prekybos staigos stengiasi atsigabenti iš Rusijos, nors jas kaip tik gamina Lietuvos pramon , pv. sausainius, saldainius, šokolad , konservus, g ralus ir t.t.

Pagaliau, tos rusiškiosios staigos ne tik kiškai Lietuvai daro keleriop žal , bet ir tautiškai Lietuvusina. Beveik visi t rusišk j staig tarnautojai yra rusai. Labai dažnoje rusiškoje parduotuv je net susikalb ti lietuvi kalba negalima, nors oficialiai skelbiama, kad abi kalbos lygios.

Patys lietuviškieji kvisingai visa tai mato ir supranta, bet yra bejgiai okupantui priešintis. Antai, vadinamas ministeris Ivaškevi ius, kuriam savo metu teko okupuotos Lietuvos prekybiniai reikalai tvarkyti, neišsiktens prad jo sk stis, kad rusiškiosios prekybos staigos privileijuojamos, kad jos visada gauna geriausias prekes ir kiek reikiant, o

Baltijos respublikas pavėrs satelitais?

“Uusi Suomi” laikraštis balandžio mėn paleido žini, kad Sovietai gal Baltijos valstybes paversti satelitais, žinia nu jo per šved, vokie ir net pranc z spaud. Lietuvi spauda paži r jo j skeptiškai. Lietuvi politiniai kolektyvai susilaik nuo aiškesni komentar. Tebuvo pasitenkinta sp jimu, kad žinia gal jo b ti paleista iš sovietini šaltini, m ginant, kaip tai reaguos Vakarai. Ta iau lietuviui pagr stai par psta, kiek tas dalykas b t galimas.

*

K tai reikšt formaliai ir gyvenimiškai?

Formaliai dalykas galimas, pasiremiant Soviet konstitucijos 17 paragrafu. Lietuvos “augš iausioji taryba” tur t nutarti, kad ji išsijungia iš Soviet S jungos, taip kaip “ji” nutar Soviet S jungi sijungti. Tuomet ji veikt šalia Sov. S jungos kaip Lenkija, ekoslovakija ar kitas satelitas. Toliau Soviet S junga sudaryt su naujais satelitais sutartis, ir artimesni ar tolimesni santykiai tarp Baltijos satelit ir Maskvos jau priklausyt formaliai nuo t sutar i .

Formaliai viskas Sov. S jungoje

“respublikin s” prekybos staigos gauna tik liekanas ir todėl negali vykdyti plano. To rezultatas: ne tik iš ministeri Ivaškevi i pavar, bet ir iš partijos išmet .

K vokie iai laike savo okupacijos per visokias savo bendroves tik planavo Lietuvoje, tai Sov. S-ga dabar tai tik daug platesniu mastu vykdo.

Eli

sudaroma sutartimis, numatoma konstitucijomis. Ta iau tiek prie Stalino, tiek prie Chruš iovo vienu ke liu eina konstitucijos ir sutartys, priešingu pats gyvenimas. Juk ir dabar pagal sovietin konstitucij “kiekviena s jungin respublika turi teis betarpiškai susisiekti su užsienio valstyb mis, sudarin ti su jomis sutartis, keistis diplomatiniais ir konsulariniais atstovais” (18 par.). O kuri iš Baltijos respublik tai gali daryti, nors formaliai Lietuvos “respublika” turi net užsieni minister ?

K tai duot Baltijos krašt gyventojams?

Vardo pakeitimas neduot joki politini laisvi, kol Baltijos kraštuose bus laikoma raudonoji armija ir soviet slaptoji policija. Jokie demokratiniai rinkimai tokiose s lygose ne manomi. Jokios sutartys ar konstitucijos negarantuoją pilie iams laisvi, kol smurto priemon s yra svetimoms valstyb s rankose.

Pavertimas satelitu kini s lyg pilie iui nepagerins, kol Baltijos kraštai bus palikti kin je priklausomyb je nuo Maskvos, kaip ligšiol yra. Dabar Baltijos valstybi prekybos, susisiekimo, pajamos, pramon s gaminiai eina tiesiai Maskvos žiniai. Tiek, kiek Maskva malon s paskirti respublikinei administracijai l š, tiek pastaroji gal s jomis disponuoti. Tiek prek i, kiek Maskva paskirs atskirai respublikai, gal s naudotis tos respublikos gyventojai. Naudotis net ne tomis prek mis, koki jie reikalingi, bet kokias paskirs Maskva respublikos prekybai. Tokia kine politika Maskva diriguoja net gyventoj migracijai, sudarydama tam tikrose vietose tokias nepakeliamas s lygas, kad gyventojas yra priverstas “sava valia” keliauti Sibiro pl ši-nius.

“Išėdama” iš Sov. S jungos, respublika tos kin s priklausomybes

netekt . Ta iau reikia skaitytis su faktu, kad Maskva sugeba t pa i pad t išlaikyti sutar i pavidalu. Taigi gyventojams jokio palengvini- nimo, jeigu nebus ryšiai su Maskva atleisti ne iš vardo, bet iš esm s.

Nurodoma, kad pad tis jau dabar kai kuriose srityse lengv janti. Es jau susilpnintas policinis režimas; atleistos ir presijos tik jimo srityje; žmon s gali dr sti labiau l pas pra- iaupti. Ta iau tie reiškiniai nieko bendro neturi su Baltijos valstybi satelitinimu. Tai tik sovietinio reži- mo bendro pasikeitimo išdavos.

K laim t Maskva?

Maskva, skelbdama Baltijos vals- tybes satelitais, laim t savo propa- gandai — parodyt , kad ji tikrai de- centralizuoja valdži ir "gr žina lais- v", atsisako nuo kolonializmo, kur jai prikiša Vakarai. Jau dabar pran- c z dienraštis "Paris Soir", skelb- damas satelitinimo gand , palaik tai "nepriklausomyb s suteikimu".

Antra, Maskva daryt iš to fakto logiškus žygius: siekt , kad Baltijos satelitini valstybi komunistiniai re- žimai b t Vakar pripažinti. Tada logiškas tolimesnis žygis — si lyti Baltijos valstybes Jungtines Taut- as. Tuo b t laim ti trys papildomi balsai Maskvos naudai.

Tre ia, laim jus pripažinim siekt t Maskva iš Baltijos valstybi dip- lomatini bei konsuliarini post už- sieniuose išmesti nepriklausomos Lie- tuvos atstovus ir statyti satelitinis atstovus. Pasilengvint taip pat sau kov su tremtiniais emigrantais, kad likviduot šit galing propagandi- n priemon .

Tiesa, tekt pakelti uždang ir si- leisti svetimus diplomatus prie Bal- tijos valstybi satelitini vyriausy- bi ; tie atstovai važin t ir išvežt šioki ar toki žini . Bet tai jau n -

ra pavojinga sovietiniam režimui, kaip tai matyt ir iš kit satelit . Pagaliau ir dabartin mis s lygomis, jei bus toliau vykdoma dabartin Maskvos politika, tai po kurio laiko Baltijos valstyb s bus taip pat priei- namos vakarie iui kiek ir Sov. S - jungos kai kurios dalys. Tam jau ir dabar ruošiami Lietuvoje kai kurie punktai, kuriuos gal t rodyti užsie- nie iams.

Ar sovietai plan vykds?

Komunistin Chicagos "Vilnis" gand apie Baltijos valstybi verti- m "liaudies demokratijomis" pava- dino "nepamatuotu ir nelabai logiš- ku". Bent laikraštis nemato, kokia iš to b t nauda. Ta iau prisipaž sta, kad dabartiniais laikais "viskas ga- lima, kiek keista tas šiuo momentu mums neatrodyt "... Mums rodos, kad Baltijos valstybi satelitinimas priklausys nuo tolimesni Maskvos santyki su Vakarais, konkre iai su Amerika. Vakar propaganda prieš Maskvos tiranij , prieš kolonializm , prieš laisv s užgrobim padar Maskvai tokos tiek, kad ji buvo priversta skelbtis naikinanti koncent- racijos lagerius, darbo žmogaus pri- rakinim prie darboviet s, naikinanti centralizacij , duodanti religin s laisv s... Tuo ji nori laim ti Vakar pasitik jim . Ar tai Maskva daro nuoširdžiai, ar tik taip kaip Vengri- joje geležin uždang naikina, kitas klausimas. Bet Maskva nori, kad Vakarai tik t tuo, k ji skelbia. Amerika lig šiol d l vis t tikr ar tariam pasikeitim Maskvoje laik si sant riai. Bet jeigu Amerika didins laisv s reikalavimus, o Mask- va matys, kad Baltijos susatelitini- mas gali pad ti Amerikos pasitik - jimo laim ti, jeigu Maskva išzon- duos, kad Amerika gali pripažinti Baltijos komunistinius režimus ir to- lesnius to pripažinimo padarinius, tai yra didelio pagrindo manyti, kad Maskva šio triuko imsis.

PASAULYJE

Nuo Ženevos konferencijos iki Amerikos rinkim

Ženevos konferencija (žr. Laisv Nr. 7-44), kuri vyko prieš metus, reiškia vieno politinio laikotarpio pabaig ir kito pradži. Iš sustingusios, šalusios pad ties Ryt -Vakar santykiai gali pajud ti. Tad jie verti galimai r pestingensnio žvilgsnio.

*

Ženevos konferencija užbaigia dešimtmet, kuriame buvo pergyventas ištisas perversmas santykiuose tarp Ryt ir Vakar : nuo broliavimosi svaigulio iki kito krašto — šaltojo karo. Net iki šaltojo karo virš n s, iš kurios jau rod si ir ginkl karo pradžia (Kor jos karas, Indokinija). Pastarojo karo gr sm je Amerika buvo suk rusi vis Vakar apsaugos sistem — pati v l apsiginkluodama ir draugingose valstyb se išpl sdama savo karines bazes, ginkluodama s - jungininkus, sukurdam a s junginink karinius blokus Europoje ir Azijoje (Nato ir Seato), siekdama dar apginkluoti Vakar Vokietij .

Sistema nebuvo baigta vykdyti, kai jai sm g sudav Ženevos konferencija. Nuo Ženevos konferencijos prasid jo laikotarpis, dav s nauj prielaid tolimesnei politikai, b tent, Vakaruose priimta aksioma, kad abiems pus ms apsiginklavus atomi n mis bombomis karas daros nebe galimas, ir jo veiksn tenka išjungti iš tarptautini klausim sprendimo Tokiu atveju gin ijamus klausimus lieka spr sti arba deryb ke-

liu ar tolimesne kova, bet jau kitais ginklais. Ženevos nauja prielaida reikalavo jieškoti nauj politikos metod .

1. Ateina didysis kompromis gundymas

Jei karas nebe manomas, tai logiška gin o šalims tartis, der tis, o kiekvienas susider jimas yra tam tikras kompromisas, nuolaidos iš abiej pusi . Kompromiso kelias jau buvo priimtas pa ioje Ženevoje — Indokinijos pasidalinimas, pus tau, pus man. Kompromisas, tiesa, visada politikoje vartojamas. Bet šiuo kartu jis imtas vartoti ir tokiems klausimams, kurie buvo laikomi principiniais. Pvz. komunistinio režimo pripažinimas komunist pavergtuose kraštuose. Net ir Amerika nu - jo kompromiso keliu tiek, kad piet Europos valstybi komunistinio režimo vyriausybes sutiko priimti Jungt. Tautas. Kompromiso kelias si losi ir toliau — pripažinti vis dartin status quo ir jau ant jo statyti tolimesnius santykius tarp Ryt ir Vakar . Tai yra angl id ja. Bet j remia daugelis Europoje. Ji randa jau nemaža pritar j ir Amerikoje. Ir jie vis garsiau prašneka.

Jei anglai labiau pabr žia reikal pripažinti status quo Azijoje, tai Amerikos spaudoje daugiau d mesio to klausimo svarstymas rado ryt Europos plotm je. B t netikslu sakyti, kad demokratai eina už kompromisus ryt Europos atžvilgiu, o respublikonai už pasipriešinim tokiems kompromisams. Abiejose partijose yra palanki ir vienai ir antrai politikai. Ta iau jei tarp pasi - priešinan i labiausiai pasireišk respublikon lyderis sen. W. Knowlandas, tai tarp kompromiso šalinink labiausiai pasireišk demokrat kandidato prezidentus A. Stevensonso politinis patar jas Kennanas. Jis ir dienraš io "N. Y. Times" bendradarbis Sulzbergeris labiausiai atstovau-

ja kompromiso koncepcijai, vadinamam "titoizmui". Tai reiškia si ly m . priimti ryt Europos status quo, pripažinti satelituose komunistinius režimus. Tai b t kompromisas iš Vakar pus s. Turim parodyti, sak Sulzbergeris, kad mes pasiryž s u s i t i k t i su Maskva pusiau k e l j e . Kompromisas iš Maskvos pus s, j m a n y m u , b t j a u t a s , k a d j i s a t e l i t i n i u s k r a š t u s d a u g i a u a t p a l a i d u o t n u o M a s k v o s i r d u o t j i e m s d a u g i a u l a i s v s v i d a u s r e i k a l u o s e .

Satelit "sutitoistinim" Laisvosios Europos Komiteto politinis patar jas Lewis Galantiere tame pat dienraštyje pavadino kitu vardu "gradualizmu", kurio komitetas sieki s j a u t r e j i m e t a i v i e t o j p a g a r s j u s i o " i š l a i s v i n i m o " p o l i t i k o s , d l k u r i o s V a l s t . Sekretori Dulles nuolat bad demokrati ir europiniai s jungininkai. Dabar pats Dulles "titoizm" pavadino jau pažangos laipsniu. Tekt sp ti, kad šita kompromiso mintis, ar j vadinsi šokiui ar kitokiu amerikie i m g s t a m u b t i n a i s k a m b i u v a r d u , n r a s v e t i m a v a l s t y b s d e p a r t a m e n t u i ; j i b e n t s t o v i k a i p t y r i m o , s v a r s t y m o r e i k a l a s .

Maskva iš savo pus s duoda suprasti, kad ji tokiam kompromisui taip pat esanti pasiryžusi. Tok kompromis turi reikšti Maskvos paskelbta valdžios "decentralizacija" ir jos dalies perk limas "respublikoms", satelit mažesnis prisirišimas prie Maskvos, policinio režimo sušvelninimas ir kalbos apie tautinius interesus atskir respublik ribose.

Šia kryptimi anas kompromisas vest pavergt krašt klausimo "sprendim", vadinasi, vietos gyventoj pad ties palengvinim .

Kitas klausimas tai tarpusavio propaganda. Maskva seniai prieš Amerikos propagand , skirt pavergtiesiems, protestuoja. Ta Amerikos propaganda dabar kovoja ne prieš rusus, bet prieš komunistin režim , režimo barbariškum rodo

kaip komunizmo vykdymo logiškus reiškinius. Ta iau jeigu Amerika nueit vien žingsn , pripažindama komunistinius režimus satelituose, tai logiška bus reikalauti, kad ji sustabdyt ir propagand prieš komunizm , kaip t o i r n o r i M a s k v a . Ir Sulzbergeris tikin ja, kad Amerika turi padaryti kompromis — savoje propagandoje ribotis tik informacija apie Amerik . Ir tam pritaria min - t a s " p o l i t i n i s p a t a r j a s " , p r i m i n d a m a s , k a d i r d a b a r t o k i a e s a n t i " A m e r i k o s B a l s u i " d i r e k t y v a .

Teoretiskai tad dabar zonduojama kompromis id ja.

2. kin s invazijos perspektyva

Susidarius iluzij , kad karas nebegalimas ir kad, anot Pranc zijos min. pirmininko, Sovietai tikrai nepuls, daros beprasmis toliau ginklavimasis, beprasmiai kariniai blokai, prasminga nusiginkluoti ir iš blok išsijungti. Ir po Ženevos konferencijos karinis blokas Nato pajuto savo kriz kaip niekad anks iau, pajuto kriz iš naujo Vokietijos apginklavimas, kriz Azijoje Seato nariai. Europos valstybi , dalyvaujan i Nato, ryšiai atsipalaidavo, jos prad - j o v i e n a s u k i t a r i v a l i z u o t i i r m e g z t i t i e s i o g i n i u s r y š i u s s u M a s k v a . S u s t i p j o t e n d e n c i j a j i e š k o t i n e u t r a l u m o p o z i c i j o s . D a r s t i p r i a u j i p a s i r e i š k A z i j o j e . I s l a n d i j o s p a r l a m e n t e t i e s i o g i r r m s i Ž e n e v o s d v a s i a , k u r i d a r o n e b e r e i k a l i n g a s k a r i n e s b a z e s .

Nusiginklavimo tendencija nereiskia šaltojo karo baigimo. Tereiskia tik šaltojo karo priemoni pakitim — persik lim iš karin s rivalizacijos kin , kult rin . Jau nuo Marshallio plano laik Amerika duoda pagalb kitiems kraštams, š ginkl s o v i e t a i u ū ū s i m o j o p e r i m t i i š A m e r i k o s i r j u o p a k e i s t i t a n k u s i r k u l - k o s v y ž i u s , k u r i a i s t e p a s i š e k t u o t a r p u j i e m s l a i m t i t i k K o r e j o j e i r I n d o -

kinijoje. Ta iau sovietai kitaip kin ginkl vartoja nei Amerika. Amerikai r p jo paremti kraštus, kad jie kiškai atkust , atsistot ant koj , nes tik jo, kad tokiu atveju jie nepaklius komunist rankas. Bet Amerika nesisteg j pririšti satelitiniais ryšiais prie sav s. Soviet kin pagalba veikia kitaip — pirmiausia tarnauja svetimam kraštui pririšti prie Maskvos ir paremti tame krašte komunistinim jud jimui, šitokia pagalba Maskva siekia išstumti Vakar tak , išmesti j bazes, kult r , kad pati atsistot išstumt j vietoje. Ceilonas, Afganistanas, Syrija yra punktai, kuriuose konkurencija jau nu jo soviet naudai, ir labiausiai angl nenaudai. Soviet kin parama Piet Amerikos valstyb ms turi pašalinti Jungt. Valst. tak . Valst. Sekr. Dulles pripažino, kad šitas pergriebtas kinis r mimas virsta soviet rankose rafinuotesne ir pavojingesne invazija nei ginklas. Amerika d l to sumažino kitiems kraštams ginklavimosi sumas, padidino jiems kin pagalb , pasi l patvarkyti ta linkme Nato. kin s pagalbos lenktyniavime, aišku, Amerika daugiau pasitaraus tautoms ir daugiau duodama ir nieko nereikalaudama. Ta iau norint vertinti, katra pus daugiau sau laim s, tenka skaitytis su tuo, kad sovietai moka duoti nikel , o išsireklamuoti už 10 doleri . Tam jie turi kiekviename krašte agitatori tinkl . Amerika priešingai — duos milijonus ir bus už tai iškoliota (pl. Pranc zijoje). Propagandos paveikiamam krašte tai gali tur ti lemiamos reikšm s.

3. Varžybos šiapus uždangos

Vakarai kaltino sovietus, kad jie užtv r savo gyventojus nuo Vakar geležine uždanga. Sovietai m gina pergriebti iš Vakar savo rankas ir geležin s uždangos argument . Jie m gina sudaryti sp d , kad jie geležin uždang atidaro,

bet priešingai — j stengiasi laikyti nuleist Amerika. Es jos varžymas prekiauti su komunistiniais kraštais reiškia s toki uždang . Sovietai pirmiausia ir stengiasi ties šia uždanga laim ti iš Vakar laisv prekyb . Ne bet koki prekyb , o prekyb strategin s ir karin s reikšm s prekmis. Chruš iovas, nepatenkintas prekyba su anglais skund si: mes norim mašin , o anglai mums si lo silkes... Strategin s ir karin s reikšm s prek s... tai rodo, kad sovietai nusiginkluoja tik kalbose; kad ten, kur ginklai veikia, jie ir toliau yra vartojami (Alžyre, Malajuose); kad tada, kai jie bus reikalingi, bus vartojami ir Europoj ir Amerikoje (Chruš iovo grasinimas).

Ta iau to nepaiso Europa ir pasiryžus visomis keturiomis prekyb su komunistiniais kraštais išpl sti. Amerika ir šioje srityje jau eina nuolaidas, nes pa ioje Amerikoje yra biznieri , kurie tos prekybos labai nori. Nurodymas, kad prekyba eis su sovietais ir satelitais, bet ne su kom. Kinija, t ra tik formalistinis išsiskin jimas. Amerika ia pasijunta vis labiau vieniša, nes iš jos užimtos pozicijos ima dezertiruoti ir dalis jos taking tautie i

Uždangos pak limas turi tiksl duoti galimybes laisvai bendradarbiauti tarp Ryt ir Vakar — keistis id jomis, žmon mis, kult rin mis vertyb mis. Vakaruose manoma, kad vakarie i id jos ir j gyvenimo stilius darys "nukomunistinan ios" tautos gyventojams sovietuose. Maskva siekia priešingo — kad Vakaruose augt skai ius žmoni , kurie jungt si prie komunistini id j ar bendradarbiavimo su komunistais.

Katr taka bus stipresn , katr id jos stipresne srove p stels priešingoje uždangos pus je?

Vakarie i id jos yra pranašesn s ir priimtinesn s gyventoj absoliuti nei daugumai anapus uždangos. Ta-

iau tenai ne gyventoj valia lemia jas priimti ar atmesti. Už tat vakarie i nuvykimas j anapus uždangos nedaug teturi reikšm s tenykš iams gyventojams. Režimo sargai moka sudaryti s lygas, kad delegacijos ir ekskursijos nesusitikt su tuo, su kuo nereikia, antra, ir susitik s vakarie t vietinis žmogus nebus tenai saugus savo nuomon pareikšti. Sovietai turi ir tur s daugiau laisv s Vakaruose. Sau simpatik jieškodami, taiko savo id jas specialias visuomenines grupes šiapus uždangos. Jie pirmiausia paskelb bi iulyst su vakar socialistais. Si lo sudaryti su jais "liaudies front ". Socialist internacionalas si lym atmet . Socialistai krai si nuu komunist . Ta iau socialistai n ra palank s ir Amerikos politikai. Tokie yra Pranc zijos, Vokietijos, Skandinavijos, netgi Anglijos socialistai. Daugiau ar mažiau tarp j yra gyva "tre iosios j gos" id ja. Taigi pak lus uždang ir eina kova d l socialist palankumo tarp Maskvos ir Amerikos. Nepaslaptis, kad ir Amerika nori juos labiau pri risti. Eina toji tendencija iki juoking proporcij — socialist protegavimo tam tikras vietas, kad tik labiau juos pri risti . Tuo tarpu d l katalik daug abejingesni, nes... jie tikrai nesusigundys "liaudies frontu" su komunistais. Tam d l j nereikia nei kovoti, nei j proteguoti. Tai panašu komunistin s Jugoslavijos apipylim milijonais, o ilgus metus Ispanijos neglžavim .

Katalik j g valstybiniame gyvenime Amerika ims, galb t, daugiau vertinti, kai juos pretenzijas ims labiau reikšti Maskva. O toki tendencij jau žymu. Kad laim t katalik , jei ne palanku , tai kovos sušvelninim prieš komunizm , Maskva demonstruoja nekovojan ti prieš religij . tos r šies propagand buvo traukti net Lietuvos augstieji dvasininkai (vyskupo P. Maželio pareiškimas apie pageidautin susitarim tarp Maskvos ir Vatikano, kan.

Žitkaus tariamas pareiškimas apie laisv kunig seminarijos veikim).

Tre ia visuomenin grup šiapus uždangos, d l kuri oss eina kova, — tai emigrantai, pab g liai. Niekad kova d l j nebuvo tokia aštri kaip dabar tariamai pakeliant uždang . O tai d l to, kad pab g liai-emigrantai šiandien virto laisvuose Vakaruose organizuota politin j ga. Kol jie veik ir vir tik tarp sav s, jie nebuvo komunizmui pavojingi. Kai jie jo gyvenamo krašto visuomenes, jie virto tose visuomen se politiniu fermentu. Jei Anglija, Pranc zija tik žaid , emigrantus iš anapus uždangos palaikydama prie Europinio S j džio, tetur jusio akademin s reikšm s, tai Amerika vienintel , kuri paži r jo juos kaip j g mas ms formuoti. Tai liudijo gubernatori , kongresman , senatori , valst. sekretoriaus ar paties prezidento pareiškimai vairiomis pab g li -emigrant šven i progomis; tai liudijo masinio susidom jimo suk lusi Ch. Kersteno komisija, tyrin jusi okupacij faktus anapus geležin s uždangos; tai liudijo pagaliau ir Amerikos iniciatyva bei parama susik rusi tarptautin organizacija — Jungtin s Pavergtosios Tautos ir Pavergt j Taut Bi iuliai Amerikieiai. Gal b t, Sulzbergeris (NYT) turi kiek tiesos, sakydamas, kad emigrantai amerikie i išlaikomas organizacijos panaudoja sau kaip ger pragyventi; gal yra tiesos ir tvirtinime, kad emigrantin s rietenos susilpnina emigrant j gas, taciau patys sovietai tur jo prog sitikinti, kad emigrantai-pab g liai n ra tik nereikšmingi komitetai, o yra masin j ga — tai pajuto Bulgarnas-Chruš iovas Anglijoje, soviet parlamentarai Švedijoje, o labiausiai vairios sovietin s delegacijos Jungtin se Valstyb se, kur jie nesyk buvo sukompromituoti pab g li -emigrant . Prieš ši visuomenin laisvuose vakaruose grup sovietai labiausiai ir sustiprino kov repatriacijos, šan-

Pavergtieji kraštai, Europa ir mes

tažo ir net grobimo formomis, kad juos nutildyt . tai paskutiniu laiku atsak Amerika — visuomen je su-siorganizavo komitetas kovai su so-vietiniais grobimais; senatas suorga-nizavo tyrin jimus, kaip sovietai šan-tažavo pab g lius gr žti; vyriausy b buvo priversta imtis diplomatin i žy-gi prieš sovietinius pareig nus, si-v lusius pab g li šantažavimo afe-ras. Šit pab g li j g , kaip prie-mon prieš komunizm , Amerika su-pranta ir nenori jos išleisti iš savo rank . To negalima pasakyti apie jos s jungininkus Europoje. Kraštuti-niausias pavyzdys, kaip pab g lius Amerikos s jungininkai nori nutildy-ti, yra Tito kelion Paryži — ju-goslavai pab g liai buvo sugaudyti ir išvežti Korsikos sal . Tai simbo-liškas socialistin s Pranc zijos iššo-kimas iš Vakar politikos apskritai, iššokimas Maskvos link.

Faktai rodo, kad geležin uždang šiek tiek pak lūs, kova vis d lto vyksta ne anoje, bet šioje tos už-dangos pus je.

*

Amerikos s jungininkai vairuoja koegzistencijos link vis aiškiau, ma-žiau ar daugiau sutikdami su status quo mintimi, kin je su laisvu pre-kiavimu, kult rin je su laisve sovie-tams reikštis vakaruose savo kult -rine propaganda, kulturbolševizmu. Amerika dabar prilaiko, sul tina j ried jim Maskvos nor link. Ta iau ir Amerikai nelengva atsisipirti Eu-ropos traukai.

Kaip ilgai ji gal s spirtis? Lemia-masis momentas gali b ti rinkimai. Prezidentas Eisenhoweris pažad jo Edenui persvarstyti prekybos drau-dim kom. Kinijai gal po rinkim . O Sulzbergeris liudija, kad ir kom. Bulgarijai duota suprasti, jog santy-ki su ja išpl timo negalima laukti prieš rinkimus, sakmus nurodymas palaukti iki rinkim tik rodo, kad rinkimai Amerikos politikos tek ji-m kuriam laikui sustingdo, stabili-

Pavergtosios Europos Seimo sesi-ja Strasbourge buvo gausiai aprašy-ta, nurodant, kiek buvo padaryta opinijai laim ti. Tas pastangas ver-tinant, kyla betgi noras matyti tik-r j Europos opinj pavergt j at-žvilgiu. Kreip m s tuo reikalu V. Sidzikausk , lietuvi delegacijos pir-minink , paaiškinim :

Kl. Strasbourgo sesijoje lenk at-stovas apgailestavo, kad tokis gražus susirinkimas negal jo susirasti vietos pa iame Strasbourgo mieste. Ar tik-rai Strasbourgo miestas nerado gal-limumo duoti jokios sal s pa iame mieste? Ar buvo ženkl , kad Pranc zijos administracija nepageidauja sesijos platesn s reklamos? Ar šiuo kartu kaip ir pereinu Pranc zijos vyriausy b pageidavo, kad atstov skai ius b t sumažintas, palyginti su New Yorku?

A. Kad Pavergt j Europos Taut Seimo pilnaties pos džia i Europoje š kart vyko ne pa iame Srasbour-ge, o Pourtaleso pilyje arti Stras-bourgo, nebuvo kaltas nei Strasbour-go miestas, nei Pranc z administ-racija. Mat, PET sesijos Strasbourge derinamos su Europos Tarybos pata-riamojo parlamento sesijomis. Tad esame suvaržyti laiko pož iriu. D l nesantaikos ekoslovak delegacijoj.

uoja, užtvenkia. Po rinkim užtvan-ka bus atidaryta. Nuo tada ir gali-ma laukti, kad Amerikos politika da-rysis "dinamiškesn ". Beliks steb ti, kuria vaga ji pasuks ir koku tempu liesis.

Maskva dabar visk daro, kad ir Amerikoje stipr t ta srov , kuri lin-kusi silieti Maskvos prakast va-g .

J. B.

ilgai nebuvo tikri, ar iš viso PET sesija Strasboure šiais metais galės vykti. Kai reikalai susitvarkė, mes stengėmės gauti tą pačią salę, kurioje posėdžiavome pernai, bet, deja, ji jau buvo išnuomota kitiems. Kit tokiam reikalui tinkamą salę Strasboure nėra, išskyrus universiteto didįjį salę, kurios universiteto vadovybė neleidžia naudoti politiniams susirinkimams. Negalėjau taip pat pasakyti, kad Prancūzijos administracija nepageidautų platesnės PET sesijos reklamos, — greičiau priešingai. Jokių dalyvavusių delegacijų narių skaičiaus apribojimo Prancūzijos vyriausybės kart nedarė. Todėl šiais metais delegacijos buvo gausesnės, bent, po 6 vietoje, kaip kad buvo perėitais metais. Delegacijų narių skaičių apsprendžiama su turimomis tam tikslui šios.

K. "Z. Zeitung" šioje foto ir trumpųjų susikundimų, kad Europa per mažą dėsio rodą pavergtiesiems kraštams. Ar tokia pastaba liečia vyriausybės ar visuomenės? Ar dėsio pavergtiesiems silpsta ar stiprėja pagal jų pastebėjimą?

A. Tiesa, lankydamasis Europoje pastebėjau, kad Europos vyriausybės, visuomenės ir spauda rodo per mažą dėsio pavergtiesiems kraštams, ypač išlaisvinimui. Tačiau pastaroju laiku padėtis ir tuo požiūriu gerėja.

K. Rodos, kad sesijoje dalyvavo ar kaip nariai ar kaip stebėtojai kai kurie iš baltųjų diplomatų. Kokios priežastys vert susilaikyti nuo dalyvavimo Lietuvos diplomatų ar kitų atstovų?

A. Tiesa, Estijos ir Latvijos delegacijos PE Tautose dalyvauja ir keli tų valstybių diplomatiniai atstovai. Tačiau savose delegacijose jie dalyvauja ir reikiams ne kaip savų valstybių diplomatiniai tarnybų atstovai, o kaip asmenys, parinkti estų ir latvių egziliniams politiniams organams. Tokiam jų dalyvavimui nesiprie-

šina kiti tų kraštų diplomatai. Ir mes delegacija kvietė Lietuvos diplomatiniais atstovus vienu ar kitu titulu dalyvauti jos sudėtyje, tačiau po ilgesnio susirašinio buvo gautas atsakymas, kad Lietuvos diplomatai kol kas laiko jų dalyvavimą delegacijoje nesant pribrendus.

K. Ar tiesa, kad kai kuriems mes delegacijos nariams sesijoms pirminkaujantis nutrauk kalbas? Ar delegacija nebuvo iš anksto "susirežisavusi", kaip kuris ir kiek laiko kalbės? Jei šiuo kartu buvo traukta jaunesniųjų Lietuvos atstovų, kiek buvote jomis patenkintas?

A. Suprantu, Tamsta turi galvoje incidentą su mūsų delegacijos nariu dr. P. Karveliu. Buvo nusistatyta, kad delegacijai nariai kalbės neilgiau kaip po 15 minučių. Dr. P. Karvelio kalba buvo kiek ilgesnė. Pakalbėjus jam apie 20 minučių, posėdžiui pirmininkavęs min. S. Osuskis ją pertraukė ir paklausė, ar jis nesutiktų savo kalbą sutrumpinti ir perskaityti išvadas, suprantant, kad visa kalba ištiesai tilps PET leidinyje. Dr. Karvelis su tuo sutiko. Jaunesniųjų jungimas mūsų delegacijai, turiu galvoje dr. Zigm. Brink, visiems padarė labai gero spėdžio. Juo ir jau pasireiškimo Strasboure aš buvau visiškai patenkintas.

IŠ PARTIZAN DAIN

At jo vakaras giri,
At jo ilgesys pas mus.
Berželi šakos prasiskyrė,
Ir pušiai vėjais nuo namų.

Miško tankmėje sumigo žvėrys,
Sumigo paukšiai ant šakų —
Tik mūsų akys liepsnom žirni,
Širdis tik ilgisi namų.

TREMTYJE

Pakantos ir geros valios kelyje

Lietuvi visuomenės santykiuose vis dažniau pasirodo tokio tono, kuris sunku būtų pavadinti kult ringu. Iš kitos pusės vis stipriau imama pasigėsti visuomenės santykiuose pakantos, padarumo, kultūros. Antrosios šios balsai pozityvūs ir verti, kad jie būtų pasekti ir paryškinti.

*

1. Sveikintini pasiryžimai

Amerikos LF Biuli konferencija 1956 sausio 21-22 Waterbury išreiškė savo nusistatymus dėl visuomeniniams santykiams tokiais rezoliucijos žodžiais:

.. konferencija apgailestauja šalį, dėl kurių didelė gyvybių visuomenės įgyvendinimo dalis nebėra Vliko atstovaujama, su domesiu konstatuoja, jo paties pripažinti sanacijos būtinybę ir laiko šio momento lietuviškuoju reikalu visiems įsikišti kelio ir būdams lietuviškoms įgoms suteikti vieningai vadovaujamai Lietuvos laisvinimo kovai.

„Kol tai bus pasiekta, konferencija pabrėžia, kad ir kol kas dirbdami kas sau, visi laisvinimo veiksniai ir veikėjai tarpusavio santykiuose privalo laikytis moralės, geros valios, vieni kitą pakantos bei pagarbos, politinės išminties bei apdairumo, kad organizacinė nedarna nevirstų kad ir netiesiogine tarnyba Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės priešui (JL Nr. 9-46, p. 51).“

Tai pirmas viešas kolektyvinis skatinimas grįžti į tarpusavio santykius moralės ir padarumo principus.

To pasiilgsta vis daugiau tremties platesnioji visuomenė.

Netrukus teko konstatuoti naują panašų kolektyvinį balsą — iš Clevelando. Jau pereitame L. nr. buvo apžvelgtos Clevelando grupės pastangos aktualesniam klausimui svarstyti bendrai. Iš to svarstymo išėjo 1956 gegužės 2 kolektyvinis pareiškimas, kur pasirašė „Clevelando lietuvių demokratinė grupė“: kr. demokratų, valstiejių liaudininkai, soc. demokratų užs. delegatūros atstovai, vienybės sąjūdis, darbo federacija. Šitame pareiškime viešai deklaruojamas pasiryžimas:

„1. ugdyti tarpusavio vienybę bei pasitikėjimą dvasiškai ir vadovautis demokratijos principais politiniame darbe, ypač tautos laisvinime,

2. skleisti sugyvenimo dvasią mūsų visuomenėje, kviečiant visą situaciją žmones vienas kitą suprasti ir gerbti,

3. veikti mūsų viešajame opinyje, kad būtų gerbiamos vyriausios tautos laisvinimo institucijos — Vyriausiasis Lietuvos Išlaivinimo Komitetas ir taip pat dideli nuopelnai tautos laisvinimo darbui turinti Amerikos Lietuvių Taryba, kad tautos laisvinimo darbe būtų laikomasi drausmės ir vienybės“.

Tai sveikintini pasiryžimai, ir tenka tik linkti, kad jie būtų vykdomi.

2. Apgailėtinės monopolinės tendencijos

Tačiau šiuose pasiryžimuose yra apgailėtinų priemonių, kurios pozityviškai susiaurina — tai keletais atvejais parodytas vienašališkumas. Pirmiausia, pasirašiusios grupės nevenge sudaryti spaudžiamą kalbančios demokratinių grupių vardą, nors jos turėtų tik penkis vilkinčius grupės. Kitos grupės ar asmens tokio titulo išplėtimui gali palaikyti demokratijos monopolizavimu ir jaustis nepatenkintos — panašiai kaip Washingtono

no veik j grup reiš k pasipiktini m , kad tautininkai savo s skrydžiui monopolizuoja "lietuvi " titul . Tokios monopolistin s tendencijos, ar jos b t vienos ar kitos r šies, šokiruoja kitus ir "sugyvenimo dvasios" tikrai neskleidžia.

Antra, vienašališka yra, kada pareiškimo autoriai kalt d l vienyb s ardymo suredukoja vien grup ar grupi samb r — tautininkus. Tie nelemti priedai sudaro sp d, lyg ir visas pareiškimas gali b ti kil s tik iš reikalo kovoti prieš tautininkus. Autoriai b t pažvelg teisingiau, giliau ir prasmingiau siekiamo tikslo atžvilgiu, jeigu vienyb s irimo kalt s teising dal b t skyr ir savoms grup ms, kiek jos reiškiasi Vliko organizacijoje arba spaudoje. Kad galima b t sukurti pasitik jimo, sugyvenimo dvasi , pagerbti demokratijos principus, reikia patiems juos gerbti ir j laikytis. Ypa iai tai palie ia s žines t , kurie šiuo kartu nori kalb ti darbo federacijos vardu. Rodydami pirštu vienus kaltininkus, jeigu pareišk - jai t pat piršt b t nukreip ir prieš kitus, net prieš save, tai ir paliestieji ramiau b t kaltinimus pažvelg , šal iau pasvarst priekaištus sau bei kitiems ir tas s lygas, kuriomis gali b ti vienyb atstatyta. Priešingai pasielgus, pareiškimo žodis nustojo savo didžiausio svorio — nuoširdumo ir objektyvumo.

Tre ia, gerai, kad pareiškimas ragina rodyti pagarb ir param Vilkui bei Altui. Bet ar tik tiek? Pagarb ir param tik toms organizacijoms, kuriose dalyvauja patys pareišk jai? B t pagrindo pamanyti, kad tai per siaura ir per savinaudiška. M s sitikinimu, pagarbos ir paramos verta ir kiekviena kita organizacija ar asmuo, kuris k gero daro Lietuvai. Gerbti už dirbam ar nudirbt Lietuvai darb , ne už savo buvimo fakt yra išmintingesnis ir pozityvesnis principas. Priklausymas

prie muitinink ar fariz j kastos nedaro žmogaus nei geresnio bei blogesnio.

Šia prasme Clevelando grupi pareiškta bendradarbiavimo ir sugyvenimo dvasia ir tur t b ti pakoreguota, prapl sta, pagilinta — savo šviesomis apimti ne tik saviškius, bet ir kitus, savo šeš liais užkloti ne tik kitus, bet ir saviškius.

Tos pa ios išvados ateina ir skaitant Washingtono veik j grup s ar New Yorko keli grupi pareiškimus d l tautinink s skrydžio Washingtono, nors juose viena dalis ir teisinga, b tent, nepasitenkinimas, kad tautininkai monopolizavo "lietuvi " ar "ger lietuvi " vard . Tik kime, kad jos ateityje protestuos ne tik d l šio vieno nepadorumo...

Tarp paskutinio laiko š kavim , toki pigi ir demagogini : tik mes esam demokratai, tik mes esam katalikai, tik mes stovim ar iausiai prie tautos, tik tie yra geri lietuviai, kurie Washington važiuoja...; tarp t nesusipratim provokuojan i bals vertas dar vienas protesto balsas prieš vien iš toki monopolini tendencij — prieš "tautinio grynumo" (gerai dar, kad ne rasinio) monopolizavim . Kai vienas iš publicist "Vienyb je" demagogiškai paskelb : "Visos srov s, išskiriant Tautinink s jung , kuri yra mažiausiai svetim j paveikta ir ar iau stovi prie lietuvi tautos, yra svetim j takoje", tai K. Drunga toje pat "Vienyb je" atsiliep : "Labai dr sus tvirtinimas... esm je jis yra sektantiškas, nes pripaž sta tik vien vienintel organizacin b d b ti lietuviu patriotu. Santarvininkams tokios 'tez s' yra tikrai nepriimtinos... Mes kiekvien organizacij ir kiekvien lietuvi , neži rint jo tolimesni paži r , laikome patriotu, jei tik jis nori laisv s Lietuvai".

Tiek, kiek auga monopolizmo tendencijos, kurios yra iš esm s totalistin s dvasios ženklas, nors žmogus

ir vadint si demokratu; kiek reiškiasi protestai vis prieš visus, tiek sykiu ima reikštis ir pasisakymai už vienas kito supratim ir pagerbim, už tarpusavio santyki grindim padorumo dvasia, moral s principais. Kai pastarieji balsai sustipr s ir virs visuotiniu reikalavimu, demagogija savaime susilps, nerasdama palankaus pri mimo visuomen je. Tada ir vienyb s klausimas atsidurs kitokioje pad tyje — nes bus ne prievartaujamai siekiamas, anot Draugo, parklupdyimo keliu, o eis iš vidaus kaip lygi susipratimas ir susitarimas bendram tikslui.

3. Šviesi Nixono pamoka

Šviesia pamoka prašneka ir lietuviams Amerikos viceprezidento Nixono kalba, skirta Amerikos studentams š. m. birželio 7. Joje sustojo prie Amerikos santyki su mažaisiais kaimynais ir nekaimynais, prie fakto, kad Amerika eina su dovonomis, o nelaimi pasaulyje draug. Kod l taip ir kas reikia daryti, kad laim t? Nixonas vis naujais žodžiais gr žta prie dviej min i — kad nelaim si draug, juos pažemindamas; kad juos laim si tik lygyb s išpažinimu ir misijonierišku savo pavyzdžiu. Jis kalb jo:

“Kad ir kažink darom, turim santykiuoti su kitais žmon mis kaip su lygiais moraliniu ir dvasiniu atžvilgiu.

“Niekas taip nesuerzina ir niekas nepakerta taip m s programos kaip m s pagyr niškas elgesys ir ži r jimas iš augšto.

“Pavojinga yra paraduoti savo materialin paj gum ir kinius laim jimus.

“Tam tikra prasme mes turim santykiuoti su kitomis tautomis su misijonierišku taktu, nuolankumu ir draugiškumu...

“Arogancija ir išdidumas padaro priešus — ne draugus.

“Nepakanka demaskuoti komuniz-

m. Mes turime parodyti, kad yra m s rankose geresn alternatyva.

“Tai padarysime ne paraduodami savo materialin pranašum ir gyvenimo standart .

“Ištisas gyvenimo pavyzdys — tai juo reikia b ti pranašesniems — ne fraz mis...

“Aš tikiu, kad dažnai perdaug laukiama iš atsilikusi krašt bombardavimo radijo transliacijomis, judamaisiais paveikslais ir spaudos biuleteniais, kurie vaizduoja Amerikos paži ras.

“Tos programos yra svarbios ir b tinos, bet ilgame b gime, tikiu, yra kiti dalykai, daug efektyvesni...”

Nixonas kalba apie ilg b gim . Ir m s kelias trentyje yra ilgo b gimo kelias. Tik toliau daug kas skiriasi. Amerika didel s galyb s šalis, kuri gal t j ga prispausti neklusniusius, bet tos Amerikos atstovas si lo supratim ir misijonierišk draugiškum, nuolankum. Mes nieko neturim, bet bombarduojam s smerkimu, diskriminavimu, iš augšto ži r jimu, nuo kurio atkalbin ja Amerikos atstovas.

Galima eiti “savu” keliu. Jei juo norima prieiti vienyb, tai pasiseks ne daugiau kaip geležinkelio b giais eiti, tikintis, kad jie susib gs vien n. Jei tikimasi “prieš” nug sdinti ir sutriuškinti “visuomen s” akyse, tai visuomen šiandien neb ra berašiai, kuri sekt si palenkti demagoginiais š kiais.

Jei einama keliu, apie kur kalba Nixonas, vaisiai aišk s tolimame b gime. Bet jie yra tikri.

IŠ PARTIZAN STATUTO

Laisv s Kovotojais gali b ti lietuviai vyrai ir moterys be amžiaus skirtumo, augštos moral s, dr s s, ryžtingi, niekuomet nesusiterš praėityje prieš lietuvi taut ir visiškai atsidav už Lietuvos išlaisvinim .

Naujas aktas Vliko-Lozorai io dialoge

Su naujais Vliko ir VT pirmininkais atjo naujas aktas Vliko-Lozorai io dialoge. Jis įvyko š. m. kovo 11.-13. Vieta — vi l Roma. Sueiti scen iniciatyvos m si Vliko ir VT pirmininkai. Scenoje iniciatyv pa m Lozoraitis, pateikdamas svarstymui baz — 8 punktus. Vliko atstovai j svarstyti nesi m ir iš dialogo pasitrauk , veiksm perkeldami Vlik ir spaud .
Kas naujo Lozorai io punktuose?

Iš esm s nieko naujo, ko neb t buv irgi aštuoniuose punktuose, kuriuos Lozoraitis buvo teik s Vliko atstovams 1951 birželio 25 (žr. Laisv Nr. 3-40, 38-39 psl.). Tiek anuos, tiek ši met punktuose lie iamos Vliko ir diplomatin s tarnybos ar šefo kompetencijos. Abiejuose pabr žiamas labiau neigiamasis atžvilgis — kas Vliko kompetencij ne eina:

1. 1951 buvo pasakyta: "Vlikas n ra seimas ir neturi jo funkcij . Vykdomoji Taryba n ra vyriausyb ir neturi jos funkcij ". Dabar pasakyta ta pati mintis kitais žodžiais: "Vlikas turi atsisakyti nuo pretenzij Lietuvai atstovauti tarpvalstybiniuose santykiuose".

2. 1951: "Vykdomosios Tarybos užsienio reikal tarnyba panaikinama". Dabar: "Vlikas panaikina savo užsienio reikal tarnyb ".

3. Diplomatin tarnyba laikoma nieko nepriklausoma, ir ji viena atstovauja Lietuvai. 1951 tai buvo sakoma: "Lietuvos diplomatin tarnyba ir Lietuvos diplomatijos šefas n ra subordinuotas jokiam veiksmui... Santykiai bei susisiekimas su svetimomis vyriausyb mis yra diplomatin s tarnybos ir diplomatijos šefo kompetencijoje". Dabar be to, kas augš iau min ta, dar sakoma: Vli-

kas nesikiša Lietuvos diplomatin s tarnybos kompetencij ".

4. Vlik Lozoraitis laik ir laiko tik viena iš organizacij , su kuriomis diplomatin tarnyba bendradarbiauja. Anuokart Lozoraitis si l , kad Vlikas susitart su "Lietuvos rezistencijos tarnyba užsienyje". Dabar, kad Vlikas tart si su Nepriklausomyb s Talka. Tada Lozoraitis savo užnugary tur jo L. Rezistencin Santarv ir jos atstov buvo atsivež s pasitarimus Reutlingene. Dabar jis tur jo tos pa ios organizacijos veik jus, tik jie kalb jo jau platesnio užnugario vardu — LNT. Tuo tarpu Vliko užnugaris buvo susiaur j s, nors jis ir džiaugiasi, kad jo prot viai tur j 95% lietuvi visuomen s.

Skirtumai tarp 1951 ir 1956 punkt yra neesminiai, pritap prie laiko atnešt nauj žmoni — dabar reikalaujama atsiriboti nuo dr. P. Karvelio "aferos" Bonnoje ir jo pareiškim Altui, atšaukti Vliko pirminko pareiškim spaudoje, panaikinti Vliko teisi komisijos aiškini m apie šefo institucijos teis tum (ir to reikalavo 1951). Lozorai io dabartinis dialogas savo neesminiais priedais daugiau krypo atskir asmen veiks mus. Bet iš esm s jis buvo tas pats, kaip ir anks iau.

Vilkini grupi laikysena

1951 Vlikas praneš St. Lozorai iui, kad pirmieji penki punktai, kuriais lie iamos kompetencijos, nepriimtini, ir si l svarstyti "praktiškus klausimus". Bet ir praktiškus klausimus svarstant buvo atsitrenkta atstov skyrim tose valstyb se, kur j n ra. Teko visai išimti tok "principin" klausim iš svarstymo ir priimti toki formul , kuri paliko Lozorai iui veikimo laisv ir apribojo Vliko veikimo laisv . Ta formul buvo tada balsams lygiomis pasidalinus Vliko atmesta. Ir dabartinius

punktus Vlikas rado nepriimtinus. Ta iau d mesio verta, kad 1951 d l pasipriešinimo Lozorai iui palankiai, Vlikui nepalankiai formulei buvo labiausiai kaltinamas Lietuvi Frontas. Kai jis pasitrauk iš Vliko, buvo skelbiama spaudoje, kad dabar bus atviras kelias susitarti Vlikui su Lozorai iu. Valstie iai liaudininkai tada balsavo už formul . Dabar pirmieji iš vilkini grupi prieš Lozorai io punktus viešai pasisak kaip tik valstie iai liaudininkai, paskelbdami, kad punktai nesudaro baz s "veiksmi sutarimui" (Darbininkas, birželio 8, Nr. 41). Taigi šiame dialoge pasikeit liaudinink pozicija. Iš to nereikia daryti išvados, kad ji v l nepasikeis.

Krišk . demokrat ir soc. demokrat pozicija reišk si daugiau spaudoje (Draugas ir Naujienos). Buvo joje kritikuojami patys punktai, kritikuojamas Lozorai io titulas, kritikuojamas jo asmuo, kritikuojamas jo atsimimas tautininkus. Reikia manyti, kad šita kritika buvo vienas pab kl "šaltajame dialoge". Ji tur jo pakirsti visuomen je Lozorai io prestiž , jo teisinius bei moralinius pagrindus. J pat presija tur jo arba g sdinti arba "sugraudinti", kad nusileist Vliko s lygoms.

Ryšium su Lozorai io atvykimu Amerik

Kova d l Lozorai io sustipr jo tarp politini grupi . Tautininkai sustiprino gerus žodžius apie j ir telk kuo daugiau žmoni jam pagerbti. Ta iau atsivež j savomis pastangomis ir savais pinigais, nor jo j ir panaudoti savo pozicijai sustiprinti. Kai Clevelando Altas pasi l , kad Lozoraitis daryt pranešim visai bendruomenei, tautininkai nukreip pasi lym šal . Už tai oponentai pasigavo nauj argument , kad augštasis pareig nas siejasi su viena politine grupe, ne su visais. Grup s, kurias VT pirminink pavadino "De-

mokratini Grupi Samb riu", jieškojo b d pamanifestuoti savo j g ir susib rim , didesn nei tautinink apie Lozorait . Clevelandiškiai parod ypatingo išradingumo. Prieš pagerbim Lozorai iui jie pastat pagerbim sušaudytiems Suvalkijos kininkams. Buvo taikliai susietas Lozoraitis su tais sušaudymais. Lozoraitis buvo tada užsieni reikal ministeris. Jei jis b t intervenav s prezident , kad sušaudymas pakenks Lietuvos prestižui užsieniuose, netenka abejoti, kad prezidentas neb t atmet s malon s prašym . Moralin atsakomyb d l neveiklumo blygbei sulaikyti tenka ir Lozorai iui.

Sušaudyt j pagerbimas yra gražus dalykas. Ta iau, kai skaitai, jog tam pagerbimui buvo parinkta diena ir valanda ta pati kaip Lozorai iui, gauni sp d , kad žuvusi j pagerbimas ir bažnytin s pamaldos ia buvo priemon s atsverti Lozorai io pagerbimui. Partiniam tikslui panaudoti žuvusieji ir bažny ia.

Kas tai suman ir kas tam pritar , nesvarbu. Bet kai ateity kaikurie iš t , kurie dabar buvo at j bažny i , pakaltins, kad bažny ia naudojama partiniam tikslui, ar bažny ios atstovai gal s pasakyti ne? Yra žmoni , kurie suinteresuoti bažny i mesti ant vienos grup s kortos. Bet ar tuo suinteresuota pati bažny ia?

Dialogo finalas?

Dialogo naujasis aktas v l baigtas be nieko. Bet jis vis labiau girdimas ne tik savoje l šnoje. Ankstesni dialogai buvo išgirsti Bonnoje ir Madride ir ten suparaliziavo Lietuvos atstovavim . Dabar jie girdimi jau ir Washingtone.

Kad dabartinis dialogas vest susipratim , sunku patik ti, ypa iai kada perkeltas spaud jis nustojo kult ringos formos. Vienas kito asmeninis niekinimas niekada neveda susipratim . Keliauti Rom susi-

Id jos spaudoje

Politin s diskusijos sugr žo 1920-22 kult ros lyg * Kriterijus politiniams faktams vertinti – pagal tai ar jie mano, ar ne mano * Perd ta propaganda neina naud * Politik ir kult rinink brandinamas konfliktas * Pasen s galvojimas – kli - tis susiprasti.

Id j , nauj , patraukli , spaudai lyg pritr ko. Maigomos senosios temos, tik su padidintu niršimu. Labiausiai Vliko-Lozorai io santykiai. Juose naujo švystel jimo neprareg - ta. Tik d mesio verta aistra, kuri nuved ton , vargiai vadinam kul - t ringu. Pora pavyzdži ... Apie Lozorait susispiet "m s vadistai", "politini stab garbintojai"; "siekdama savo tiksl , šitoji klika kovoja prieš demokratiškum"; pats Lozoraitis "sauvaliautojas", "antžmogis", "savo r šies Kremlius, kuriam savo 'aš' yra viskas"; "Ponas Lozoraitis nebuvo ir n ra vertas partneris Vlikui tiek iš teisin s pus s, tiek ir iš faktin s"... Taip raš Draugas. Panaši terminologija ir Naujien .

Iš kitos pus s irgi apie asmenis: "J. Augustaitis jau seniai yra žinomas kaip maniakas, kurio tikslas yra

visomis manomomis ir ne manomomis priemon mis dergti Lietuvos diplomatijos šef ... Matyt, nor damas paglemžti bendruomen savo rankas, kad gal t išnaudoti j savo manijoms pl sti, pasitelk s talk dar por naivi kuop vad ir kunig -kapelion , J. Augustaitis bando griauti bendruomen , siekdamas priimesti jai fašistines praktikas"... Taip rašo "Nepriklausomyb s Talkos fondo r m j biuletenis" Nr. 6.

Pirmieji žodžiai priklauso "žinomam" Vliko buvusiam nariui, antrieji "nežinomam", t. y. nepasirašiusiam irgi buvusiam Vliko nariui... Ar beverta steb tis, jei dr. K. Alminas Lietuvi Dienose 1956 gegužio nr. rašo, jog "politin se diskusijose nusileidome 1920-22 m. politini rieten lyg".

*

Rivalizacijoje tarp Vliko ir Lozorai io, tarp rezistencijos ir politini partij faktai gavo ypating spaudos vertinim — pagal tai, kas juos vykd: k daro "mano" žmogus, tas gera, k daro "nemano" žmogus, tai jau bloga... Jau pereitame nr. teko pasteb ti Naujien užsimojim niekinti 1941 sukilim , nes tai vykd "nemano" žmon s", bet girti 1905

pratimo vardan ir paskui spaudoje vesti diskusijas, toks kelias susipratimui atrodo tiek pat tikslingas, kaip gydyti žaizd jos nuolatinu lupin - jimu ir demonstravimu praeiviams.

Jeigu susipratimo siekiama, o tik norima rodyti, kad jo nesiekia partneris, tai pasirinktoji niekinimosi taktika vargiai s kminga, nes jeigu Lozoraitis tokis "niekas", kokis jis rodomas, tai kam su juo tartis, o jeigu važiuojama tartis, tai arba netikima tuo, kas apie j skelbiama, arba jei tikima, tai kas kalb ti tada apie t , kuris su tokiu "nieku" jieško bendradarbiavimo ?

Neatrodo, kad kelias b t pasirink-

tas geras vienas ir kitam atvejui. Sveikesnis atrodyt kitas kelias: jei nepasisek susiprasti — palikim partner ramyb je, o tuo tarpu stiprinkime save; stiprinkim s bent dviem b dais: savo konkreiais pozityviais darbais, jieškojimu vis didesn s at - ramos ar bent palankaus neutralite - to tos organizuotos visuomen s, kuri turi realaus svorio...

Gal tada pamat s rimtus darbus ir paj gas augant, ir pats dialogo partneris ims kitaip galvoti. Tada gal - t ateiti momentas ir naujam dia - logui ir galimai vienvei.

Šauksmais vienyb s nelaim si. Vienyb sukuria darbai.

sukilim , nes jis priskiriamas "mano" žmonėms nuopelnui. Dabar taip nutiko su Lietuvos pas vėlavimu Italijoje. Buvo faktas, kad Italijos užsieni reikalų ministerija išsiuntė jį aplinkrašt savo konsulatams ir pasiūlymą duoti vizas lietuviškiems pasams bendra tvarka neatsiklausiant ministerijos kiekvieno atveju. Faktas teigiamas, naudingas. Vliko spauda faktui pridėjo komentarą, kad tai Vliko nuopelnas, o ne Lozorai. Tada iš kitos pusės tautininkų spauda nuvertino pat faktą, kad tai nieko ypatingo. Buvo trauktas ir Chicagos konsulas, kuris nurodė, kad ir anksčiau vizuodavo lietuviškus pasus. Jei raštas apie tokį aplinkrašt būtų buvęs iš ministerijos parašytas Lozorai, būtų buvęs tai laikoma dideliu laimėjimu ir komunikata būtų jį visai spaudai. Gal mažiausiai buvo išgąsbintas tikrasis laimėtojas — kun. V. Mincevičius, Romos lietuvi bendruomenės pirmininkas, kuriam iš tikrųjų ir buvo adresuotas pats tas ministerijos raštas ir kurio energijai priklausė didžioji propagandos dalis apie Lietuvą.

*

Vertinant vis žmones, neįdarbus, Vliko informacijai sukilo mintis aiškintis, kodėl nedalyvavo Strasbourge pavergtą tautų seimo posėdyje VT pirmininkas A. Devenienis. Ogi dėl to, girdi, kad jį apkrauta darbu tiek, jog negalėjusi išvykti iš Vokietijos. Niekas nebūtų jos nedalyvavimo ir pastebėjus, bet kai jos nedalyvavimą aiškinti perdideliu darbu, tai ne vienam teko prisiminti, kad priežastis visai kita — A. Devenienis ne Lietuvos pilietis dėl to negalėjo dalyvauti Strasbourge... Nereikalinga propaganda tik be reikalo atkreip tai akis...

*

Ryšium su Vliko nusitarimu, kad jis nariais gali būti ir ne Lietuvos piliečiai, imta (Aiduose, Drauge) aiškinti, kad taip bus geriau, bus dides-

nis pasirinkimas, o ir Amerikos valdžia nedraudžianti dalyvauti antikomunistinėse organizacijose... Taip vertina pat politikuojančius dvasios žmones, kurie žiri, kaip lengviau praeiti gyvenime prisitaikant prie vieno, prie kitų aplinkybių — oportunistiškai. Bet tai nereiškia, kad lygiai taip galvoja ir amerikiečiai, apie kuriuos jie kalba. Žurnalistas Sulzbergeris (Times) nurodė, kad emigrantai nebegali kalbėti savo krašto gyventojų vardu, nes jie naujo ten susikrovusio gyvenimo nepažįsta. Tai atsakydamas, Laisvosios Europos teisių pataršjas Galantiere paaiškino, kad jis skiria dvejopus emigrantus — yra atitir kusi, bet yra ir neatitir kusi; pastarieji kaip tik susisipiet pavergtą tautų organizaciją ir gali už pavergtuosius kalbėti. Kokius emigrantus jis turi galvoje, rodo faktas, kad Laisvosios Europos tautinių komitetų nariais negali būti Amerikos piliečiai, o tik Lietuvos, Lenkijos, Rumunijos ir t.t. Dėl to ir iš lietuvių delegacijos prie Jungtinių Pavergtų Tautų turėjo pasitraukti A. Devenienis, prel. Balkonas ir kt. veikėjai ne Lietuvos piliečiai. Jie amerikiečių akyse negali pavergtai Lietuvai atstovauti. Ar Vlikui bus daroma išimtis?

*

Pagyv jusios ir vis kartojamos spaudoje dvejopos tezes dėl visuomeninio susigrupavimo. Viena sako, kad dabartinis visuomenės pasitikimas grupėmis, kuriomis Lietuvos visuomenė buvo pasitikėjusi prieš trisdešimt metų — 1926 metų rinkimuose. Kita teze sako, kad per tuos laikus pasikeitė žmonės, pasikeitė gyvenimo sąlygos, pasikeitė ir tas pasitikėjimas ano meto grupėmis. Patikrinti tai tezių teisingumą ne manoma, nes nėra visuotini rinkimai. Tačiau pirmosios tezes naudai buvo Amerikos lietuvi bendruomenės rinkimai. Jie parodė, kad žmonės tų grupių, kuriuos vis mąs-

ta nurodyti 1926 rinkim pasisekim ir ten yra buvusios didžiausios, susilauk dabar maža pasitik jimo ar visai jokio. Ir priešingai — pasitik jimo susilauk žmon s, jokiams ano meto grup ms nepriklaus . Tai išvados iš 7000 rinkimuose dalyvavusi asmen .

Kitas visuomenini nuotaik barometras yra Student S jungos vykdyta anketa. Lietuvi Dienos paskelb jos rezultatus. Anket atsakymai visada esti reliatyvios vert s. Ta iau reliatyviai jie vaizduoja studentijos simpatijas esamoms visuomenin ms grup ms ir j kitus visuomeninius nusiteikimus. Anketa rodo studentijos didel patriotin s moningum — 90% pasiryž gr žti laisv Lietuv . Rodo taip pat, kad studentija nuo visuomeninio gyvenimo n ra nutolusi — apie 55% student priklauso ar simpatizuoja kuriai politinei grupei. Rodo ir kaip jie pasiskirsto savo simpatijomis: "Maždaug po tre dal tenka krikš ionims demokratams ir frontininkams; tre i maždaug tre dal tarp sav s dalinasi tautininkai, liaudininkai, rezistentai ir kitos grup s. Šiame tre dalyje tautininkams atitenka pus , liaudininkams — ketvirtadalis".

Taigi ir ši anketa prašneka prieš pirm j tez . Gal kaip tik d l to pirmosios tez s šalininkai jaudinasi ir priešingai galvojan i tez vadina "fašist saujel s olimpišku sapsnu" (Naujienos).

*

D mesio vertos ne tik spaudos reiškiamos id jos, bet ir skaitytoj norai. Objektvyvas mato, kuriuo patikrintum, k skaitytojai galvoja apie spaudoje skelbiamas mintis, n ra. Tegalima apibendrinam sias išvadas padaryti iš individuali fakt . Tuo keliu galima b t skirti trejop trentyje skaitytoj , žymi dalis senosios ateivijos skaitytoj buvo priprat rasti spaudoje personalijas — tas ved , susilauk s naus, to vaikai pasveikino t vus gimimo die-

n ; tas parvažiavo pas gimines ir v l išvažiavo... Ta iau pastaruoju laiku senosios ateivijos skaitytoj lygis ir reikalavimai padar didel s pažangos.

Naujosios ateivijos generacija, augusi nepriklausomoje Lietuvoje, nevieninga. Žymi jos dalis domisi spaudoje politika ir politikavimu (a la Vliko-Lozorai io santykiai, grupiniai santykiai, tai irgi tam tikros "personalijos"). Tikroji politika — problem sprendimas reikalauja didesnio tempimo ir intelektualinio paj gumo. Ji mažiau turi pasisekimo už politikavim . Šio nusistatymo skaitytojas ir spaud ži ri kaip vienos grup s kovos rank . Kovoti spaudoje su "priešu" iki galo...

Iš kitos pus s toje pa ioje Lietuvoje išaugusioje kartoje dalis žvelg , kad tokis politikavimas yra bergždzias, malimas tuš iomis girnomis. Ji pasuko savo dom jim si ir energij kult rin srit . Ji ir spaudoje nori rasti daugiau kult rin s aktualijos. Šitas išsiskyrimas pratarpiais ataidi ir spaudoje, kaip tytus konfliktas tarp "kult rinink " ir "politik ". "Politikai" vadina kult r politikos "sese" (Draugas) ir baraj , kam ji niekinanti politik . Arba v l nepatenkinti, kad kult rininkai kišasi politik . Pavadintieji kult rininkais kaltina politikus, kad jie kišasi bendruomen s kult rinius reikalus ir nori paversti j . politikos rankiu. Arba ragina politikus pa i politik sukult rinti. Tylus varžymasis yra pastebimas. Katra pus stipresn , sunku pasakyti. Jei spr stum iš spaudos, tai pagrindiniai laikrašiai yra daugiau politik rankose, tad juose politinis tonas ir atrodo pagrindinis. Bet jei spr stum iš užnugario, kurio susilaukia vair s politiniai pranešimai ir kult riniai parengimai, tai pirmenyb tekt antriesiems.

Jaunoji karta, kuri ia br sta, dar mažai dalyvauja politiniame gyvenime. Ji mažiau domisi ir tokiais klau-

simais kaip Vliko-Lozorai io kontra-versa. J ir paži ros, kaip rodo Student S jungos anketa, nesutampa su vyresni j nusistatymu d l Lozorai io nei Vliko. Ar tik neauga juose nusiteikimas ži r ti ne vard , bet darb ? Gal tuo galima aiškinti, kad ir Washingtono s skrydyje student žymni dalis dalyvavo, neb dami tautininkai, bet vertindami pirmoje eil je ne kas j rengia, bet kas jis pats. Tvirtinama, kad student organizacijos kai kuriose vietov se neužsitveria nuo viena kitos ir lanko viena kitos parengimus. Jie ir spaud kitaip paži ri. Teko steb ti jauniosios kartos pasitenkinim ta lietuviška spauda, kuri pirmoje eil je stengiasi ne grup s kovos rankiu b ti, bet informuoti ir apžvelgti pad t objektyviai, kult ringai. Juos spaudoje domina tie klausimai, kurie padeda susidaryti jiems tiesiogini personalin santyk su gyvenimu, jo dalimi paver iant ir lietuviškas problemas (žr. Ateitis, K. Keblys, Literat ra — kelias pažinim). Labai verting akademinio jaunimo dvasios apžvalg dav V. Vardys (Aidai 1956 birželio nr.).

Šita raida negal s neatsiliepti paia i lietuviškai spaudai.

*

Pabaigai vienas b dingas senoji galvojimo žmogaus pri jimas prie naujo laiko s j džio Lietuvi Fronto, kuris jo yra priimamas su baime:

"Lietuvi Front sudaro pati aktyviausioji krik-demokrat žmoni grup , šitoji grup laiko save demokratiniu samb riu, nors, jeigu šitoji grup valdyt krašt , tai to demokratizmo b t tiek, kiek jo šiaandien yra Ispanijoj ar Portugalijoj. Tai daugumoj krik-demokrat partijos žmoni pastang d ka išr pintomis stipendijomis baig augštuosius mokslus ir kai kurie studijav užsieniuose, kurie, šiaandien vietoje dkingumo kun. Krupavi iui, savo suvažiavime šiais metais Hartford'e

band j pajuokti. Žinoma, tai j pa i reikalas. Savo pasitraukim iš Vliko jie oficialiai motyvavo, kad Vlikas netek s rezistencinio charakterio, bet tikrumoj tik d l to, kad j vadui prof. Brazai iui nebuvo pavelta Užsieni Tarnybos pareigos, kuris j j laikomas vieninteliu žmogumi toms pareigoms tinkamu. Galop pats L. Frontas turi šiaandien apsispr sti, su kuo bendradarbiauti, ar su Vliku ar su Nepriklausomyb s Talka.

Vieno tik reikt link ti, kad gr žtantieji gr žt dirbti lietuviško darbo su visu nuoširdumu, paliekant visas aritmetines kombinacijas. Jeigu, d lei praeity buvusi Vlike vairi ergeli , jojo vert ir pasitik jimas visuomen j yra pažeisti, tai žymi dal to kalt s tur t prišimti Lietuvi Fronto žmon s, b tent prof. J. Brazaitis ir J. Vaitiek nas. Lietuvi Fronto žmon s Vlike buvo pagrindiniai matematikai ir planuotojai, kurie v liau, nusiplov rankas, pasitrauk iš Vliko. Dar Vokietijoje esant, LF žmon s važin dami po tremtini stovyklas, pirmieji prad j rodyti t modemišk šypsen ir, rankas trindami, visais b dais skalb tik kit grupi apatinius baltinius, patys d damiesi paiais didžiausiais ir vieninteliais intelektualais, ir skelb obals: Kas ne su Roma, tas su Maskva, šitoji Lietuvi Fronto "sniego operacija" buvo nevien suklaidinusi ir tik dabar pradedama atsipiekti ir suprasti, kad lietuviškasis kelias, ved s tiesiai Vilni , eina ne per Maskv ir ne per Rom .

Ta iau, užmirštant praeit ir geriems norams esant, Lietuvi Frontas tur t rastiis Vliko eil se ir, žinoma, toks žygis b t mielai sveikintinas."

Tai ištrauka iš Naujien ' 1956 birželio 6 str., kurio autorius yra J. Bertašius, liaudinink veik jas, Paleckio režimo buv s bendradarbis, bet ir tuo neišveng s paleckinio režimo

kal jimo. Jo galvojimas apie frontininkus yra paremtas pirmiausia pramanytais "faktais", antra, nepaj gimu išsivaduoti iš praeities galvosenos kategorij . "Fakt " neatitaisin sim, bet mus domina labiau patys autoriaus galvojimo pagrindai, kurie neleidžia jam kitaip galvoti.

1. Kalb damas apie frontinink kilim , jis negali išsivaduoti iš materialistinio-marksistinio galvojimo. Jam sunku prileisti mint , kad frontininkai kilo ne iš materijos, o iš idjos; ne iš krikš . demokrat stipendij , o iš kovos prieš kult rbolševizm , kur skiepijo Lietuvoje autoriaus draugai per Draugij sovietini taut kult rai pažinti, paskiau iš kovos prieš okupacijas dar tuo pa iu metu, kai autorius m gino jieškoti su tuo režimu "koegzistencijos".

2. Kalb damas apie frontinink pasitraukim iš Vliko, autorius negali išsivaduoti iš normali laik parlamentinio partinio koalicinio galvojimo kategorij ; jei mano partijai neduosit tokio ir tokio portfelio, tai aš b siu opozicijoje. Autorius, reikia manyti, žino, kad nebuvo n jokios kalbos apie užsieni tarnyb , bet jam sunku suprasti, kad gali b ti kitoki motyv nebendradarbiauti su Vliku pvz. moralini —protestas prieš moralinio smurto vartojim ir to smurto legalizavim viduje organo, kuris yra pasiryž s kovoti su smurtu ir neteise. Frontas, kovodamas prieš Soviet smurt ir teis s laužym Lietuvoje, nesutinka, kad tokios pat priemon s b t vartojamos ir sankcionuojamos pa iame laisvinimo organe, nors miniati ra. Kam moralinis principas yra žemiau už oportunizm , tam sunku suprasti ir L. Fronto motyvus. D l to netenka nei pykti, nei piktintis, o tik konstatuoti, kad tai skirtingo galvojimo ir skirting moralini kategorij žmon s.

3. Autoriaus taktika, lie ianti bendradarbiavim su frontininkais, pa-

naši taktik , kuria vedamos de-rybos tarp dviej partneri — Vliko ir Lozorai io... Paneigdamas frontininkams demokratin nusistatym , versdamas jiems atsakomyb už negeroves, pramanydamas jiems "sniego operacijas", staiga ima kalb ti apie nor frontininkus sugr žinti Vlik ... Jeigu tokia taktika gal t vesti bendradarbiavim normaliomis s lygomis, kur partner galima spausti apeliavimu rinkik mini demagoginiais teigimais, tai nenormaliose tremties s lygose tokia taktika klaidinga. ia žmon s yra s - moningi, apsisprend , ir demagoginiai prasimanymai tik labiau atstumi. Tai suprato Clevelando keli grupi veik jai ir pasiryžo vienas kit suprasti ir pagerbti. Nors autorius priklauso tai grupei, kuri deklaracij pasiraš , bet jo elgesys yra svetimas deklaracijos dvasiai. Gal d l to, kad tos deklaracijos n ra pasiraš frontininkai ? Gal autorius deklaracijos reikalavimus tik ir taiko saviesiems, kurie j pasiraš , o su kitais galima elgtis "po senovei"?

Kad skirtingi reikalavimai taikomi sau ir frontininkams, rodo ir autoriaus paži ra "Rom ir Maskv ". Jis piktinasi tariama frontinink teze, kad n ra kito pasirinkimo kaip tik kelias per Maskv ar per Rom . Autorius džiaugiasi surad s tiesiogin be Maskvos ir be Romos keli Vilni . Tai gerai. Ta iau taip tik damas, autorius betgi taiko kit reikalavim frontininkams — kad jie pasirinkt arba "Maskv " arba "Rom ", t. y. pasirinkt bendradarbiauti arba su Vliku arba su Nepriklausomyb s talka. O kod l gi ia nenorima galvoti, kad gali b ti treias kelias — " Vilni " ?

Miniati roje parodytas galvojimas yra iliustracija, kod l laisvinimo organizacijoje ir organizacij santykiuose yra tokia pad tis, kokios nenor tume. Nes žmon s savo galvoje sustingo ir nebepaj gia eiti su gyvenimu.

Vardai vykiuose

Didžiausias ši met kult rinio gyvenimo vykis — Kult ros Kongresas ir Dain Švent . domu steb ti, kurie vardai iškilo šios švent s ir kongreso organizavimo darbe. Dain švent s vykdomojo komiteto pirmininkas buvo Alice Stephens, kiti nariai — V. Radžius, J. Kudirka, J. Daužvardien , J. Kreiv nas, A. Jėsaityt , E. Blandyt , A. Dzirvonas, spaudos kom. pirmininkas VI. But nas, Dain švent je bendram chorui dirigavo VI. Baltrušaitis, B. Budri nas, Al. Mikulskis, St. Sodeika, A. Stephens, K. Steponavi ius, J. Žilevi ius.

Kongres techniškai reng Chica gos apygardos bendruomen , kuriai vadovauja dr. J. Bajer ius. Sekcij darbus organizavo: mokslo M. Krišk i nas, švietimo J. Ignatonis, muzikos J. Kreiv nas, literat ros B. Babrauskas, istorijos V. Liulevi ius, lietuvi kalbos A. Dundulis, akademinio jaunimo B. Jodelis, teatro St. Pilka, dail s J. Pilipauskas. Pranešimus sekcijose skait prof. S. Kolupaila, K. Mockus, Ig. Mal nas, dr. J. Grinius, L. Dambri nas, St. Pilka, dr. A. Ku as, L. Sabali nas, A. Barzdukas, G. Prialgauskait , K. Žoromskis, VI. Jak b nas. Bendruose pos džiuose dr. J. Girnius ir Iz. Matusevi it . Pat kongres atidar bendruomen s valdybos pirmininkas St. Barzdukas. Tai treties kult rinio gyvenimo organizacijos avangardas.

Kitas vykis, jau politinis, — Vliko sesija New Yorke, kur iškilo ar buvo užkliudyti ir vardai. Iškilo J. Kaminskas savo kalba, pažad jusia daryti rimtas išvadas, jei iš jusios iš Vliko grup s nor t gr žti. Jis bij s, kad gr žtantieji neatsinešt atomin s bombos. Paaiško, kad prel. M. Krupavi ius atsistatydino iš Tautos Fondo pirminink su visa valdyba ir dars žygi emigracijai. M. Gelžinis ir dr. P. Karvelis susilauk šios sesijos

metu iš New Yorke telegram , kad atsistatydint iš Vykdomosios Tarybos. Klausimas liko atviras, iki VT pirminink gr š Vokietij . A. Devenien , VT pirminink , vykdoma sesij , oficialiai paskelb , kad vilkin s grup s sudaro "Demokratini Grupi Samb r". (Beliks tautinink Talkai pasiskelbti "respublikon samb riu", ir bus lietuviškos partijos persiorganizavusios pagal amerikonišk sistem . Tik tada "Demokratini Grupi Samb ris" bus Eisenhowerio vyriausybei opozicijoje, "respublikon samb ris" pozicijoje.). Dr. J. Grinius darbo federacijos centro valdybos vardu paskelb pareiškim , kad darbo federacijos parašas atsirado Clevelando ir New Yorke grupi pareiškim e dl tautinink be valdybos žinios.

*

Prel. J. Balk nas "Sandaroje" aprašytas kaip "stambi asmenyb frontinink tarpe". Prel. Pr. Juras susilauk 65 met ir kito dar didesnio jubil jaus — 35 savo l šomis išleis t lietuvišk knyg skai ius. Pastarasis jubil jus ypa iai d mesio vertas, nes toks yra vienintelis. Kun. Juozas Pragulbickas, Elizabethe, minimas ne tik dl 50 met amžiaus, bet ypa iai dl to, kad jis nuostabiai mok jo savo pastoracijoje prieiti prie žmogaus, j suprasti ir veikti patraukliu pavyzdžiu. Pinig neturs — nes juos spaudai remti išdalina. Me ys Mackevi ius atšvent 50 met . Gyvenimas j daug politikoje — nepriklausomoje Lietuvoje kal jime, Laikinoj vyriausybj buvo teisingumo ministeris, paskui teisingumo tar jas, s d jo t pa i naci kal jimuose, buvo valst. liaudinink pirmininkas ir j atstovas Vlike. Dabar Chicagoje. Valstie i liaudinink pirmininku dabar išrinktas dr. J. Pajaujis, kuris vadinasi jau Javis. politin publicistik iš j s K. Mockus skund si "Drauge", kad frontinink rezoliucijose neaišku, k reiškia si -

lymas jaunim traukti laisvinimo darb . Jam tai paaiškina V. Sidzikauskas, Lietuvos delegacijos Pavergtos Europos Seime pirmininkas, kad jauniausias to delegacijos narys dr. Z. Brinkis reišk ši toje laisvinimo politikoje Strasbourg labai teigiamai.

*

Tarp k rybiniais darbais besireiškian i pastebimi šiuo tarpu vardai: muzikas Jeronimas Ka inskas baig simfonin veikal "Velykiniai apm stymai", Albinas Baranauskas išleido pirm savo noveli rinkin "Sniego platumos", Stasys Džiugas išleido savo nauj vaikams skirt knygel "Keturi valdovai", prof. Zenonas Ivinskis Londono muz jaus bibliotekoje surado naujos lituanistikos. Dabar jis Vokietijoje, kur dalyvaus Europos bi iuli studij savait je rugpi io pradžioje, Juz Katili t Stanulien Ženevoje geguž s 5-27 tur jo dail s parod su 25 paveikslais (ji yra baigusi Kauno ir Vilniaus meno mokyklas), N. Vedegyt -Palubinskien dalyvavo su savo darbais parodoje Clevelando meno muz juje, P. Bi kien ir J. Liustikait Romoje atstovavo Lietuvai jaun moter ir mergai i kongrese, Algimantas Šal ius Great Necke tebet sia lietuviško meno parodas savo namuose rengtoje galerijoje, Jok bas Stukas, kuris vadovauja vienintelei New Yorko lietuvi radijo valand lei gražia lietuvi kalba, nors yra jau Amerikoje gim s, pirmas sistemingai m rodytis su lietuviška programa televizijoje, dr. J. Bu mys, Amerikoje gim s lietuvis, gavo aukso medal už Lietuvos oro pašto ženkl rinkin tarptautin j pašto ženkl parodoj. Dr. A. Ram nas Paplauskas, kurio straipsn spausdiname šiame nr., profesoriauja Ottawos universitete Kanadoje ir paskutiniu metu, Amerikos Pedagogin s Garb s Draugijos kvie iamas, skait devynias paskaitas, supažindindamas akademinius

mokyklinius sluogsnius su ši dien pedagogine pad tim visame pasulyje. A. V. Dundzila, kurio straipsnis šiame nr. kalba apie skaut dalyvavim rezistencijoje, Los Angeles sureng birželio sukilimo original min jim .

*

Tarp iš jusi profesijas ar baigusi mokslus vard : Dr. Vytautas Majauskas išlaik gydytojui privalomus egzaminus Michigano valstyb je ir atidar savo kabinet Detroite, 5703 W. Wernor, Jonas Valaitis taip pat išlaik egzaminus patologijos specialybei Harvardo un-te ir dirba Chicagoje, Aldona Katili t -Rugien išlaik gydytojos egz. Illinois valst., specializuosis vaik ligose, Antanas Klimas gavo filosofijos daktaro laipsn Philadelphijos un-te — studijavo germanistik , Rimas Vaišnys baig Yale un-t , Rož Šomkait baig farmacij magistro laipsniu Wisconsin Universitete, iš Putnamo Elona Marijoši t baig kolegijoje pranc z kalb ir gavo stipendij tolimesn ms studijoms Bostono kolegijoje, R ta Žukauskait baig sociologij ir t s studijas Fordhamo un-te, Ona Grigonyt baig biologij , Aldona Vasaityt chemij , Laima Abramikait matematik Maryville kol., St. Louis, Danut Aleksandravi i t istorij Mount St. Joseph kol., Vitalija Bogutait chemij Baltimor je, Dalia Karali t pranc z kalb Los Angeles, Vida Kasparavi i t moderni sias kalbas Clevelande, Vida Tautvydait angl kalb Urbanoje, III., Aldona Valaityt pranc z , vokie i , ispan kalbas Clevelande, Dalia Valan i t ispan k. ir pedagogik Urbanoje, III. Tai tik dalis to lietuviško jaunimo, kuris išsiveržia gyvenim . Europoje taip pat Kajetonas eginiskas Strasbourg universitetui paruoš disertacij "Lietuvi tautinis atgimimas sociologiniu paži riu", apgyn s j geriausiu pažymiu, gavo jisai daktaro laipsn ; dr. Zigmas

LAIŠKAI

ATVIRAS LAIŠKAS V. JONIKUI

Rašydamas straipsn "Tautinis ver-tybės ir jauni žmonės", Tamsta tu-rijai tik šio tokio atgarsio ir iš "beid jinio" jaunimo. Kadangi esu tame amžiuje, kad Lietuv palikau iš pradžios mokyklos suolu, manau b šiu toje grupėje, ant kurios galv tamsta išliejai tiek gaudži ašar .

Jeigu surankiosime iš visos lietu-viškos spaudos visus graudenimus bei kaltinimus, tikriausiai rasime, kad 80% yra baramasi ant jaunimo ir tik gal 20% jaunimo priekaištai vy-resnei kartai. O tur t b ti atvirkš-čiai! Kaip, mielas tautietai, gali rei-kalauti iš m s to savo tautos praei-ties garbinimo, jei ta praeitis turi ir nemažai tamsi d mi . Taip, mes mo-kykl vadov liuose ir jaunimui skir-tose knygose stengiam s apie tai ne-užsiminti, arba taip nudailinti, kad, rodos, mes lietuviai tokie nekalti ir geri, kad mums visiems in corpore paruošta danguje pati garbingiausia vieta.

Sutinku su tamsta, kad žiloji se-nov su Mindaugu, Vytautu ir kito-mis asmenyb mis turi b ti mums švyturys, sutinku ir su tuo, kad spau-dos draudimo laik knygnešiai bei seimo dalyviai buvo milžinai-didvy-riai. Bet... tamsta ir sustojai ties ta vieta, kur "gimnazistai ir studentai, gr ž iš front su skyl tomis kr ti- n mis grieb ši organizuoti valstyb s ir pradžios švietimo". Matai, mielas tautietai, žmogaus jau yra tokia yda, kad jis visados bus labiau link s ver-tinti vis pad t iš tos perspektyvos,

Brinkis Madride gydytoj egzil s -jungoje skait paskait apie dabar-tines tendencijas sveikatos reikal tvarkyme.

kiek jam pa iam teko pergyventi ar bent iš t v pasakojim gird ti. Vis-kas, kas toliau praeityje — darosi vis abstrak iau. Ir kaip pagaliau, tas j s baramas jaunuolis turi semtis tos stipryb s iš tos netolimos praei-ties, kai Lietuva, tur dama toki šauni kariuomen su poliruotais ka-rininkais (broli Motuz pagalba ir emigracijoje gim s vaikas j yra mat s), su nusižeminimu pri m iš lenk pirmest "draugyst ", atidav krašt , kur "raitosi bangos šalia kar-žygi ", na ir, pagaliau, vis Lietuv . Visk be vieno š vio! Mielas tautie-ti, ne tikinsi man s, kad tai buvo da-roma augstosios politikos sumetimais. Tai buvo baim! Kardi s tu rašais ". . . be garb s nenuleisk" kab jo sa-lionuose šalia ordin ant aksomin s pagalv l s. Tamsta priklausai tai ge-neracijai, ir aš j s vietoje tup iau po šluota iš g dos raudonuodamas. Jaunimas priima rimtus, saikingus pamokymus iš žmogaus, kuris pri-sipaž sta, kad yra ir klaid padar s. Šitokie graud s pamokymai, kaip J s dav te min tame straipsnyje, tik atstumia jaunuol nuo lietuviškos ko-vos.

Ar šiandienin s politin s rietenos, kur peržengiama jau bet koks pado-rumas, gali jaunim nuteikti tauti-nei id jai ? Mano asmeniškas nusi-statymas buvo laikytis lietuviškos pi-lietyb s, iki Lietuva bus laisva; de-ja, t pa i dien , kai m s netoli-mos "garbingos praeities" p diniai paskelb ein vaduoti patys vieni taut , steigdami N. "Fond ", pakei-iau nuomon ir šiandien jau laukiu naujos pilietyb s. Nereikt užmiršti, kad dabartinis tremties jaunimas yra tiek sigyven s demokratin san-tvark , kad ir mažiausi asmens lais-v s suvaržymai jam bus sunki gran-din . O "p diniams" per mus Lie-tuvoje valdži tokis svetimos vals-tyb s pasas b t labai naudingas...

Taip pat aiškiai matyti, kad—j s apie jaunim žinote gal daugiau iš laikraš i (kuri didžium pripildo

verkšlen visuomenininkai), bet nesate j sutik stovyklose, organizacijose. Jaunimas kiek gali — dirba, bet nesireklamuoja per daug. O d s nis “akcija iššaukia reakcij” ia taip pat tinka. Dabartinis tremties jaunimas n ra patyr s tiesiogin s skriaudos, kuri j nuteikt ta kovin gumo dvasia, kurios Jus, p. Jonikai, įjėskote.

D l kit J s pasisakym , k. a. “menas ir literat ra”, yra nebe manoma atsakyti, nes jie per daug n ai v s. J s gerai žinote, kas atsitinka, kuomet k r jams yra nurodoma, kas galima kurti ir kas ne.

Reikšdamas pagarb ,

V. Bridvaišis, Canada

LAIŠKAS REDAKCIJAI

Didžiai gerbiamas pone redaktoriau,

Šiuo nor iau J s paklausti, ar p. Vinco Joniko straipsnis — Tautin s vertyb s ir jauni žmon s, — patalpintas “ Laisv ” 1956 met 9 numeryje, buvo J s perskaitytas prieš jojo atspausdinim J s redaguojamame žurnale? Jeigu buvote skait , kod l patalpinote min to straipsnio mintis, kur išskai iuojama eil profesij ir prie j j prijungiamo teologija, kaip sritis, išplaukinti iš — pilvinio idealizmo — ir žadanti lep ir sot gyvenim ?

Prašy iau nurodyti bent vien pav yzd iš paskutinio dešimtme io, kur jaunuolis b t pasirink s studijuoti teologij arba vienuolišk gyvenim , vadovaudamasis pilviniu idealizmu.

Jums ir j s bi iuliams tur t b - ti gerai žinoma, kad ypa šiais laikais visose tautose yra didelis tr kumas kandidat dvasininko luom . Kas blaivomis akimis ži ri m s tautos istorij , negali nutyl ti, kad tie patys kunigai, kuriuos p. V. Jonikas kildina iš pilvinio idealizmo,

buvo, yra ir bus m s tautos žadin tojai, josios palaikytojai ne tik religine, bet ir tautine prasme. M s ir priešai t vyn je yra teisingiau vertin religijos darbuotojus, negu p. V. Jonikas — j j didesn dalis vargsta po pla iojo Sibiro verg stovyklas už Dievo ir savo tautos teises. Mums net svetimtau iai su džiaugsmu nupasakoja j j herojišk dvasi , padedan i bendro likimo ištiktiems tautie iams nenustoti gyvenimo vilties. Yra tikrai skaudu, kad vienas iš m s tarpo pasišauna mokyti m s jaunim idealizmo, persp damas j nuo teologijos mokslo pasirinkimo.

Toliau p. V. Jonikas rašo min tame straipsnyje: “Gal j (mergin studijuojan i pedagogik) išgelb s bažnytini organizacij mokyklos, suteikdamas darb , kuris su lietuviškumu tur s tiek ryšio klek velnias su poteriais”. B t galima ir šioje vietoje klausiti, iš kur p. Jonikas išveda princip , pagal kur darbas bažnytini organizacij mokyklose ir lietuviškumas yra sugretinamos kaip s vokos, viena kit principiniai išskirian ios? P. V. Jonikui tur t b - ti žinoma, kok svarb vaidmen parapijinis gyvenimas ir bažnytini organizacij mokyklos tur jo ir tebeturi tautiškumo išlaikymo klausime.

Mums, kuriems r pi katalikyb s išlaikymas, negali b ti visvien, kokios id jos m s jaunimui yra pašamos. Be to, pa i frontinink tur t b ti susisielota d l toki min i , kurios krikš ionybei yra visai svetimos. Tokie ir panaš s pasisakymai sustiprina tik daugelio turim tari m , kad frontininkai, girdi, nori b - ti krikš ionys, ta iau be vyskup ir kunig .

J s patys sakykite, k mes turime toliau galvoti apie frontinink s j d, kai skaitome j oficioze tok straipsn be redakcijos komentar ir gauname dar Europos Bi iuli val-

dybos pasisakym , kurio nuoraš ia jums pridedame.

B siu jums dideliai d kingas, jeigu j s ia iškeltais klausimais pasisakysite.

Su tikra pagarba, J s

T v. Alf. Bernatonis,
Lietuvi Misionieri Direktorius
Vokietijoje

Dieburg, 1956. 6. 23.

REDAKCIJOS ATSAKYMAS

Didziai mielas T ve Direktoriau,

A i už J s laišk . Gal iau sakyti, kad tokis seniai buvo laukiama. Gird ti pagyrimus yra malonu, bet jie migdo. Redakcija prašydavo kritišk pastab , nes jos ver ia galvoti ir mintis koreguoti.

Malonu buvo reagavimo susilaukti iš dviej pusi — iš J s , kaip Europos kunig atstovo, iš V. Bridvaišio, kuris yra Kanadoje meno studentas, taigi tam tikra prasme jaunimo atstovas. Dvejopas atsiliepinimas mano akyse yra dalis ženkl , kad ši kategorij žmon s visuamen je tebra gyvi organizmai, nes jie tebejau ia ir tebereaguoja.

Gaila betgi, kad norint reagavimo susilaukti reikia id jos turin ptempti iki jo krašt , duoti jai r kian i form , aprašyti, kaip pereinam nr. buvo pasteb ta, patirštintais dažais. Tiesa, ir kitur tas pats su didesniais dalykais. Vokietijoje T vo Leppioho pamoksiai prašneka tokiais r žian i kontrast žodžiais, drastiškais pareiškimais, kurie pl šia skraist nuo tikrov s, kad vieni j skundžia esamosios tvarkos priešu ir kurstytoju prieš j , kiti gi miniomis supl sta jo klausyti. Tokios plakin s formos reikalinga šiomis dienomis id ja, kad j pasteb t .

Ir J s ir V. Bridvaišis esate jautr s tam pa iam dalykui kaip ir au-

torius — jaunyst s idealizmui. Visi jo norite ir norime. Bet skirtumas tas, kad autorius to idealizmo rado per maža jaunime, palyginti su vyresni ja ar sen senov s karta. Bridvaišis jo randa kaip tik mažiau pa ioje vyresnioje kartoje. Pastaroji net neigiamai veikianti jaunimo idealizm , kur ji reiškia naujomis formomis, pažadintomis naujo gyvenimo. O J s laiškas reiškia susirpinim , kad paties autoriaus straipsnis pakerta jaunimo idealizm ir kad tai sustiprina tarimus prieš frontininkus.

Tenka reikšti pasitenkinimo, kad V. Joniko straipsnis dav prog V. Bridvaišiui paryškinti viešai dabartini tremtyje esan i kart klausim . Naudinga j paži r ti atviromis akimis, užuot tik savo tarpe ty liai pakalb jus. Ir kiek paj giu sek ti jaunimo nusiteikimus vyresniosios kartos atžvilgiu, manau, kad V. Bridvaišis juos bus teisingai išreišk s. D mesio vertas paradoksas, kad ta karta, kuri pratus vis kalb ti apie jaunim ir jaunimui paraginama pasiži r ti save pa i .

Gera taip pat, kad J s laiškas paži r jo vien specifin problem — teolog klausim patriotizmo ir idealizmo šviesoje ir išreišk ganytojišk pasiryžim saugoti jaunim nuo jam kenksming min i bei tak .

T j s intencij labai vertindamas, nor iau betgi atkreipti d mes , kad J s laiškas sukelia min i , kurios b t reikalingos atsargumo tiek pateikiamos jaunimui, tiek ir savo tarpe sprendžiamos. Pirmiausia, ar neatrodo Jums, kad Joniko straipsnyje suradote min i , kuri ten n ra? Sakysim, aš neradau, kad Jonikas b t atkalbin j s jaunim nuo teologijos studij ; kad b t nuvertin s kunig vaidmen tautinia me atgimime ar dabarties Lietuvoje bei Sibire; kad b t "ved s princip ", jog lietuvyb ir bažnytin mo-

kykla viena kit išskiria. . . Jeigu autorius taip b t galvoj s, jis b t padar s didel neteisyb . Bet b t taip pat neteisyb jam tokias mintis priskirti ir kitiems apie tai skelbti.

Antra, ar neatrodo, kad neteisingas yra apibendrinim , generalizacijos kelias vertinant profesijas bei j reikšm ? Sakysim, vargiai teisinga šios dienos gydytojus, inžinierius gerbti d l to, kad Basanavius, Kudirka, Vileišis, tautinio kilimo veik jai, buvo gydytojai ir inžinieriai. Lygiai neteisinga mintis b t , jei šios dienos kunigus gerbtume už Valan iaus, Jakšto, Maironio, Vaižganto nuopelnus. Vyskupai Matulionis, Borisevius, Paltarokas, arkiv. Rejnys, kaip ir šimtai kunig , mokyto j , student , t kstan iai kinink , tie didžiojo idealizmo ir kan ios švyturiai, tik labiau parodo m s pa i nepalyginam su jais dyd . Bet mes visi žinom daug kunig Europoje ir Amerikoje, kurie švie ia ne praeities veik j , bet sava šviesa. Ir jaunimui labiau imponuoja šviesa, vaikšiojanti tarp j , ne ana iš tolo stebimoji. Ir m s vert — kiek tos šviesos tur sime patys.

Tre ia, ar neatrodo taip pat, kad bus nevaisinga diskusija, jeigu Joniko teigim apie profesijas, kurios duoda lep ir sot gyvenim , v l sugeneralizuosim. Norint atsakymo, pagr sto tikrove, klausim reikia suskaldyti ir svarstyti dalimis tam tikrame laike ir tam tikroje vietoje. Tokioje Vokietijoje ar ir apskritai Europoje lepaus gyvenimo šiandien neduoda ne tik teologija, bet ir medicina. Ta iau tos profesijos duoda kitokias s lygas Amerikoje. D l to ia, ne Europoje, kartojami apgailstavimai, kad šiose profesijose švyturi yra per maža (pl. Aidai 1946, Nr. 5).

Ketvirta, ar nereikia ir Joniko teigim apie nieku d t pedagogikos student svarstyti ne "princip", bet faktin s tikrov s šviesoje? Žinoma,

b t didel neteisyb , jei autorius skelbt "princip", kad lietuviyb ir bažnytin s mokyklos viena kit išskiria. Faktin amerikn tikrov steb damas, matau, kokios didel s reikšm s lietuviybei turi seseli darbas eil je parapini mokykl . Tai vertinama jau šiandien, ir nereiks laukti "istorijos" žodžio. Bet Joniko straipsny aš ži r jau visai kit tra gišk tikrov , kuri galima išreikšti klausimu: ar daug yra toki lietuvišk parapini mokykl , kurioje lietuvi pedagog gal t pritaikyti savo specialyb su nauda lietuviui vaikui ? Lietuvišk parapij Amerikoje per 100, bet kiek mokykl ? Šita fakt tikrov , mažas skai ius mokykl , ir g sdina, o ne principas apie tautyb s ir bažnytin s mokyklos viena kitos išskirim .

Štai, mielas T ve Direktoriau, kiek išsiskiria mintys svarstant t pat straipsn , kai jo mintis nulūkšteni nuo visos polem in s butaforijos. Išsiskiria labiausiai d l to, kad išvados daromos turint prieš akis kit gyvenimo tikrov s kamp .

Ta iau pasitaiko, kad tame pat rašte taip pat vienas randa toki min i , kuri jis nor t rasti, kitas priešingai randa toki , koki nenor t . Yra žmoni , kurie džiaugt si, kad frontinink spaudoje rast tokias mintis, kurios, anot pasakymo Romoje, b t "Naujien " ir komunistin s "Laisv s" teskelbiamos. Tada gal t triumfuojamai sakyti: "Mes seniai skelb m, kad jie neverti Dievo nei T vyn s..." Gerbiu Jus už tai, kad J s laiškas liudija J s priešing nusiteikim , susir pini m , kad toki min i neb t .

D kodama už tok r pest Jums ir kitiems, redakcija gali jaustis panašiai kaip anas angl "Puncho" redaktorius Malcolm Muggeridge, kada jis prad jo kampanij prieš Bulganino ir Chruš iovo pri mim Anglijoje ir susilauk protest iš savo skaitytoj , kurie skelb : "Šito šun-

GYVOJI MINTIS

Prof. kan. Fabijon Kemeš pagerbiant

Pranešta, kad Sibire mir kan. Fabijonas Kemšis, buvęs Dotnuvos žemės kio akademijos profesorius ir ilgai veikęs tarp Amerikos lietuvių. Politiniame gyvenime jis nedalyvavo, bet visuomenės reikalais nuolatos sirgo ir vis jieškojo idios, kuri padaryt visuomenės gyvenim sveikesn ir palankesn kultūrinei kurybai. Pagerbdami jo atminimą, sustojam prie dailės jo minio, aktuali anuo metu, nepraradusi aktualumo ir šiandien.

Ano meto demokratinės Lietuvos aktuali op šiaip buvo išreišk s oficioze "Lietuvoje" 1926. 4. 17 vienas iš veteranų :

"Mes partijos riejasi, kوليوjasi, piaunasi... Nejauku, nesmagu šiandien Lietuvoje. Mes, seniai, kai mes dirbome sunkiausiomis aplinkybomis, nuolatini pavoj apsupti, žandar persekiojami, lenk niekinami, argi mes manome, kad kovojame už toki Lietuvą, koki mes j šiandien matome — susidraskiusi, suplyšusi, kovojanti prieš save, niekinanti save viso pasaulio akyse? Jeigu mes būtume šitai žinoj, tai

lapio mes niekada daugiau neskaitysim". Redaktorius, protestus skaitydamas, kalbjo: "Kad tokie laišškai ateina, yra visai gerai, taip ir turi būti". Ir mes sakom: gerai, nes tai rodo, kad visuomenė gyva ir kad laikraštis tos gyvosios visuomenės yra skaitomas.

J s

J. Brazaitis

nevienam b t rankos nusiųsiosios...

"Lietuvos" vedamojo autorius, pratsdamas šio laisvės kovų veterano mintis, nuo savęs priduria:

"Partij vadams kaskart sunkiau susiartinti ir susitarti... Lietuva pamažu suskyla nebesutaikomas . . . grupes. Tautos pajėga išsirikiuoja vidujinei kovai. Valstyb turi eiti menkyn ir silpnyn... Partin s kovos, kaip jos dabar yra vedamos, sudaro rimt pavoj m s valstybei ir tautai. Reikalinga rimtai šituo susirpinti. Reikalinga m s partij rungtynes statyti normalias sveikas vėžes... Jeigu mes iš šios klampyn s nebeišsime, tai joje greit visai užtrokšime".

Pad t is vert galvoti ne vien , atokiau stov jus nuo politinio s kurio. Paskirai kilo mintys, kad esamuose politiniuose susigrupavimuose yra "vienod sociali element (pvz. darbinink ir kinink), kurie ž t b t tarpusav j kovoja", ir yra "socialiai visai skirting dali (pvz. toj pat partijoj dvarininkas ir kumetis), kuriuos eina išvien prieš bendr prieš ", suprantama, pasaul ži rin prieš ". Buvo reiškiami išvada, kad politinio susigrupavimo pamatan d ti pasaul ži r nenaudinga nei politikai nei pasaul ži rai. Buvo konstatuojama, kad tautoje žmon s negali b ti ir n ra pasaul ži ros ir kad pasaul ži rin s kovos yra neišvengiamos. Ta iau jos turin ios b ti perkeltos kit plotm . Tuose pasisakymuose dalyvavo ir prof. kan. F. Kemšis. Jis "Lietuvos" dienraštyje 1926. 5. 17 str. "Kur ir kaip kovoti d l pasaul ži ros" pripažino: "...nemažas skai ius geros valios m s inteligent , net talenting žmoni , yra siki n s, kad krikš ioni religija ir j bažnytin organizacija... lietuvi tautos sielos reikalavim neatitinka", bet tautos dauguma "krikš ionyb je ir katalikyb je mato garantij tinkamiausiai išvystyti tautos k rybin ms j goms". Tai konstatuodamas, autorius sutinka, kad "kova d l pa-

saul ži ros tur s tautoje vykti; tik kad ji vykt s kmingai ir su didžiausia tautai nauda, toji kova tur s persikelti j sau atitinkam dirv ". T dirv jis taip vaizduoj s:

"Kovos d l pasaul ži ros tikroji dirva — tai individ ir šeim gyvenimas ir j organizacijos bei staigos dvasiniai moraliai kult rinio pob džio. Šeima, bažny ia ir mokykla — tai trys didžiosios tvirtov s, tai kovai reikalingos... Pirmoji kovotoja už krikš ionišk pasaul ži r savo prigimtimi ir Dievišku paskyrimu turi b ti bažny ia... N vienos valstyb s net ir geriausi statymai nepadar žmoni gyvai tiki i , dor ir prakilni ... (m. p. V.). Gyvenimo ir progreso turinys, id jos ir prakilnumas kalami kur kitur: individo prote, širdyje, vaizduote, prie šeimos židinio, mokykloje, sakykloje ir t.t. Už krikš ionišk pasaul ži r daug s kmingiau kovoja tylus užkampio darbininkas, ištikimai laik sis Dievo ir žmoni teis t sakym , negu triukšmingas agitatorius ar politikas".

Savo ruožtu

"Nelaimingas tos kovos epizodas— tai jos patapimas politin s kovos obalsiu. Politika t kov suprofanoavo ir jos proces iškreip ... Tos kovos vedimas partij politikos pagrindus padar daug žalos ypa žmoni tik jimui ir bažny iai, nes ant jos pe i užd jo atsakomyb už visas valdžios klaidas ir nepasisekimus, už visus blog valdinink darbus; nes diskreditavo žmoni akyse žymi dal dvasininkijos."

Toliau autorius pateikia konkre ias savo išvadas, kas reikia daryti:

"1) Atimti iš ekonomini organizacij ir politini partij pareigas valkioti kov už pasaul ži r kaip savo obals, ir tos kovos sunkum ir svarb perduoti individams, šeimoms, bažny iai ir kult rin ms organizacijoms ir staigoms.

2) partij politikos pagrindus pad ti ekonominius, socialius reikalus. (Quod Caesaris—Caesari)."

Nei jo, nei kit to meto Lietuvos politiniam susigrupavimui nauj keli jieškotoj balsas platesnio atgarsio nesusilauk . Tik po 20 met , po Lietuvos demokratin s santvarkos sužlugdymo, po pa ios nepriklausomyb s praradimo, jau trentyje 1946 m. dr. A. Maceina, svarstydamas ateities Lietuvos politiniam susigrupavimui pagrindus, veik pažodžiui atkuria prof. F. Kem šio 1926 m. išvad , teigdamas, kad "politinius susigrupavimus reikia telkti ne aplink pasaul ži rines skirtybes, bet aplink socialinius, kinius, politinius ir kult rinius valstyb s uždavinius". (Žr. "Mažasis židiny s" No. 8-46).

Skirtumas tarp 1926 m. ir 1946 m., tarp prof. F. Kem šio ir prof. A. Maceinos t ra tas, kad pirmojo to meto demokratin Lietuva neišgirdo, o antr j tremties visuomen gausiau išgirdo "ir 1955 m. LFB Visuomenini Studij Biuro gair se "Pilnutin Demokratij " jau skaitome:

Mes turime politin susigrupavim pirmiausia gr sti valstyb s politini , socialini , kini uždavini ir j vykdymo supratimo skirtyb mis, (žr. "Laisv " No. 6-55).

Ryšium su pastaraisiais Pranc zijos parlamento rinkimais "Pranc zijos kardinol ir arkivyskup konferencija, siekdama pabr žti bažny ios nepriklausomyb ir išlaikyti j nepaliesit politini kov , — prime na, kad dalyvaujantieji rinkimuose kandidatai neit katalik vardu ir nesiremt savo priklausymu kuriai katalik organizacijai", (žr. "T višk s žiburiai", 1955. 12. 15.).

Mintis randa pripažinimo vis platesniu mastu.

Vt. Vt.

Laisv reikalams aukojo:

K. Bružas \$10.00, V. Šmulškštys \$10.00, S. Rudys \$7.00, J. Pažem -
nas \$5.00, J. Baronas \$2.00, K. Dabulevi ius \$2.00, A. Pargauskas
\$2.00, Kun. J. Petr nas \$2.00, A. Raulinaitis \$2.00. D. Sabalis \$2.00,
A. Girnius \$2.00, V. Šil nas \$1.00.

Mieliesiems Laisv r m jams jos leid jai nuoširdžiai d koja.

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic. N. Butk -
nas, 9 Cowper St., St. Hilda, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Av., Shepherds / Bush,
London W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: S. Daunys, 2234 So. Sawyer Av., Chicago 23,

Ill., tel.: CLifside 4-6690; K. Gaižutis, 953 Maud Ave., Cleveland 3, Ohio;

B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. žuolaitis, 2012 N.
Catalina St., Los Angeles, Cal.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia,
Pa., tel.: HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn., A. Sabalis,
251 Alphonse St., Rochester, N. Y.

Kanadoje: VI. Gir ys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont., tel.: OL-2156;
J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Hamilton, Ont., tel.: 2-2698; J. Urbonas,
1421 Pelissier St., Windsor, Ont., tel.: CL-63049.

Vokietijoje: J. Medušauskas, Skellstr. 12/3 r., Muenchen.

Švedijoje: P. D da, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgassee 50, Bern.

" LAISV " METIN PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaur s.ir Piet) —
\$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranc zijo-
je — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje —
DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — \$.0.75; Australijoje ir D. Britani-
joje — L.-2.6; Italijoje — L.250-; Pranc zijoje — Fr.200.-; Švedijoje
Kr.2.-; Šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti
oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvi Fronto Bi iuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai —
Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 219 Montauk St., Brooklyn 8,
N. Y. Tel.: Taylor 7-5041.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published
quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 219 Montauk St., Brooklyn
8, N. Y.